

Muzeum
Józefa Piłsudskiego
w Sulejówku

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Sprawozdanie z działalności w latach 2018-2020

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Sprawozdanie z działalności w latach 2018-2020

Sulejówek, 2021

Muzeum
Józefa Piłsudskiego
w Sulejówku

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku jest współprowadzone przez Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego oraz Ministerstwo Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu. Wiele działań Muzeum sfinansowanych zostało w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”.

**Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.**

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

© Copyright by Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku 2021

Autorzy tekstów: zespół pracowniczek i pracowników
Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku

Autorzy zdjęć: Jan Blink, Mariusz Bodnar, Andrzej Daniluk,
Zygmunt Fit, Anna Ganczewska, Marcin Jabłoński,
Małgorzata Kwiatkowska, Martinš Lapinš, Maciej Łabudzki,
Małgorzata Niewiadomska, Marcin Obara, Czesław Olszewski,
Andrzej Ring, Jan Ryś, Krzysztof Wilczyński,
Narcyz Witczak-Wilczyński, Mateusz Lisiecki

Projekt graficzny okładki: Ireneusz Mitura

Projekt graficzny layoutu i skład: Ireneusz Mitura

Redaktor prowadzący: Zbigniew Dziedzic

Redakcja: Tomasz Stańczyk

Korekta: IL KORAB s.c.

Sulejówek, 2021

ISBN 978-83-63872-50-2

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku
05-070 Sulejówek
Aleja Marszałka Józefa Piłsudskiego 29

**Muzeum
Józefa Piłsudskiego
w Sulejówku**

SPIIS TREŚCI

Wstępy	5
Otwarcie Muzeum	9
Kompleks Muzeum	17
Nowy budynek Muzeum	25
Budynki zabytkowe	29
Wystawa stała	37
Wystawy czasowe	43
Zbiory	51
Działalność naukowa i popularyzująca wiedzę	67
Działalność edukacyjna i społeczna	79
Ogólnopolska Olimpiada Przedmiotowa	97
Portal internetowy <i>Żołnierze Niepodległości</i>	101
Programy lokalne	105
Wolontariat	119
Identyfikacja wizualna	123
Publikacje	127
Nagrody i wyróżnienia	139
Kalendarium 1998-2017 i 2018-2020	140
Pracowniczk i pracownicy	143

Otwarcie nowej siedziby Muzeum miało miejsce 14 sierpnia 2020 r., w przededniu stulecia zwycięskiej Bitwy Warszawskiej. Nastąpiło ono po niemal czterech latach budowy, której jednym z istotniejszych momentów było umieszczenie wiechy na budynku w stanie surowym. Tamta uroczystość odbyła się 10 listopada 2018 r., w przededniu z kolei stulecia odzyskania Niepodległości, ale też w dziesiątą rocznicę utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Pomiędzy tymi dwiema uroczystościami zespół Muzeum powiększył się dwukrotnie, odebrał przedmiot umowy od generalnego wykonawcy inwestycji, przeprowadził zbiory i biura do nowej siedziby, pracował nad uruchomieniem wystawy stałej, rozpoczął modernizację dworku „Milusin”, prowadził działalność programową, wprowadził nową identyfikację wizualną i... walczył z ograniczeniami wywołanymi zagrożeniem SARS-CoV-2. Sama uroczystość otwarcia, planowana wcześniej z dużym rozmachem, też nabrała innego charakteru w związku z obowiązującymi ograniczeniami. Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku było być może pierwszym nowo budowanym muzeum w Polsce, którego uroczystą inaugurację obserwowało więcej osób poprzez transmisję online niż widzów, którzy mogli bezpośrednio uczestniczyć w wydarzeniu.

Trzy lata pomiędzy 2018 a 2020 r., a zwłaszcza okres pomiędzy dwoma stuletnimi rocznicami, były niezwykle intensywne, niepozbawione wyzwań, ale mobilizujące cały i szybko rosnący zespół Muzeum. Uznaliśmy wobec tego, że warto podsumować ten czas w formie wydawnictwa, mającego z jednej strony charakter sprawozdania z działalności, a z drugiej podziękowania tym wszystkim, których wkład w omawianym okresie, ale też we wszystkich wcześniejszych latach, przyczynił się do tego, że Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku zmieniło swój status i ze stadium Muzeum w organizacji przeistoczyło się w otwartą dla publiczności, nowoczesną i - mamy nadzieję - bardzo atrakcyjną placówkę na mapie muzeów w Polsce.

Robert Supeł

Dyrektor Muzeum w latach 2018-2021

Idea muzeum Marszałka Józefa Piłsudskiego mogła się urzeczywistnić dopiero po upadku komunizmu.

Od początku lat 90. minionego wieku córki Marszałka – Wanda i Jadwiga, oraz Krzysztof Jaraczewski, jego wnuk, pierwszy dyrektor i współprojektant gmachu Muzeum, z grupą wspierających osób, zabiegali o to, by władze Polski podjęły się realizacji tej idei. W rezultacie ich zabiegów, w połowie pierwszej dekady XXI wieku, powstał rządowy projekt umożliwiający spełnienie tego marzenia.

Ostatnie dwa lata (2019 i 2020) wymagały od zespołu i dyrekcji rodzącego się Muzeum wyjątkowego wysiłku. Rosły mury gmachu głównego, powstawała wystawa stała, realizowano program, ale w pewnym momencie pojawiła się pandemia.

Jako przewodniczący Rady Muzeum wysoko oceniam fakt, że mimo niesprzyjających okoliczności nie porzucono żadnych istotnych działań. Pojawiały się liczne wydawnictwa naukowe. Odbędzie się kolejna Ogólnopolska Olimpiada Przedmiotowa. Debatowano na temat Józefa Piłsudskiego i jego czasów. Kontynuowane były lekcje dla szkół, w pandemii realizowane w trybie online, odbyła się Harcerska Akcja Letnia w Kostiuchnówce, trwał Dialog Dwóch Kultur z Ukrainą. Rozwijał się też program „Sulejówek po sąsiedzku”, którego zadaniem jest angażowanie mieszkańców i integrowanie ich z działalnością Muzeum.

14 sierpnia 2020 roku, w przeddzień stulecia Bitwy Warszawskiej, nastąpiło otwarcie Muzeum. Powstało nareszcie miejsce upamiętnienia Marszałka oraz związanych z jego życiem ludzi i wydarzeń.

Pozostały jeszcze co najmniej dwa ważne zadania do wypełnienia. Pierwszym jest dokończenie remontu i wyposażania dworku „Milusin”, jedynego własnego domu Marszałka w jego konspiracyjnym, a potem publicznym życiu. Drugim – wprowadzenie do debaty publicznej przemysłów Józefa Piłsudskiego. Nie dlatego, żebyśmy się wszyscy z nimi zgadzali, lecz po to, cytując go, by wywoływać dyskusje na tematy ważne dla

Polaków. A zostawił po sobie Piłsudski wiele zapisanych refleksji w „Robotniku”, w rozkazach oraz w pisanych przez siebie książkach i artykułach.

Poruszał w nich tak fundamentalne zagadnienia, jak konstytucja, polityka zagraniczna, ale też inne, jak kultura fizyczna. Wiele jego stwierdzeń uważam za ciągle aktualne, m.in. następujące:

Jednym z przekleństw naszego życia, jednym z przekleństw naszego budownictwa państwowego jest to, żeśmy się podzielili na kilka rodzajów Polaków, że mówimy jednym polskim językiem, a inaczej nawet słowa polskie rozumiemy, żeśmy wychowali wśród siebie Polaków różnych gatunków...

Życzę czytelnikom tej publikacji, by czerpali z doświadczeń marszałka Piłsudskiego i dzięki nim realizowali chociaż część z jego wizji o Polsce, zawartej w słowach:

(...) Chcemy obrócić tak daleko koło historii, aby Wielka Rzeczypospolita Polska, była największą potęgą (...) kulturalną na całym wschodzie.

Paweł Kastory

Przewodniczący Rady Muzeum w latach 2017-2021

OTWARCIE MUZEUM

Dzień Sąsiedzki

Otwarcie nowego gmachu

Dni otwarte

Nagranie i wydanie płyty

DZIEŃ SĄSIEDZKI

Otwarcie Muzeum rozpoczęło się od spotkania z najbliższymi sąsiadami, którzy mogli śledzić postępy jego budowy niemalże przez płot. Powstanie Muzeum w bliskiej odległości od domostw stworzyło wyjątkowy rodzaj sąsiedztwa. Z myślą o podziękowaniach za znoszenie utrudnień spowodowanych budową zespół Muzeum postanowił zorganizować... parapetówkę, jak na dobrych sąsiadów przystało.

Zatem 9 sierpnia 2020 roku odbył się Dzień Sąsiedzki. Zaproszeni goście mieli okazję przyjrzeć się temu, co powstało w ich najbliższym otoczeniu, i poznać szczegóły architektoniczne kompleksu muzealnego. Przewodnicy, w których rolę wcieliła się również dyrekcja, przybliżali założenia przyświecające powstaniu Muzeum, koncepcję architektoniczną oraz rozwiązania technologiczne zastosowane w nowym budynku. W programie zwiedzania nie mogło zabraknąć dworku „Milusin” oraz ogrodu historycznego. Sąsiedzi, jako jedni z pierwszych, mieli okazję zobaczyć część historyczną Muzeum w całej okazałości. Dworek „Milusin” został z tej okazji umeblowany i zaaranżowany tak, by wyglądał jak za czasów, gdy mieszkała w nim rodzina Piłsudskich. W otoczeniu kwitnącego ogrodu i warzywnika pierwszy raz zaprezentowano pracę nad odtworzeniem enklawy historycznej.

OTWARCIE NOWEGO GMACHU

Otwarcie nowego budynku Muzeum odbyło się w przededniu setnej rocznicy Bitwy Warszawskiej, tym samym zainaugurowało obchody zwycięstwa w wojnie z bolszewicką Rosją (1919–1920). Długo wyczekiwana uroczystość odbyła się w wyjątkowych okolicznościach, również ze względu na trwającą pandemię COVID-19.

Otwarcie, które nastąpiło 14 sierpnia 2020 roku, było zwieńczeniem wysiłku wielu osób, w tym mieszkańców i władz miasta Sulejówek oraz członków rodziny Józefa Piłsudskiego, których działania doprowadziły do podpisania aktu założycielskiego Muzeum w 2008 roku oraz rozpoczęcia budowy nowego gmachu muzealno-edukacyjnego.

W uroczystości wzięło udział grono znamienitych gości, w tym przedstawiciele najwyższych władz państwowych i samorządowych. Ze względu na ograniczenia podyktowane bezpieczeństwem uczestników wydarzenia nie wszyscy mogli wziąć w nim udział na miejscu, w Sulejówku. Muzeum zapewniło w związku z tym możliwość uczestnictwa w otwarciu za pośrednictwem transmisji udostępnionej na jego stronie internetowej oraz w serwisach społecznościowych. Transmisję wzbogacano o rozmowy z twórcami Muzeum, przeprowadzone w studiu przygotowanym specjalnie na tę okazję, oraz o filmy poświęcone historii dworku „Milusin”, założeniom architektonicznym nowego gmachu i zbiorom muzealnym. Przygotowano również wirtualny spacer po ogrodzie historycznym.

Uroczystego otwarcia Muzeum dokonali Prezydent Rzeczypospolitej Andrzej Duda, Wiceprezes Rady Ministrów, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof.

Piotr Gliński oraz członkowie rodziny i Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego: Joanna Onyszkiewicz i Krzysztof Jaraczewski.

Wydarzenie zostało uświetnione wykonaniem *Marsza I Brygady* na solową harmojnkę ustną w interpretacji Bartosza Łęczyckiego oraz fortepianowego walca skomponowanego przez Józefa Wincentego Piłsudskiego, ojca Józefa Piłsudskiego, a wykonanego przez Aleksandra Opolskiego.

W dniu otwarcia goście zwiedzili też wystawę stałą „Dla Rzeczypospolitej. Józef Piłsudski 1867–1935”.

DNI OTWARTE

Otwarcie Muzeum oraz setna rocznica zwycięstwa w Bitwie Warszawskiej były okazją do zaprezentowania kompleksu muzealnego szerszej publiczności. W dniach 15 i 16 sierpnia odbyły się Dni Otwarte, podczas których Muzeum odwiedziło ponad 2 600 osób. Udział w wydarzeniach i zwiedzanie wystawy stałej były możliwe po zarezerwowaniu biletu wstępu oraz przy zachowaniu podstawowych zasad bezpieczeństwa, wprowadzonych w całym kraju ze względu na trwającą pandemię COVID-19.

Dla miłośników historii zainteresowanych postacią Józefa Piłsudskiego, a także dla wszystkich, którzy długo wyczekiwali otwarcia Muzeum, przygotowano program, którego najważniejszymi punktami było zwiedzanie wystawy stałej, zatytułowanej „Dla Rzeczypospolitej. Józef Piłsudski 1867–1935”, oraz dworku „Milusin”, wraz z ogrodem historycznym.

Najmłodsi uczestnicy Dni Otwartych mogli obejrzeć wystawę, na której czekały na nich szyfry i zagadki, uczestniczyć w grze „Historia kołem się toczy” oraz własnoręcznie zbudować Kasztankę. Wydarzeniom towarzyszyły dwie wystawy czasowe: „Panorama” – współtworzona przez mieszkańców Sulejówka, a także „Sąsiedztwo, spotkanie, świętowanie” – prezentująca życie mieszkańców miasta sprzed stu lat. Zwiedzający nowy budynek mogli również sprawdzić, za pośrednictwem portalu *Żołnierze Niepodległości*, realizowanego dzięki mecenatowi PKN Orlen, czy ich przodkowie służyli w Legionach Polskich, i skorzystać z konsultacji historycznej.

Wszyscy odwiedzający Muzeum w dniach 15 i 16 sierpnia mogli w przerwie zwiedzania odpocząć w cieniu drzew i skorzystać z poczęstunku.

Dni Otwarte zakończył pokaz plenerowy filmu dokumentalnego *Wojna światów*.

NAGRANIE I WYDANIE PŁYTY

Jednym z planowanych wydarzeń towarzyszących otwarciu gmachu Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku – przedsięwzięcia ograniczonego ze względu na sytuację pandemiczną – był uroczysty koncert symfoniczny. Organizatorzy zdecydowali, aby podczas ceremonii 14 sierpnia 2020 roku zaprezentować zaledwie dwa utwory, które nie tylko wprowadzały pierwiastek artystyczny, lecz także stanowiły swoisty muzyczny pomost pomiędzy przeszłością a teraźniejszością. Prezentacja słynnego *Marsza I Brygady* opracowanego na solową harmonijkę ustną oraz fortepianowego walca w zasadzie nieznanego szerszej publiczności, a skomponowanego przez ojca Józefa Piłsudskiego, stała się jednocześnie zapowiedzią albumu-pamiętki otwarcia muzeum. Do współpracy zostali zaproszeni czołowi polscy artyści i realizatorzy, a efektem jest dwupłytowy album z prawie 80 minutami polskiej muzyki skomponowanej w ostatnich trzech stuleciach. W utworach nie brakuje także odniesień do dzieł literackich, od romantyków po współczesnych poetów. W studio nagrań Polskiego Radia zarejestrowano sześć utworów: od solowych po kompozycje symfoniczne, angażujące ponad setkę wykonawców.

Sinfonia Varsovia pod batutą Michała Klauzy, z towarzyszeniem członków Chóru Teatru Wielkiego – Opery Narodowej

i krakowskiego zespołu wokalnego, dokonała premierowej rejestracji najobszerniejszego utworu *To ona, prawdziwa Ojczyzna*. Dzieło skomponował Zygmunt Konieczny na zaproszenie Muzeum. Podobną genezę ma kameralny utwór *Nietota*, zaproponowany przez artystę o pseudonimie Roman Alexander. Nagrane zostały także jeden z najpopularniejszych utworów polskiej pianistki, czyli *Fantazja polska op.19* Ignacego Jana Paderewskiego, oraz nieco zapomniany solowy *Polonez f-moll* Marii Szymanowskiej. Ten ostatni, jak i wspomniany wyżej walc skomponowany przez Józefa Wincentego Piłsudskiego (*Valse Roumaine*), zaprezentował Aleksander Opolski, młody wirtuoz urodzony w XXI w. – w ten sposób podkreślono ponadczasowość muzyki. Walc został najprawdopodobniej zarejestrowany pierwszy raz w historii, co dodatkowo stanowi o walorach edukacyjnych płyty.

Każdy z utworów łączy się z osobą Józefa Piłsudskiego: z jego czasami lub ideami, którym hołdował przez całe życie, oraz z inspiracjami literackimi. Materiał skompilowano tak, aby odbiorca mógł nie wprost, ale samodzielnie odnaleźć związek danego dzieła z patronem Muzeum: jego biografią, czy dziedzictwem. Te związki nie zawsze są bezpośrednie – o czym należy się przekonać, słuchając muzyki, a może także dzięki zgłębieniu biografii twórców. Album jest dostępny w muzealnym sklepie.

An aerial photograph of a museum complex. In the foreground, a modern building with a grey roof and a facade of small, square, perforated panels is visible. The roof has several blue, curved, tent-like structures. In the background, a white, two-story historic building with a gabled roof stands next to a large, open, sandy area. The entire complex is surrounded by dense green trees. In the top right corner, there is a cluster of overlapping colored squares in shades of teal, red, yellow, and orange.

KOMPLEKS MUZEUM

Wprowadzenie
Teren kompleksu Muzeum
Śsiedztwo
Współistnienie

WPROWADZENIE

Na początku lat 80. ubiegłego wieku, gdy „Solidarność” dała nadzieję na zmianę sytuacji politycznej w Polsce, założone wówczas Towarzystwo Przyjaciół Sulejówka jako swój główny cel wyznaczyło utworzenie w dworku „Milusin” Muzeum Józefa Piłsudskiego. Wprowadzenie stanu wojennego wstrzymało te plany.

Z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Sulejówka w 1988 r. cały teren historyczny należący wcześniej do Piłsudskich, z dworkiem „Milusin”, ich domem, został wpisany do rejestru zabytków. Powstała również wówczas Enklawa Historyczna Miasta Sulejówek, obejmująca m.in. nieruchomości „Willa Milusin” (na jej terenie znajdują się dworek i dom „Drewniak”) oraz sąsiednia „Willa Otradno”, należące niegdyś do Aleksandry i Józefa Piłsudskich. Na wniosek Towarzystwa, w 1989 r. Miejska Rada Narodowa w Sulejówku przyjęła uchwałę o utworzeniu Muzeum Józefa Piłsudskiego z siedzibą w dworku „Milusin”.

W 1990 r. powróciły do Polski, po ponad pięćdziesięciu latach emigracji, córki Marszałka - Wanda Piłsudska i Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska z rodziną. W 1994 r. założyły Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego. Trudny proces formalnego odzyskiwania nieruchomości i długotrwały dialog Fundacji z władzami Sulejówka doprowadziły do znalezienia przez miasto nowych pomieszczeń dla znajdującego się w „Milusinie” przedszkola oraz lokatorów „Drewniaka”, a także dla przychodni mieszczącej się w sąsiadującej z nieruchomościami Piłsudskich Willi Bzów. Działki, na których znajdowały się dworek „Milusi” i „Drewniak”, zostały przekazane w latach 2000-2007 na rzecz Fundacji z intencją, by na tym terenie powstało Muzeum

Grupa przedszkolaków przed dworkiem „Milusin”, w którym w latach 1956-2000 mieściło się przedszkole.

Wanda Piłsudska i Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska z wizytą w „Milusinie” po powrocie z emigracji. Na fot. (od lewej) Wanda Piłsudska, Hanna Zdanowicz, Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska, a za nimi Kazimierz Zdanowicz i Andrzej Jaraczewski. Fot. Janusz Mazur, 1990 r., Sulejówek, Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego.

Józefa Piłsudskiego. Natomiast Willa Bzów oraz przyległa do niej niezabudowana działka, na której miał powstać nowy gmach Muzeum, były dzierżawione od miasta przez Fundację, która następnie scedowała dzierżawę na Muzeum. Muzeum zakupiło te nieruchomości w 2019 r.

Wanda Piłsudska (zmarła w 2001 r.) zapisała swój majątek na rzecz utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego. W 2005 r. Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego wystąpiła z inicjatywą utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku.

Akt założycielski Muzeum – instytucji współprowadzonej przez Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego i Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, został podpisany 10 listopada 2008 r. w dworku „Milusin” przez Jadwigę Piłsudską-Jaraczewską oraz członków zarządu fundacji – Jacka Rusieckiego i Jerzego Świdraka (w imieniu Fundacji) i ministra kultury i dziedzictwa narodowego Bogdana Zdrojewskiego. Pierwszym dyrektorem Muzeum został Krzysztof Jaraczewski, wnuk Marszałka. W 2011 r. Rada Ministrów uchwaliła Wieloletni Program Rządowy „Budowa kompleksu Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku”.

Międzynarodowy konkurs na projekt wystawy stałej, ogłoszony w 2014 r., wygrało konsorcjum polskich firm WXCA Sp. z o.o., Platige Image SA oraz Ralph Appelbaum Associates. Umowa z konsorcjum została zawarta w 2016 roku. Wystawę stałą zrealizowała firma MWE Sp. z o.o.

W 2014 r. odnaleziono część przedwojennego wyposażenia dworku „Milusin”, m.in. meble i obrazy.

9 listopada 2016 r. wmurowano kamień węgielny pod budowę gmachu muzealno-edukacyjnego, realizowaną przez firmy Strabag, a następnie Porr. W 2018 r. dyrektorem Muzeum został Robert Supel. Otwarcie gmachu muzealnego nastąpiło 14 sierpnia 2020 r., w przeddzień obchodów 100. rocznicy Bitwy Warszawskiej.

Wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, 9 listopada 2016 r.

W ostatnich trzech latach przy Muzeum działała Rada Muzeum, która powołana została 26 maja 2017 r. przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego na okres 4 lat.

W skład Rady wchodził:

- Michał Góras,
- dr Marek Głuchowski (Sekretarz),
- Paweł Kastory (Przewodniczący),
- Rafał Lipiński,
- dr Michał Niezabitowski,
- prof. dr hab. Janusz Odziemkowski,
- Jacek Rusiecki,
- Arkadiusz Śliwa.

TEREN KOMPLEKSU MUZEUM

Kompleks Muzeum składa się z trzech budynków zabytkowych i jednego nowego. Wszystkie one położone są na blisko czterohektarowym terenie wpisanym do rejestru zabytków.

To miejsce wyjątkowe, co wynika nie tylko z jego skali, historii zabytków, czy z ulokowania nowoczesnego budynku w ich bliskości. Wyjątkowość ta polega m.in. na bardzo przemyślanej i konsekwentnie wprowadzonej w życie idei wyodrębnienia głównych elementów kompleksu, pokazania szczegółów, wszystkich ich indywidualnych historii, odrębnych narracji, różnych znaczeń, a później – połączenia ich w jedną spójną, wielowątkową i wielowymiarową całość. Istnieją w niej, sąsiadują ze sobą, przenikają się i współistnieją, w wyniku czego tworzą niezwykłą i często zaskakującą formę. Tej idei podporządkowano wszystko. Tu nic nie jest samo dla siebie, jednoznaczne ani jednowymiarowe. Wszystko jest po coś, czemuś służy, pozwala odkrywać kolejne warstwy i wzajemne relacje.

„Drewniak”, październik 2018 r.

Dworek „Milusin”, październik 2019 r.

Willa Bzów, październik 2020 r.

Ławeczka na terenie ogrodu historycznego, październik 2020r.

Właściwie są to dwa tereny. Pierwszy to dawna prywatna własność Piłsudskich – teren historyczny i zarazem najcenniejszy eksponat. Las z „Drewniakiem”, drewnianym budynkiem, od którego ich obecność w Sulejówku się zaczęła, z dworkiem „Milusin”, w którym mieszkali przez trzy lata, z pasieką, sadem, warzywnikiem. Z wydeptanymi ścieżkami w lesie, bo – jak wspominała Aleksandra Piłsudska – mąż nie chciał uporządkowanego ogrodu. To teren zamknięty w kapsule czasu. Odgradzony od świata zewnętrznego zielenią. Otoczony drewnianym płotem, odtworzonym na podstawie fotografii (wymaganie, by sztachety były nierówno cięte i zbijane gwoździami, które zardzewieją, budziło zdziwienie i niedowierzanie wykonawcy).

Na drugim terenie znajduje się Willa Bzów. Tu również umieszczono nowy budynek – muzealno-edukacyjny – z wystawą stałą. By nie dominował nad zabytkowym dworkiem i leśnym terenem historycznym, większą część gmachu ukryto pod ziemią, a część nadziemną schowano w zieleni.

SĄSIEDZTWO

Pierwsze jest oczywiste. To sąsiedztwo dwóch terenów o różnym charakterze: nowoczesne sąsiaduje z historycznym. To również bezpośrednie sąsiedztwo terenu prywatnego i terenu publicznego (państwowego). Wyraża się w formie własnościowej, ale także instytucjonalnej – Muzeum zostało utworzone przez Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego oraz Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, więc jest instytucją współprowadzoną przez oba podmioty.

Jest też sąsiedztwo z nieodległym dworkiem „Siedziba”, należącym niegdyś do Moraczewskich, którzy namówili Piłsudskich na przeprowadzkę do Sulejówka, jak również z nieruchomościami Paderewskich i Grabskich.

Z kolei sąsiedztwo z miastem i jego społecznością sprawiło, że możliwe stało się powstanie Muzeum. Z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Sulejówka teren wpisano do rejestru zabytków.

WSPÓŁISTNIENIE

Pierwszą warstwę współistnienia tworzy relacja przestrzenna wszystkich elementów kompleksu. Nowy budynek z podziemną, nowoczesną wystawą jest oddzielony od zatrzymanego w czasie świata, historycznego i autentycznego. Istnieją rozdzielnie. Po jednej stronie można doświadczyć gościnności i wyciszenia w lesie u Piłsudskich, po drugiej – poddać się emocjom związanym z intensywnością środków wyrazu ekspozycji. Zielen i przestrzeń zewnętrzna są widoczne z nowego budynku przez wielkogabarytowe przeszklenia i rozsuwane sześciometrowe drzwi parteru, co sprawia, że stają się w nim obecne, wewnątrz. Bryła nowego budynku jest stonowana, schowana w zieleni i nie stanowi dysonansu wobec skromności i prostoty budynków zabytkowych.

Ogród historyczny, sierpień 2020 r.

Druga warstwa to współistnienie różnych pamięci i opowieści. W części prywatnej kompleksu spotykamy Piłsudskiego w jego domowym zaciszu. Tu najistotniejszy jest bezpośredni kontakt z autentycznym miejscem, życiem rodzinnym i obecnością Piłsudskich. W części publicznej, na wystawie stałej, poznajemy – kolejno – Ziuka, Wiktora, Komendanta, Naczelnika, Marszałka. Tu ważne są informacje, kontekst historyczny i zdobywanie wiedzy.

Drewniana furtka dzieli i łączy równocześnie dwa tereny, odrębności i indywidualne historie, które tworzą całość. Wielowymiarowość sąsiedztwa i współistnienia, możliwość obcowania z autentyzmem zatrzymanym w kapsule czasu i architektura, która jest ukryta w lesie i zieleni – wszystko to sprawia, że na terenie kompleksu niepodzielnie panuje duch miejsca.

Mamy nadzieję, że pomoże on nam robić tu rzeczy dobre i mądre. I że takie właśnie będzie Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku.

NOWY BUDYNEK MUZEUM

Budowa nowego gmachu
Informacje o nowym gmachu

Zespół Muzeum na terenie budowy, czerwiec 2017 r.

BUDOWA NOWEGO GMACHU

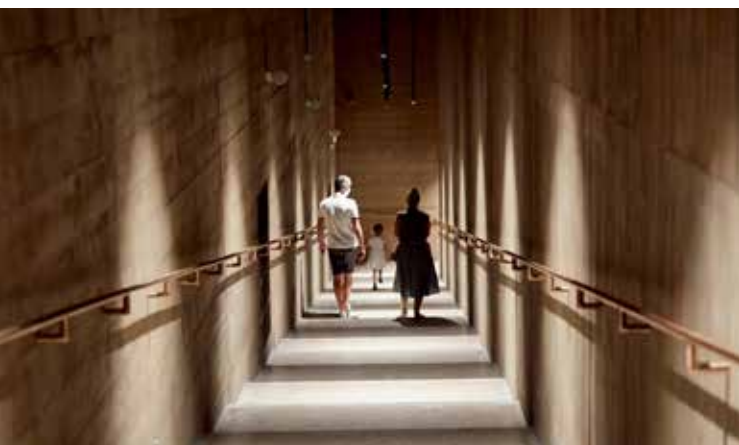
W 2020 r. zakończył się – trwający od 2016 r. – proces budowy, więc przeszłością stały się spowodowane przez niego problemy, trudności i zmagania: z naporem ponad siedemnastometrowego słupa wody, z wykonaniem płyty dennej ponad osiemnaście metrów poniżej poziomu gruntu i z kotwieniem budynku za pomocą systemu 389 kotew gruntowych. A także z konstrukcją dachu nad podziemną salą wystawy stałej (o bokach podstawy 47,0 m x 49,85 m i wysokości 16,4 m, wspartej tylko na jednym centralnym słupie), która musiała unieść grubą warstwę gruntu ze skarpami ziemnymi, drzewami, krzewami i częścią placu wielofunkcyjnego. Do budowy samego rusztu użyto ponad 500 m³ betonu, a szkielet zbrojeniowy ważył 136 ton. Skończyły się też kłopoty związane z ponad setką głębinowych odwiertów wykonanych na potrzeby systemu pomp ciepła, które są źródłem energii dla instalacji ogrzewania i chłodzenia. Z blisko sześcioma tysiącami metrów sześciennych betonu, w dużej części architektonicznego, zabarwionego, z odciskiem naturalnego drewna z szalunku. A także z ochroną istniejących zabytkowych budynków i zabytkowej zieleni, jak również z posadzeniem kilkudziesięciu nowych dużych drzew i kilkuset drzew mniejszych oraz krzewów.

Nowy budynek Muzeum zbudowano z zaledwie kilku materiałów: betonu, metalu, szkła i drewna. Całość podporządkowano funkcjonalności. Najniższa kondygnacja to strefa techniczna: obsługuje największą kubaturę sali ekspozycji stałej i sąsiadującej z nią strefy edukacji. Na drugiej kondygnacji podziemnej, w bezpośrednim sąsiedztwie wystawy stałej, ulokowano strefę zbiorów, zbudowaną z przeszklonych magazynów. Najwyższa kondygnacja podziemna to przestrzeń administracyjna oraz mediateka ze zbiorami cyfrowymi i biblioteka. Parter zajmują strefa wejścia, recepcja, kawiarnia, kiosk i salonik. Z parteru, przez kondygnacje podziemne, prowadzi długa rampa, przygotowująca gości do obejrzenia wystawy stałej. Najwyższe dwa piętra zajmują biura i sala wielofunkcyjna.

INFORMACJE O NOWYM GMACHU

- ▶ Autorzy idei i koncepcji nowego budynku i całego kompleksu: Krzysztof Jaraczewski, Radosław Kacprzak
- ▶ Generalny projektant (projekt budowlany i wykonawczy): PIG Architekci
- ▶ Architektura wnętrz: PIG Architekci
- ▶ Architektura Krajobrazu: RSAK
- ▶ Konstrukcja: Matejko & Wesoły Biuro Projektowe
- ▶ System Informacji Wizualnej: Kolektyf
- ▶ Koncepcja i projekt: 2006–2018
- ▶ Realizacja: 2016–2020
- ▶ Generalny wykonawca: PORR S.A.
- ▶ Powierzchnia terenu: 38 693 m²
- ▶ Powierzchnia zabudowy nowego budynku: 1926 m²
- ▶ Powierzchnia całkowita nowego budynku: 22 022 m²
- ▶ Powierzchnia użytkowa usługowa nowego budynku: 5 878 m²
- ▶ Powierzchnia użytkowa pomocnicza nowego budynku: 1 838 m²
- ▶ Kubatura nadziemna nowego budynku: 21 050 m³
- ▶ Kubatura podziemna nowego budynku: 71 704 m³
- ▶ Wysokość nowego budynku: 12 m (trzy kondygnacje nadziemne)
- ▶ Wysokość podziemnej sali ekspozycji stałej: 11 m
- ▶ Liczba kondygnacji nadziemnych / wszystkich: 3 / 7 (4 kondygnacje techniczne)
- ▶ W części budynku zainstalowano system gaszenia wysokociśnieniową mgłą wodną.

BUDYNKI ZABYTKOWE

Dworek „Milusin”
„Drewniak”
Willa Bzów

DWOREK „MILUSIN”

Dworek „Milusin” – dar Żołnierza Polskiego – to rodzinny dom Aleksandry i Józefa Piłsudskich. Miejsce autentyczne i rozpoznawalne, przyciągające możliwością poznania jednej z najważniejszych postaci historii Polski w wymiarze prywatnym, w domowym zaciszu: jako męża, ojca, brata, sąsiada, gospodarza.

Dworek wzniesiono w Sulejówku w 1923 r. na parceli, którą dwa lata wcześniej zakupiła Aleksandra Szczerbińska, przyszła żona Józefa Piłsudskiego. Fundusze na jego budowę zebrał Komitet Daru Żołnierza Naczelnemu Wodzowi od byłych podkomendnych Marszałka. Projekt podmiejskiej willi w stylu dworkowym wykonał architekt Kazimierz Skórewicz. Budynek przyjął nazwę „Milusin” od nazwy działki „Willa Milusin”, na której został posadowiony.

Do nowego domu Piłsudscy wprowadzili się wiosną 1923 r. i mieszkali tam stale do maja 1926 r. Był to czas, gdy Marszałek zrezygnował z pełnionych wcześniej funkcji państwowych i mógł cieszyć się życiem rodzinnym z żoną Aleksandrą i córkami – Wandą i Jadwigą. Powrócił również do pracy pisarskiej, z której utrzymywał swoją rodzinę. W Sulejówku powstała jedna z najważniejszych jego książek: *Rok 1920*, napisał wówczas także *Wspomnienie o Gabrieli Narutowiczu* oraz przygotował liczne wykłady i prelekcje.

Po przewrocie majowym Piłsudscy przeprowadzili się do Belwederu, ale to „Milusin” nadal uważali za swój prawdziwy dom. Przyjeżdżali tu w dni wolne od pracy, zapraszali gości i organizowali uroczystości rodzinne. Marszałek ostatni raz był w Sulejówku 15 kwietnia 1935 r. Po jego śmierci dworek stał się ważnym miejscem pamięci, które za zgodą Aleksandry Piłsudskiej można było zwiedzić.

Wybuch II wojny światowej zmusił Aleksandrę Piłsudską i jej córki do wyjazdu na emigrację do Londynu. Dom w Sulejówku pozostał pod opieką rodziny i przyjaciół Marszałkowej. Przetrwał wojnę, niezniszczony. Do lata 1944 r. znajdował się w strefie wydzielonej przez Niemców, w której działały ośrodek i szkoła wywiadowcza Abwehry. W październiku 1944 r. decyzją generała Władysława Korczyca wojsko objęło opieką posiadłość Aleksandry Piłsudskiej. Wiosną 1948 r. wojewoda warszawski zdecydował

o wywłaszczeniu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa. Skonfiskowano wtedy całe wyposażenie domu Piłsudskich, po którym ślad zaginął. Pusty „Milusin” władze przekazały na kilka lat w użytkowanie ambasadzie Związku Sowieckiego. Działkę opuszczoną przez Rosjan przejęła gmina Sulejówek. Na mocy decyzji Gromadzkiej Rady Narodowej w 1956 r. w dworku utworzono przedszkole, które funkcjonowało w nim do 2000 r.

W 2014 r. pracownicy Muzeum odnaleźli część wyposażenia salonu „Milusina”, m.in. meble i dzieła sztuki, które w 2015 r. trafiły do Sulejówka. Znajdowały się one w podległym Ministerstwu Obrony Narodowej pałacu w Helenowie pod Warszawą. Poszukiwania pozostałych ruchomości nadal trwają. Pod kierunkiem Katarzyny Jaruzelskiej-Kastory były kontynuowane prace nad rekonstrukcją wnętrza obejmujące odtworzenie zaginionych elementów wyposażenia dworku oraz zakupy. Obecnie w dworku są prowadzone prace remontowe – po ich zakończeniu dom rodzinny Aleksandry i Józefa Piłsudskich zostanie udostępniony do zwiedzania. Odtworzone dawne wnętrza „Milusina” oraz odnalezione zabytki dopełnią autentyczności tego miejsca, pozwolą także doświadczyć jego przedwojennej atmosfery.

W 2020 r. dom rodzinny Aleksandry i Józefa Piłsudskich w Sulejówku został uznany za zabytek o szczególnej wartości historycznej i uzyskał status Pomnika Historii.

„DREWNIAK”

„Drewniak” – pierwszy dom Piłsudskich – to charakterystyczny dla podwarszawskiej drewnianej architektury letniskowej przełomu XIX i XX wieku budynek w stylu „Świdermajer”. Wyróżniają go drewniane ażurowe zdobienia werand i ganków oraz spiczaste zwieńczenia dachów.

O wystawionym na sprzedaż piętrowym drewnianym domu na zalesionej działce Aleksandra Szczerbińska dowiedziała się od swoich znajomych – Zofii i Jędrzeja Moraczewskich (posłanki na Sejm Ustawodawczy i pierwszego premiera II Rzeczypospolitej), którzy mieszkali w Sulejówku. Zakupiła dom 31 stycznia 1921 r. Przez następne dwa lata spędzała w nim razem z córkami Wandą i Jadwigą tylko wiosenne i letnie miesiące, gdyż dom nie nadawał się na całoroczne zamieszkanie. Józef Piłsudski, który w tym czasie sprawował urząd Naczelnika Państwa, odwiedzał rodzinę w dni wolne od pracy. Wiosną 1923 r. Piłsudscy przeprowadzili się do nowego domu – dworku „Milusin”. W „Drewniaku” zamieszkali adiutanci i żołnierze ochraniający Marszałka, niektórzy ze swoimi rodzinami.

W czasie II wojny światowej w „Drewniaku” zamieszkało kilka rodzin wyrzuconych przez Niemców z sąsiednich domów, m.in. Zofia i Jędrzej Moraczewscy. Właśnie w nim 5 sierpnia 1944 r. były premier zginął podczas ostrzału artyleryjskiego prowadzonego przez wycofujące się wojska niemieckie. Po wojnie cała posiadłość Piłsudskich przejęta została przez Skarb Państwa i przez kilka kolejnych lat znajdowała się w użytkowaniu ambasady sowieckiej. W latach pięćdziesiątych XX w. gmina Sulejówek przeznaczyła „Drewniak” na mieszkania kwaterunkowe. W 2007 r. Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego odzyskała pierwszy dom Aleksandry i Józefa Piłsudskich. Wraz z dworkiem „Milusin” stał się on w 2008 r. integralną częścią powołanego wówczas do życia Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Obecnie ten zabytkowy budynek jest przygotowywany do generalnego remontu, który przywróci mu jego przedwojenny letniskowy charakter i unikatową, coraz rzadziej spotykaną, drewnianą architekturę.

WILLA BZÓW

W pamięci mieszkańców Sulejówka Willa Bzów została zapamiętana jako „adiutantura Marszałka Piłsudskiego”. To zapewne dlatego w 1988 r. postarali się, aby budynek został wpisany do rejestru zabytków, wspólnie z dworkiem „Milusin” i „Drewniakiem”.

Willa Bzów adiutanturą jednak nie była. Piętrowy, murowany budynek wzniesiono na początku lat dwudziestych XX w. na działce, która od 1912 r. należała do Franciszki i Józefa Kamińskich. Jej właściciel oraz jego syn – Edward – zasiadali w Zarządzie Stowarzyszenia Przyjaciół Sulejówka, które powstało w 1925 r., a w ich domu odbywały się zebrania towarzystwa. Jesienią 1932 r. Kamińscy sprzedali swój dom prężnie działającej Fundacji Oficerskich Domów Wypoczynkowych dla upamiętnienia Dziesięciolecia Niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej. Sulejówek z niewielką Willą Bzów nie dorównywał modnym kurortom, w których fundacja zakładała domy wczasowe. Miał jednak niepodważalny atut – sąsiedztwo domu Aleksandry i Józefa Piłsudskich. W budynku na stałe przebywał lekarz.

W czasie II wojny światowej Willę Bzów zajęli Niemcy, tak jak inne nieruchomości znajdujące się w okolicy. Po wojnie została tu uruchomiona przychodnia zdrowia, która działała do 2010 r. Następnie miasto wydzierżawiło nieruchomość oraz sąsiadującą z nią niezabudowaną działkę Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego, a w 2019 r. sprzedała obie nieruchomości Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Budynek przeszedł gruntowny remont, przywrócono też przedwojenny układ pomieszczeń.

NARODZINY LEGENDY
BIRTH OF A LEGEND

WYSTAWA STAŁA

Scenariusz

Konkurs i projektowanie

Realizacja

Ścieżka rodzinna

SCENARIUSZ

Prace koncepcyjne nad zawartością wystawy stałej rozpoczęły się niemal od razu po utworzeniu Muzeum (10 listopada 2008 r.), a w 2014 r. przybrały formę wstępnego scenariusza i opracowanych w dwóch językach (polskim i angielskim) materiałów konkursowych. W tych pracach brali udział architekci, historycy, kuratorzy i edukatorzy pracujący w Muzeum oraz konsultanci zewnętrzni.

Pakiet materiałów konkursowych składał się z: „Regulaminu konkursu”, „Idei i programu Muzeum”, „Scenariusza wystawy”, dwóch rozbudowanych scen scenariusza, „Katalogu przykładowych obiektów”, „Tablicy wizualnej”, „Przykładowych materiałów edukacyjnych” i „Uwarunkowań architektonicznych”.

KONKURS I PROJEKTOWANIE

Projektant został wyłoniony w wyniku dwustopniowego postępowania, które rozpoczęło się od ogłoszenia 20 listopada 2014 r. konkursu na koncepcję plastyczno-przestrzenną wystawy stałej. Do rywalizacji przystąpiło trzynaście zespołów, spośród których sześć złożyło prace konkursowe.

Projekty oceniał sąd konkursowy pod przewodnictwem prof. Doroty Folgi-Januszewskiej, w którego skład weszli: Janusz Byszewski, Sławomir Idziak, Krzysztof Jaraczewski, Radosław Kacprzak, dr Ewa Klekot, dr hab. Piotr Majewski, Allan Starski, Wojciech Tomczyk, Marcel Andino Velez i Jakub Woynarowski. Osoby te reprezentowały muzealnictwo,

edukację, architekturę, film, teatr i sztukę, co miało służyć spojrzeniu z wielu perspektyw na multidyscyplinarny charakter współczesnych wystaw muzealnych.

Konkurs rozstrzygnięto 30 kwietnia 2015 r. Sąd konkursowy jednogłośnie wybrał projekt przygotowany przez konsorcjum WXCA/RAA/Platige Image.

Po rozstrzygnięciu konkursu, zgodnie z procedurą przyjętą w jego regulaminie, autorzy dwóch najwyższej ocenionych projektów (oprócz zwycięskiego konsorcjum była to firma Deco-Bau) zostali zaproszeni 26 maja 2015 r. do postępowania przetargowego w trybie negocjacji bez ogłoszenia.

Drugi etap wyłaniania projektanta wystawy miał na celu poznanie zespołów, narzędzi i metodologii pracy projektantów pod kątem oczekiwanej przez Muzeum możliwości wspólnego – z autorami scenariusza – rozwijania i uszczegóławiania pracy nad koncepcją konkursową.

Komisja przetargowa za najkorzystniejszą uznała ofertę WXCA/RAA/Platige Image, a następnie, po potwierdzeniu finansowania, w dniu 9 lutego 2016 r. podpisana została umowa na zaprojektowanie wystawy stałej Muzeum i pełnienie nadzorów autorskich nad jej wykonaniem.

W wyniku procesu projektowego, zakończonego 23 października 2017 r., powstały dwa pakiety dokumentacji: pierwszy – budowlany, obejmujący elementy konstrukcji, architektury i instalacji zintegrowanych z budynkiem Muzeum oraz drugi – dotyczący pozostałej części wystawy.

REALIZACJA

31 lipca 2018 r. podpisano aneks z generalnym wykonawcą budynku PORR S.A. W październiku 2018 r. rozpoczęły się prace nad częścią budowlaną wystawy, czyli jej elementami zintegrowanymi z budynkiem, m.in. konstrukcją antresoli i rampy łączącej dwa poziomy wystawy, szybami windowymi, wzmocnieniami stropów, nad pomieszczeniem serwerowni oraz rozszerzeniami instalacji budynkowych dla potrzeb wystawy.

Następnie, 20 października 2018 r., ogłoszono przetarg na wykonanie, zainstalowanie i uruchomienie wystawy stałej. Spośród czterech firm, które złożyły oferty, komisja przetargowa za najkorzystniejszą uznała ofertę firmy MWE Sp. z o.o.

Umowę z MWE podpisano 1 kwietnia 2019 r.

W pierwszym etapie wykonawca pracował nad elementami wystawy, które mogły być przygotowywane poza budynkiem Muzeum. Natomiast montaż wystawy w budynku rozpoczął się w grudniu 2019 r., po zakończeniu prac nad częścią budowlaną wystawy, realizowanych przez generalnego wykonawcę budynku i po uzgodnieniu z nim możliwości działania MWE na terenie budowy PORR (odbiór przedmiotu umowy od PORR i przejęcie budynku przez Muzeum nastąpiły w kwietniu 2020 r.).

Prace nad wystawą stałą zakończyły się finalnie 21 września 2020 r. Jednak jeszcze przed ich ukończeniem nadal testowano ekspozycję, która została zaprezentowana publiczności podczas uroczystości otwarcia nowej siedziby i dni otwartych Muzeum w dniach 14-16 sierpnia 2020 r.

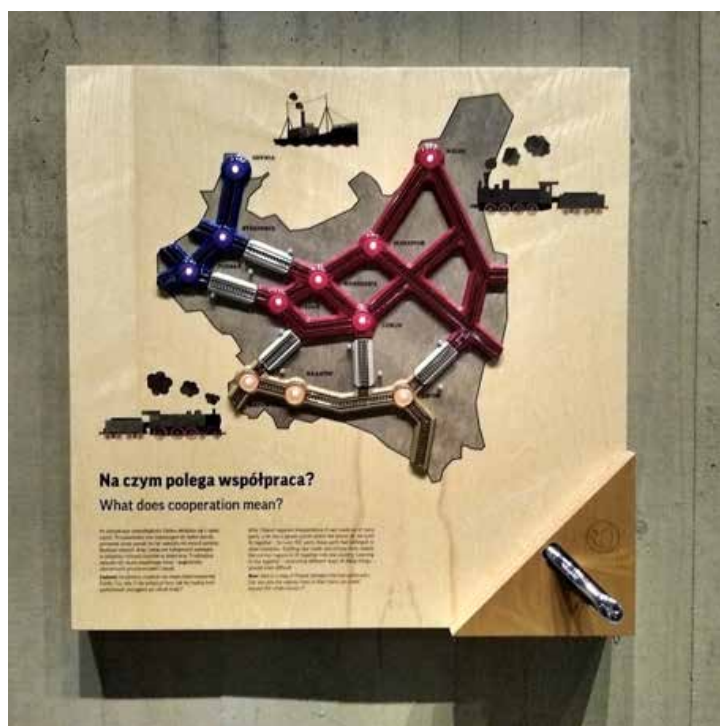

ŚCIEŻKA RODZINNA

Od początku prac koncepcyjnych nad wystawą stałą Muzeum zwracano uwagę na jej wymiar edukacyjny. Dlatego zdecydowano się na zaprojektowanie ośmiu stacji ścieżki rodzinnej, stanowiącej integralną część ekspozycji i przeznaczonej dla zwiedzających z dziećmi w wieku 6–10 lat. Prowadzi ona od dworu w Zułowie – miejsca urodzenia Józefa Piłsudskiego – do domu w Sulejówku, w którym Marszałek zamieszkał z rodziną. W każdym z punktów ścieżki znajduje się drewniana tablica z opisem i zadaniem do wykonania, które odpowiada tematycznie galerii bądź scenie, w której tę tablicę umieszczono. Każde zadanie ma charakter manualny, a nagrodą za jego wykonanie jest możliwość wykonania suchego stempla na specjalnej karcie.

Prace nad ścieżką rodzinną na wystawie stałej obejmowały także przygotowanie towarzyszącej jej publikacji zatytułowanej – podobnie jak muzealny program dla rodzin – „Towarzystwo Rzeczy Przyjemnych a Niekoniecznie Pożytecznych”. Książeczkę przygotowano z myślą o dzieciach w wieku 6–10 lat i towarzyszących im dorosłych, którzy odwiedzili ekspozycję i chcieliby wspólnie odkryć więcej ciekawostek oraz rozwiązać zadania. W książeczce znajdują się też propozycje zabaw, do których czytelnicy mogą zaprosić swoich rówieśników. Publikację udostępniono zwiedzającym podczas dni otwartych w sierpniu 2020 r., a obecnie można ją kupić w Muzeum.

Również w 2020 r. przygotowano we współpracy z firmą Framica interaktywny audioprzewodnik dla rodzin po wystawie stałej, obecnie dostępny w cenie biletu. Celem przygotowanego słuchowiska jest przeprowadzenie młodszych zwiedzających i towarzyszących im dorosłych przez ekspozycję, ze zwróceniem uwagi na jej najważniejsze i najciekawsze fragmenty. Częścią audioprzewodnika są także zadania i quizy wyświetlające się na ekranach urządzeń. Przewodniczką, która prowadzi rodziny przez wystawę, zarówno w książeczce, jak i w audioprzewodniku, jest Hela – sympatyczna, młoda wolontariuszka muzealna.

[illegible][illegible]

Niepodległości

„Józef Piłsudski. Mąż stanu Polski i Europy”

„Pierwsze dni Niepodległości”

„Sojusz polsko-ukraiński. Piłsudski – Petlura 1920”

„Dary i darczyńcy”

„JÓZEF PIŁSUDSKI. MAŻ STANU POLSKI I EUROPY”

Wystawa, o charakterze plenerowym, „Józef Piłsudski. Mąż stanu Polski i Europy” powstała we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych w 2017 roku w związku ze 150. rocznicą urodzin Marszałka. Celem wystawy było pokazanie Józefa Piłsudskiego jako budowniczego nowoczesnego państwa polskiego, a jednocześnie współtwórcę europejskiego pokoju i bezpieczeństwa po I wojnie światowej.

W części „Przewodnik ku niepodległości” zaprezentowano drogę do przywrócenia państwowości, znaczenie depeszy - nazywanej Deklaracją Niepodległości - notyfikującej światu odrodzenie się Polski oraz kwestię walki o granice. Część „Budowniczy nowoczesnego państwa” poświęcona była tworzeniu armii, wprowadzeniu pakietu praw obywatelskich i socjalnych oraz kwestiom ustroju i demokracji.

W części „Architekt bezpieczeństwa” ukazane zostały koncepcja federacyjna, wojna z bolszewicką Rosją i traktat ryski, który, wraz z traktem wersalskim, stworzył podstawy europejskiego ładu.

Część wystawy „Józef Piłsudski na świecie” przedstawiała związki Marszałka z kilkunastoma państwami, w których przebywał, oficjalnie lub prywatnie, oraz miejsca, gdzie został upamiętniony.

Wystawa została stworzona z myślą o popularyzacji postaci Józefa Piłsudskiego w świecie, dlatego też – poza prezentowaniem jej w kraju – w latach 2017-2020 była pokazywana w ponad 20 polskich placówkach dyplomatycznych, m.in. w Argentynie, Bułgarii, na Cyprze, w Japonii, Portugalii, Rumunii,

„PIERWSZE DNI NIEPODLEGŁOŚCI”

Wystawa „Pierwsze dni Niepodległości” powstała we współpracy Muzeum z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych. Dokonano szerokiej kwerendy archiwalnej, którą przeprowadzili pracownicy Działu Badań Naukowych.

Element przewodni wystawy stanowiła mapa, na której, za pomocą elementów graficznych, przedstawiony został proces wybijania się na niepodległość i przyłączania do Rzeczypospolitej terenów utraconych w wyniku zaborów.

Wystawa przygotowana została w formie elektronicznej – do druku i prezentacji na planszach różnego rodzaju i rozmiaru. Była prezentowana od października do grudnia 2018 roku w Lublinie, Krakowie, Warszawie, Bielsku Białej, Poznaniu. W każdym z tych miast prof. Grzegorz Nowik wykładem „Pierwsze dni Niepodległości” wprowadzał zebranych gości w główne przesłanie wystawy, którym stało się pokazanie czterech głównych wątków. Były nimi: proces wybijania się poszczególnych ziem polskich na niepodległość, poczynając od Zakopanego (13 X 1918 r.) do Katowic (20 VI 1922 r.); metody walki o niepodległość, z bronią w ręku, kartką wyborczą i plebiscytową, dyplomacją; współtwórcy i główni bohaterowie walki o niepodległość; problemy związane z przezwyciężaniem różnic powstałych na skutek funkcjonowania w kilku odmiennych systemach prawno-państwowych.

Szczególne zainteresowanie budził wątek wystawy związany z problemami utrudniającymi zjednoczenie Rzeczypospolitej. Odrodzona Polska, stanowiąca mozaikę ziem i regionów, porównana została do patchworku, tkaniny zszytej z rozmaitych kawałków materiału o różnej fakturze, kształcie czy kolorze i wielkości. Odmienne systemy miar i wag, różnice w zakresie geodezji i kartografii, różne systemy prawne, administracyjne, różny poziom rozwoju cywilizacyjnego, oświaty, kultury, odmienna mentalność, infrastruktura, brak polskiej waluty i banku polskiego to przeszkody stojące na drodze procesu zjednoczenia, które zostały przezwyciężone dzięki współpracy wielu polityków i mężów stanu z Józefem Piłsudskim, jako Naczelnikiem Państwa i Wodzem Naczelnym.

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku
Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych
Archiwa Państwowe

Pierwsze dni

Niepodległości

Bielsko-Biała – Kraków – Lublin – Warszawa – Poznań

Wysokie walory edukacyjne treści przedstawionych na wystawie zostały docenione przez Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, które w listopadzie 2018 r. przez tydzień prezentowało wystawę „Pierwsze dni Niepodległości” w swojej siedzibie przy ul. Świętojerskiej 9 w Warszawie, organizując jednocześnie szereg warsztatów dla nauczycieli.

„SOJUSZ POLSKO-UKRAIŃSKI. PIŁSUDSKI - PETLURA 1920”

Wystawę czasową „Sojusz polsko-ukraiński. Piłsudski – Petlura 1920” przygotowały w kijowskim metrze Muzeum, Wojskowe Biuro Historyczne oraz Instytut Polski w Kijowie w ramach obchodów stulecia sojuszu Piłsudski – Petlura.

Z powodu pandemii COVID-19 i okresowego zamknięcia metra w Kijowie wystawę zaprezentowano najpierw w formie wirtualnej. Z wykorzystaniem różnych środków przekazu wystawa dotarła do bardzo wielu odbiorców. Wybór fotografii oraz wybór cytatów z przemówień Petlury i Piłsudskiego nt. relacji polsko-ukraińskich opracowali pracownicy Działu Badań Naukowych.

„DARY I DARCZYŃCY”

Spółeczne poparcie dla powstania w 2008 roku Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku wyraziło się między innymi w tym, że do tworzących się jego zbiorów zaczęły od razu napływać liczne dary – pamiątki związane z Józefem Piłsudskim, jego żołnierzami

i współpracownikami, Legionami Polskimi, czasami walk o niepodległość i granice, latami II Rzeczypospolitej. Darczyńcami były zarówno osoby prywatne, jak też instytucje. Do 2018 roku zbiory Muzeum wzbogaciły się dzięki temu o 7855 eksponatów.

W podziękę darczyńcom, dla pokazania ich wkładu w tworzenie muzealnych zbiorów – i w związku z uroczystością zawieszenia wiechy na budowanym nowym gmachu muzealno-edukacyjnym – 10 listopada 2018 roku na wystawie czasowej zatytułowanej „Dary i darczyńcy” zaprezentowano w Willi Bzów w Sulejówku wybór najciekawszych eksponatów. Były wśród nich m.in. order i odznaczenia pułkownika Władysława Beliny-Prażmowskiego, portret generała Jakuba Krzemieńskiego, legitymacja Krzyża Srebrnego Orderu Virtuti Militari nadanego Janowi Kwiczale, legionście. W związku z wystawą powstał katalog zawierający zdjęcia i opisy najciekawszych darów oraz listę darczyńców.

ZBIORY

Wprowadzenie

Zakupy

Darowizny (wybór)

- Rzeźba
- Malarstwo
- Fotografie
- Filatelistyka
- Ryciny i rysunki
- Pełna lista darczyńców

Wypożyczenia

Digitalizacja

Konserwacja

WPROWADZENIE

Do końca marca 2020 r. zbiory Muzeum mieściły się w magazynie o powierzchni 60 m², zlokalizowanym w piwnicy tymczasowego biura Muzeum przy ul. Dominikańskiej 25 w Warszawie, natomiast obiekty wielkogabarytowe (meble, duże rzeźby, słup spod Kostiuchnowki oraz instalację „Figury niemożliwe”) przechowywano w wynajętej przestrzeni w Piasecznie. W dniach 25–28 marca 2020 r. przeprowadzono pakowanie obiektów w budynku biura w celu ich przewiezienia do nowego gmachu Muzeum w Sulejówku.

W rezultacie 28 marca 2020 r. zbiory muzealne przewieziono do Sulejówka i złożono tymczasowo w magazynie starych wystaw. Wszystkie obiekty wykonane na podłożu papierowym (oprócz fotografii), przedmioty wykonane ze skóry, tkaniny oraz obiekty drewniane powinny przed złożeniem ich w docelowym magazynie zbiorów zostać poddane fumigacji. Tę akcję przeprowadzono dopiero w maju i czerwcu 2020 r. z uwagi na wcześniejsze ograniczenia w związku z ogłoszeniem stanu pandemicznego. W maju sprowadzono obiekty wielkogabarytowe z tymczasowego magazynu w Piasecznie. Były to głównie meble, które najpierw sukcesywnie poddawano fumigacji.

Między czerwcem a sierpniem wszystkie obiekty wypakowano z pudeł i umieszczono w docelowym magazynie zbiorów zlokalizowanym w nowym gmachu Muzeum. Obecny nowoczesny magazyn zbiorów o powierzchni 307 m² podzielono na mniejsze pomieszczenia ze względu na różne warunki przechowywania obiektów (temperatura i wilgotność) wykonanych na różnych podłożach. Są więc magazyny: obiektów papierowych, fotografii, malarstwa, sztuki zdobniczej, tkanin i skóry, obiektów drewnianych, a także pomieszczenie, w którym przechowuje się obiekty wielkogabarytowe. Wszystkie magazyny, oprócz magazynu obiektów drewnianych, zostały wyposażone w specjalistyczne szafy i regały. W przestrzeni magazynowej mieszczą się również pokój biurowy, pokój kwerend i pracownia digitalizacyjna

W maju i czerwcu 2020 r., oprócz rozlokowywania zbiorów w magazynie, główne prace działu były związane z otwarciem Muzeum i polegały na przygotowaniu obiektów na wystawę stałą z podziałem na gabloty, na konsultowaniu zarówno sposobu ich eksponowania, jak i współpracy z firmą wykonującą reprinty lub kopie. W czerwcu i lipcu sprowadzono także na wystawę depozyty. Do uroczystości otwarcia 14 sierpnia 2020 r. rozmieszczono wszystkie obiekty w przestrzeni wystawy stałej.

Po uroczystości otwarcia dział przygotowywał inwentaryzację, która rozpoczęła się 3 grudnia 2020 r.

Zbiory Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku według stanu na koniec 2020 r. liczyły 25617 muzealiów zapisanych na 14258 pozycjach inwentarzowych. Na ogólną liczbę posiadanych obiektów składają się obiekty zakupione, darowizny oraz obiekty nabyte (głównie zakupy) w celu wyposażenia i odtworzenia wnętrza dworku „Milusin”. Na zbiory własne składało się 15896 obiektów zakupionych i 9721 obiektów ofiarowanych przez osoby prywatne i instytucje. Oprócz tego w zbiorach znajdowało się 5185 depozytów zapisanych na 3904 pozycjach księgi depozytowej. Największa liczba depozytów jest własnością Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego.

Wszystkie obiekty zaewidencjonowano w systemie muzealnym MONA, używanym przez najważniejsze muzea w Polsce. Ten system, stale rozbudowywany, jest bazą danych zbiorów i podstawowym programem służącym do ewidencjonowania, opracowywania, rejestrowania ruchu obiektów, a także do sporządzania dokumentacji konserwatorskiej oraz do inwentaryzacji.

Od 11 listopada 2018 r. do końca 2020 r. zbiory Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku powiększyły się o 1797 darowizn i 331 zakupów, z czego 290 to przedmioty zakupione do aranżacji wnętrza dworku „Milusin”.

ZAKUPY

- Przedmioty po Karolinie Pokrzywnickiej, siostrze Czerwonego Krzyża:
 - Portret Karoliny Pokrzywnickiej, fotografia czarno-biała wykonana w szpitalu polowym w Łucku w 1919 r.
 - Odznaka Warszawskiej Szkoły Pielęgniarstwa w Warszawie, założonej w 1921 r.
 - Dyplom nadania Karolinie Pokrzywnickiej przez Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża medalu brązowego „Zasłudze za działalność na froncie i w czasie niewoli bolszewickiej”, 19 VII 1921 r.
 - Fartuch i chusta siostry Karoliny Pokrzywnickiej. Fartuch uszyty ścięgiem maszynowym z płótna lnianego, nićmi bawełnianymi. Chusta w kształcie prostokąta, uszyta z bawełnianego batystu. Pośrodku przedniej zakładki naszyta oznaka czerwonego krzyża.
- Czepiec pielęgniarski, uszyty z prostokątnej chusty w kolorze granatowym. Czepki pielęgniarskie miały dwa znaczenia: symboliczne (pokora i gotowość służenia drugiemu człowiekowi) oraz funkcjonalne (zabezpieczenie włosów). Identyczne czepki z granatowym welonikiem były noszone przez siostry Szkoły Zawodowych Pielęgniarek Stowarzyszenia Panien Ekonomek Św. Wincentego `a Paulo w Krakowie, która powstała w 1911 r.
- Drzewce do sztandaru Towarzystwa Gimnastycznego Sokół w Podgórzu z 1905 roku z głowicą w kształcie sokoła. Na drzewcu znajduje się 96 gwoździ, wykonanych ze srebra lub srebra złoczonego. Na gwoździach wyryto dane fundatorów – osób zasłużonych dla Wolnego Miasta Podgórza lub z nim związanych. Jeden gwóźdź ozdobny z inicjałami papieża Piusa XI. 1) Związek | Sokoła we | Lwowie; 2) Ks. | Wcisło Jan; 3) Ks. | Tomasik | Józef; 4) Sokół | Krakowski; 5) Adamska | Florentyna | Prezesowa; 6) Garbaczewski | Nikodem | radca dworu; 7) Polskie | tow. gim. | „Sokół” | we Lwowie; 8) Wydział | organu | Krakowskiego; 9) Sokół | Bocheński; 10) Sokół | Wadowicki; 11) Sokół | Wielicki; 12) Sokół | Chrzanowski; 13) Dr | Kutrzeba | Prezes | Sokoła | w Jordanowie; 14) Sokół | Myślenicki; 15) Sokół | Skawiński; 16) Górska | Anna; 17) Dr | Jakób | Dziewoński; 18) Jałbrzykowska | Agnieszka; 19) Pawlica | Jan; 20) Rettinger | Marya; 21) Dr. | Górski Karol; 22) Bednarska | Julia; 23) Sołtysik | Tomasz; 24) Stępieniowa | Konstancja; 25) Kurkowa | Ludmiła; 26) Dr | Styczeń | Wawrzyniec; 27) Dawidowska | Stanisława; 28) Kostrzewski | Jan; 29) Kurek | Józef | insp.; 30) Dr. | Smorągiewicz | Kazimierz; 31) Dawidowski | Andrzej; 32) Dr. | Tadeusz | Helena | Bednarscy; 33) Dr. | Łodziński; 34) Relszowa | Agnieszka; 35) Nartowski | rejent i | Sokół | Wadowicki; 36) Jordensowa | Karolina; 37) Dr | Wcisło Andrzej | prezes Sokoła | w Bochni; 38) Mikuszevska | Helena; 39) Matulowa | Józefina; 40) Świątkowa | Berta; 41) Mynarska | Marya; 42) Serkowski | Emil; 43) Markwiczynski | Władysław; 44) Łyczko | Karol; 45) Dobrowski Z M; 46) Dr | Świętek | Wincenty; 47) Szklarski

Siostra Karolina Pokrzywnicka, fotografia, nr inw. MJP/12797. Zakup w 2018 r.

| Jan; 48) Stuhr | Leopold; 49) Klimata | Władysław; 50) Prochowski | Jan; 51) Prochowska | Magdalena; 52) Droszcz | Szymon; 53) Terpiński | Władysław; 54) Michalik | Józef; 55) Grządziel | Ignacy; 56) Stankiewicz | Franciszek; 57) Szklarski | Ludwik; 58) Dędrzeński | Władysław; 59) Kowalkowski | Remont; 60) Mateczny | Antoni; 61) Bilski | Mikołaj; 62) Rysz | Kaźmiera; 63) Zieliński | Kaźmierz; 64) Böhm | Józef; 65) Piasecki | Jan; 66) Czerwiński | Jan; 67) Chwastek | Adam; 68) Żadecka | Marya; 69) Stępień | Józef; 70) Zieliński | Bolesław; 71) Szczęsny | Ruciński; 72) Turski | Władysław; 73) Adamski | Wacław | Prezes; 74) Rekmanowa | Michalina; 75) Mudiowiczowa | Karolina; 76) Mynarski | Władysław; 77) Bednarski | Wojciech; 78) Żarska | Marya; 79) Kulczycka | Józefa; 80) Poturalska | Stawentyna; 81) Chwastkowa | Marya; 82) Jakóbową | Bałaban; 83) Garbusiński | Leon; 84) Klimatowa | Apolonia; 85) Matula | Dyonizy; 86) Mikuszewski | Wilhem; 87) Koziański | Antoni; 88) Rehman | Franciszek; 89) Dhima | Adam; 90.) Dumański | Antoni; 91) Jodłowski | Kaźmierz; 92) Kulczyński | Julian; 93) Żadencki | Józef; 94) Muchowicz | Ludwik; 95) Pituralski | Władysław; 96) Żarski | Ludwik.

► Oznaki:

- Orzeł 11 Pułku Strzelców I Korpusu Polskiego, 1917–1918. Orzeł w koronie oparty na lekkiej greckiej tarczy, na której znajduje się polska tarcza herbowa z cyfrą 11; wykonany w Piotrogradzie, w zakładzie Heinricha Kanna.
- Orzeł 1 Korpusu na Wschodzie, 1917; wykonany w Piotrogradzie, w zakładzie Heinricha Kanna.
- Orzeł na projektowany kaszkiet parady piechoty Legionów Polskich, 1916. Oznaką jest orzeł bez korony, na tarczy amazonek widnieje litera „S”; wykonany w Wiedniu.
- Orzeł Legionów Polskich produkcji wiedeńskiej, 1914–1915, wykonany w Wiedniu.
- Orzeł Legionu Polskiego na rosyjskiej kokardzie oficerskiej, 1914–1915, wykonany w Rosji.
- Naramienny monogram Legionu Puławskiego – LP, 1914–1915, splecione inicjały w kolorze złotym.
- Orzeł szeregowców Armii Polskiej we Francji, 1917–1918; owalne czerwone sukno, na którym wyhaftowany jest tzw. orzeł hallerowski (dwie sztuki).
- Orzeł czapkowy ochotników z USA i Kanady do Armii Polskiej we Francji, 1917. Orzeł bez korony na tle kartusza, trzymający w szponach wstęgę z napisem „ARMIA POLSKA” wyprodukowany w firmie Whitehead & Hoag, w Newark (USA).
- Orzeł – tarczka Związku Wojskowych Polaków w Rosji, 1917–1918 (ZWP).
- Orzeł Polskiej Siły Zbrojnej, tzw. beselerowski, 1917. Orzeł bez tarczy amazonek, naszyty na owalną białą-amarantową podkładkę.

► Odznaki:

- Odznaka pamiątkowa Towarzystwa Doraźnej Pomocy Lekarskiej: Za ratowanie rannych 12–16 V 1926. W kształcie krzyża, na ramionach tłoczone: TOW. | DOR. | POM. | LEK., pośrodku krzyża owal, w którym wpisano w otoku ZA RATOWANIE RANNYCH, a w środku datę 12–16 | V | 1926. Pomiędzy ramionami krzyża 4 znaczki Towarzystwa.

Drzewce do sztandaru
Towarzystwa
Gimnastycznego Sokół
w Podgórzu z 1905 r.,
fragment z głowicą, nr
inw. MJP/12802. Zakup
w 2018 r.

- Odznaka III Brygady Legionów Polskich 1915–1916, wykonana w mosiądzu i srebrze, wieloczęściowa – orzeł w koronie nakładany i mocowany na dwa wąsy do pięcioramiennej gwiazdy ułożonej na owalu. W otoku napis: 3. Brygada Leg. Pol. 1915.
- Zawiadomienie dotyczące osiedlenia Józefa Piłsudskiego, zesłanego w trybie administracyjnym, w mieście Kireńsk. Dokument na papierze urzędowym w języku rosyjskim. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Gubernator Irkucki, Ogólny Zarząd Gubernialny, Wydział 1., Referat 3. Dnia 7 stycznia 1888. *Do Departamentu Policji. Dotyczy osiedlenia zesłanego w trybie administracyjnym Piłsudskiego w mieście Kireńsk. Mam zaszczyt powiadomić Departament Policji, że zesłany na mocy rozkazu Jego Cesarskiej Mości z dnia 08 kwietnia ubiegłego roku w sprawie zesłania w trybie administracyjnym do Syberii Wschodniej pod jawny nadzór policji Józef Piłsudski został osiedlony w dniu 11 grudnia w wyznaczonym mu przeze mnie mieście Kireńsku. p.o. Gubernatora [...]*
- Urna na ziemię na Kopiec Józefa Piłsudskiego w Krakowie, wykonana w hołdzie Marszałkowi przez Aleksandra Jurczyńskiego, prezesa Cechu Szewców Gdyńskich. Urna drewniana w kształcie buta oficerskiego z cholewką. Na bucie dedykacja: GDYNIA 30.IX.1935. | W DOWÓD WYKONY-| WANIA ROZKAZÓW | I MARSZAŁKA POLSKI | JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO | OD DNIA 10.VIII.1914 R. | SKŁADA KU JEGO CHWALE | GARŚĆ ZIEMI Z GDYNI | ALEKSANDER JURCZYŃSKI | B.ŻOŁNIERZ 4.DYW.ODESSKIEJ. (W Narodowym Archiwum Cyfrowym znajduje się zdjęcie przedstawiające autora napełniającego urnę ziemią przed wyruszeniem z Gdyni do Krakowa).
- Urna na ziemię na Kopiec Józefa Piłsudskiego w Krakowie złożona przez Związek Legionistów Polskich Oddział w Wilnie z ziemią z miejsca straceń bojowników z roku 1863, mogli poległych w walce o niepodległość Wileńszczyzny w 1919 r. i z pola walk pod Górą Bekeszową w latach 1914–1918.
- Surdut i czapka rogatywka weterana powstania styczniowego, lata 20. XX w. Czapka rogatywka z sukna barwy granatowej z takim otokiem, z orłem wojskowym, który na piersi nosi złożoną literę W (Weteran), a na tarczy amazonek – datę powstania 1863. Pod orłem na środku otoku umieszczono jedną gwiazdkę (oznaczenie stopnia podporucznika). Surdut w barwie granatowej z sukna czesankowego, sięgający kolan, zapinany na dwa rzędy guzików po sześć z każdej strony. Na naramiennikach, oprócz gwiazdki – oznaki stopnia podporucznika, widnieją haftowany bajorkiem rok wybuchu powstania 1863, na piersi – odznaka Stowarzyszenia Rezerwistów i Byłych Wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, zawieszona na białoczerwonej kokardzie. Surdut wykonano w pracowni krawieckiej Johanna Prokescha w Krakowie na początku lat 20. XX w.
- Książka z ekslibrisem Józefa Piłsudskiego: *Województwo śląskie 1918–1928 : rozwój administracji samorządowej województwa śląskiego w zarysie : informator i przewodnik*

Odznaka III Brygady Legionów Polskich 1915–1916, nr inw. MJP/13012. Zakup w Domu Aukcyjnym DESA w 2019 r.

Lalka „Paderewski Doll”, nr inw. MJP/Sul.217. Zakup w Domu Aukcyjnym DESA w 2018 r.

po wystawie województwa śląskiego na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu, Red. Ludwik Ręgorowicz, Marian Dworżański, Marian Wł. Tułacz; wyd. Śląska Rada Wojewódzka, Katowice 1929. Książka pochodzi z biblioteki Marszałka Józefa Piłsudskiego w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych, rozproszonej po II wojnie światowej.

- ▶ Dwa dokumenty pochodzące z przedwojennego Muzeum Józefa Piłsudskiego w Belwederze:

1. Hołd i zawiadomienie o nadaniu Józefowi Piłsudskiemu godności Członka Honorowego Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Uczestników Powstania z r. 1863/64.
2. Hołd i prośba do Józefa Piłsudskiego o przyjęcie godności pierwszego Członka Honorowego Stowarzyszenia byłych Legionistów Polskich z r. 1914-1918 w Krakowie.

- ▶ Podanie Józefa Piłsudskiego do rektora uniwersytetu w Charkowie z prośbą o przyjęcie w poczet studentów wydziału medycznego; rękopis.

Tadeusz Kościuszko na czele kosynierów, Juliusz Kossak, nr inw. MJP/Sul.299. Zakup w Domu Aukcyjnym DESA UNICUM S.A. w 2019 r.

Oprócz tego dokonano zakupów 290 elementów wyposażenia dworku „Milusin”. Są to m.in.:

- ▶ Kilim *Kaszpany*, wykonany według projektu Eugenii Łachowej.
- ▶ Filiżanka ze spodkiem z herbem Wilna, wyprodukowana w Fabryce Porcelany i WYROBÓW Ceramicznych w Ćmielowie.
- ▶ Portret Józefa Piłsudskiego aut. Stefana Norblina, pochodzący z kolekcji znanego architekta Bohdana Pniewskiego.
- ▶ Portret Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, pastel aut. Lucjana Jagodzińskiego.
- ▶ Obraz *Skraj lasu* aut. Zenona Kononowicza, artysty znanego z cyklu pejzaży z Zułowa.
- ▶ Akwarela *Tadeusz Kościuszko na czele kosynierów*, aut. Juliusza Kossaka.
- ▶ Lalka „Paderewski Doll”. Na szyi lalki znajduje się metalowy medalion z napisem „Polish Victims Relief Fund” (Polski Fundusz Ratowania Ofiar). Lalki wykonywano w pracowni Stefanii Łazarskiej w Paryżu, następnie przesyłano do USA, gdzie Helena Paderewska organizowała ich aukcje, a dochód z nich przeznacziała na Polski Fundusz Ratowania Ofiar.

DAROWIZNY (WYBÓR)

- ▶ Pamiątki po osobach:

- Krzyż srebrny Orderu Virtuti Militari klasy V należący do Aleksandry Szczerbińskiej, przez 80 lat uchodzący za zaginiony; dar Edwarda Bonka z USA.
- Komplet mebli biedermeier, grafiki i plakietki z wizerunkami Józefa Piłsudskiego, fotografie, ekslibrisy oraz bogaty księgozbiór, włączony do biblioteki; dar prof. Józefa Kozłowskiego.

- Pamiątki po Józefie Kubczaku, legioniście Józefa Piłsudskiego, odznaczenia, dokumenty oraz fotografie; dar córki, Krystyny Kubczak.
- Pamiątki po Janie Pasiku, ordynansie Józefa Piłsudskiego w Sulejówku; dar Sławomira Sochy.
- Pamiątki po Władysławie Gałązce: dokumenty i fotografie żołnierza wojska polskiego; dar Jana Gałązki.
- Pamiątki po siostrach Marii i Łucji Piłsudskich, dalszej rodzinie Józefa Piłsudskiego, repatriantkach z Wilna zamieszkałych w Pasłęku; dar Elzy Strzeleckiej.
- Pamiątki rodzinne po Andrzeju Zawadzie: fotografie Tomasza Zawady, weterana powstania styczniowego, oraz odznaczenia Tomasza Zawady i jego syna dr. Filipa Zawady; przekazane przez Annę Milewską-Zawadę i Fundację Himalaizmu Polskiego im. Andrzeja Zawady.
- Pamiątki po Antonim Strzeszkowskim: kolekcja fotografii z końca XIX wieku, kompozycje muzyczne i pamiątnik Antoniego Strzeszkowskiego, mieszkańca Woli Grzybowskiej i Sulejówka; ofiarowane przez Andrzeja Sawelskiego.
- Pamiątki po Pawle Feltynowskim: dokumenty i fotografie po żołnierzu wojny z bolszewicką Rosją, urzędniku kolejowym w Grodnie i Warszawie; dar Andrzeja Walancika.
- 13 pocztówek – pamiątek po legioniście Ignacym Drozdku; dar Zofii Drozdek.
- Dokumenty wojskowe po Mieczysławie Chlebowskim; dar Władysława Kołopoleskiego.
- Dokumenty po Barbarze Słaboszewskiej, uczennicy przedwojennej Szkoły Stowarzyszenia „Rodziny Wojskowej” w Belwederze: świadectwa szkolne, fotografie; dar Marii Prosnak-Tyski.
- Pamiątki po Józefie Miłkowskim: fotografie i wycinek prasowy; dar Jacka Kijkowskiego.
- Sztandar Koła Młodzieży „Miłośnianka” w Cechówce oraz fotografie z marszów Sulejówek - Belweder, pamiątka po Helenie i Kazimierzu Murawskich; dar Ireny Gruszczyńskiej.
- Pocztówki z okresu międzywojennego, pamiątka po Marii Arłamowskiej; dar Lesława Myśliwca.
- Dyplom dla Tadeusza Siecha za pracę wykonaną w Konkursie Prac Uczniowskich ku czci Imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego; dar Macieja Siecha.
- Książeczka wojskowa Jana Frindta uczestnika wojny z bolszewicką Rosją; dar Macieja Słoty.
- Dyplom honorowego przewodniczącego Towarzystwa Polsko-Bułgarskiego dla Adama Tarnowskiego, ambasadora RP w Sofii; dar Łukasza Chimiaka.

Rzeźba

- *Projekt Konnego Pomnika Józefa Piłsudskiego* aut. Mariana Konarskiego, odlew współczesny; dar Fundacji Trzy Trąby i Fundacji im. Feliksa hr. Sobańskiego.
- Popiersia i plakiety Józefa Piłsudskiego wykonane w latach 80. XX w.; dar Tomasza Raźnego.

Malarstwo

- Obraz: *Dworek Marszałka Józefa Piłsudskiego w Sulejówku* [*Marszałek Piłsudski na wywczasach w Sulejówku*] aut. Bronisławy Rychter-Janowskiej; dar Jolanty i Macieja Stawowiaków.
- *Portret Józefa Piłsudskiego*, aut. Waldemara Bytnera wg Stanisława Zawadzkiego; dar autora.
- *Piłsudski na Kasztance*, aut. nieznany wg Wojciecha Kossaka; dar prof. Józefa Kozłowskiego.
- *Wojna polsko-bolszewicka 1920 r.*, aut. Wacława Falkowskiego; dar Krzysztofa Falkowskiego.

Fotografie

- 58 fotografii po Wojciechu Jastrzębowski, legioniście i bliskim współpracowniku Józefa Piłsudskiego; dar prof. Elżbiety Jastrzębowskiej.
- 63 fotografie z uroczystości nadania Gdańskiej Stoczni Remontowej SA imienia Józefa Piłsudskiego z 1981 r. oraz z uroczystości przywrócenia jej tego imienia z 1989 r.; dar Komisji Międzyzakładowej NSZZ „Solidarność” Gdańskiej Stoczni „Remontowa” im. Józefa Piłsudskiego.
- Kolekcja 109 slajdów po śp. Władysławie Grodeckim z Krakowa, związana z Marszami Kadrówki z lat 1984–1991, odbudową Kopca Józefa Piłsudskiego w Krakowie oraz ze środowiskiem niepodległościowym (KPN) po stanie wojennym; dar Stefanii Grodeckiej.
- Album fotograficzny: *Uroczystości pogrzebowe Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie i Krakowie oraz uroczystości pogrzebowe serca Marszałka Józefa Piłsudskiego i jego matki Marii z Billewiczów Piłsudskiej na Rossie w Wilnie*, wykonany przez Stanisława Pawłowskiego; dar Urszuli Zdziech.
- Kolekcja fotografii, druków oraz filateliów z lat 80. XX w. (okres stanu wojennego); dar Wojciecha Markerta.

Marszałek Piłsudski na wywczasach w Sulejówku, Bronisława Rychter-Janowska, nr inw. MJP/13496. Dar Jolanty i Macieja Stawowiaków z 2020 r.

XXIV (9) Marsz Szlakiem I Kompanii Kadrowej. Pod pomnikiem w Michałowicach, 1989 r., slajd, autor nieznany, nr inw. MJP/13092. Dar Stefanii Grodeckiej z 2019 r.

- Album fotograficzny zawierający 23 fotografie z pogrzebu Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zdjęcia przedstawiają kondukt pogrzebowy na ulicach Krakowa; dar Marii Piechotkowej.
- Fotografia: wizyta Arthura Greisera w Belwederze; dar Romana Ciesielskiego.
- Fotografie: pamiątki po Franciszku Jefremczuku i Andrzeju Rosiewicz; dar Henryka Gerłachowskiego i Marii Rosiewicz-Gerłachowskiej.
- Wizyta dzieci ze Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w Belwederze z okazji imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego; dar Heleny Krochmalskiej-Kiepur.
- Dwie fotografie Stanisława Hellera, żołnierza 1 kompanii 5 Pułku Piechoty Legionów; dar Marii Kurzątkowskiej.
- Portret legionisty Henryka Hertmana; dar Krystyny Cabaj.
- Wizyta dzieci ze Stowarzyszenia „Rodzina Wojskowa” w Belwederze z okazji imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego; dar Heleny Krochmalskiej-Kiepur.
- Fotografie po Janie Lewickim; dar Eugenii Lewickiej.
- Fotografie po Feliksie Knapkiewicz; dar Marianny Jarniewicz.
- 4 fotografie, m.in. Przysposobienie Wojskowe Kobiet w Hrubieszowie; dar Janusza Terlegi.
- Fotografia: Józef Piłsudski z rodziną i adiutantami przed dworkiem w Sulejówku, aut. Jana Rysia; dar Bogdana Gierałtowskiego.

Filatelistyka

- Koperta – całość: *Legia Warszawa 1916–2016*, proj. Agnieszki Sancewicz, wyd. Poczta Polska SA; dar Angeliki Dłuskiej.
- Koperty i znaczki pocztowe związane m.in. z Marszałkiem Józefem Piłsudskim, 100. rocznicą odzyskania niepodległości, także seria „Prezydenci RP na Uchodźstwie”, przekazane jako materiał promocyjny przez Poczta Polską SA oraz Najwyższą Izbę Kontroli.
- Znaczki pocztowe sprzed 1939 r.; dar Marka Osmelaka.

Maria Piłsudska (1875-1965), fotografia, autor nieznan, nr inw. MJP/13566. Dar Elzy Strzeleckiej z 2020 r.

Wolhynische Typen. Serie II, pocztówka wysłana przez Ignacego Drozdka do siostry w 1919 r., nr inw. MJP/13393. Dar Zofii Drozdek z 2020 r.

Fragment portretu Wojciecha Jastrzębowski, Jan Bułhak, fotografia, nr inw. MJP/12939. Dar prof. Elżbiety Jastrzębowskiej z 2019 r.

- Kolekcja druków „Solidarności”: koperty, znaczki pocztowe (138 obiektów); dar Anny Milewskiej-Zawady.
- Zbiór filatelistyczny z lat 80. XX w.; dar Andrzeja Stawarza.

Ryciny i rysunki

- Legionista, rysunek Leopolda Gottlieba, sygn. L. Gottlieb; przy lewej krawędzi napis autorski: Kostiuchnówka 24.V.916; dar Barbary Rymszy.
- Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski 1867–1935, linoryt i matryca aut. Wacława Falkowskiego; dar Krzysztofa Falkowskiego.
- Portret Józefa Piłsudskiego, akwaforta Józefa Pieniążka, jedna z wersji pracy, niesygn.; dar anonimowy.
- Teka portretów Józefa Piłsudskiego aut. Grzegorza Morycińskiego; dar Pawła Sosnowskiego.
- Teka „Aby wszystkim dogodzić...”[.] czyli jak różni różnie chcieliby widzieć Marszałka, aut. Adama Czernego-Szwarcenberga; dar Teresy Czerskiej.
- Ekslibrisy Janusza Ciborowskiego, znanego kolekcjonera tzw. Piłsudczanów, który podarował swoje zbiory Kancelarii Prezydenta RP; dar Zbigniewa Markerta.
- Portrety Józefa Piłsudskiego: linoryt Jerzego Hulewicz; drzeworyt Jerzego Hoppena, rysunek karykatury aut. Juliana Żebrowskiego, rysunek aut. Marka Żuławskiego, litografie Zdzisława Czermańskiego z wydawnictwa *Józef Piłsudski na Syberii*; dar prof. Józefa Kozłowskiego.
- Portret Józefa Piłsudskiego, aut. Ryszarda Dzieciuszka; dar Ruty Baranowskiej.

Inne

- Fragment balustrady z mostu Poniatowskiego wysadzonego przez Niemców 1944 r.; proj. Stefan Szyller, przekazany na własność przez Urząd Wojewody Mazowieckiego w 2019 r., pozyskany w 2016 r. dzięki życzliwości prof. Barbary Rymszy jako depozyt Instytutu Badawczego Dróg i Mostów. Ten fragment znajdował się Wiśle do 2011 r., aż do czasu, gdy niski poziom wody umożliwił jego wydobycie.
- Kamień z kapliczki w Zielonej z inskrypcją: *Na tym terenie w 1917 r. Marszałek Józef Piłsudski prowadził osobiście ćwiczenia bojowe P.O.W.*; dar Hieronima Izdebskiego.
- Zeszyt z odciskami pieczętnymi dotyczącymi Legionów i łódzkiego harcerstwa, pamiątka po Stanisławie Papuzińskim; dar Joanny Papuzińskiej-Beksiak.
- Znaczki pamiątkowe (wpinki) z okresu 1981–1989 związane z Józefem Piłsudskim; dar Michała Bronowickiego.
- Dwa krzesła proj. Henryka Hohnheisera, wykonane w 1927 r.; dar Krystyny Pohoreckiej.
- Naramienniki Szkoły Podchorążych w Ostrowi Mazowieckiej oraz odznaka pamiątkowa szkoły; dar Marka Kołakowskiego.
- Talerz: *Na Pamiątkę Niepodległości Polski 5 XI 1916*; dar Krzysztofa Miąskiewicza.

- Dwie obrączki wykonane z monet przedwojennych z Marszałkiem Józefem Piłsudskim; dar Stefana Buraczyńskiego.

PEŁNA LISTA DARCYŃCÓW 2018-2020

Bajszczak-Krzyżanowska Mirosława	Kołopoleski Władysław
Agata	Komisja Międzyzakładowa NSZZ
Baranowska Ruta	Solidarność Gdańskiej Stoczni
Bazga Zofia	„Remontowa” im. Józefa Piłsudskiego
Buraczyński Stefan	Kozłowski Józef
Biendara Andrzej	Krochamalska-Kiepusa Hanna
Bonk Edward	Kubczak Krystyna
Bronowicki Michał	Kurzatkowska Maria
Budek Ewa	Lewicka Henryka
Bytner Waldemar	Majewski Krzysztof
Cabaj Krystyna	Markert Wojciech
Chimiak Łukasz	Markert Zbigniew
Chmielewski Mirosław	Marszałek Tomasz
Ciesielski Roman	Marzec Elżbieta
Czerska Teresa	Masewicz-Iskierka Anna
Deminet Sebastian	Mazowiecka Mirosława
Drozdek Zofia	Mazowieckie Towarzystwo Strzeleckie
Falkowski Krzysztof	im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
Fijałkowski Janusz	w Sulejówku
Fundacja Himalajizmu Polskiego	Miąskiewicz Krzysztof
im. Andrzeja Zawady	Milewska-Zawada Anna
Fundacja im. Feliksa hr. Sobańskiego	Muzeum Książki Artystycznej
Fundacja Trzy Trąby	Najwyższa Izba Kontroli
Gałązka Jan	Narodowy Bank Polski
Garnys Jerzy	Nocuń Jerzy
Gerłachowski Henryk	Osmelak Marek
Gierałtowski Bogdan Marian	Papuzińska-Beksiak Joanna
Grodecka Stefania	Piechotkowska Maria
Gruszczyńska Irena	Pielas-Witkowska Magdalena
Instytut Pamięci Narodowej – Komisja	Poczta Polska SA
Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi	Pohorecka Krystyna
Polskiemu	Polański Jerzy
Izdebski Hieronim	Prosnak-Tyszka Maria
Jakubiak Piotr	Puczniewska-Pyszyńska Elżbieta Maria
Jarniewicz Marianna	Pyszyński Mirosław
Jastrzębowska Elżbieta	Rada Miasta Otwocka
Jeziorska Dorota	Raźny Tomasz
Kijkowski Jacek	Rogalska Katarzyna
Kochlewski Wojciech	Rosiewicz-Gerłachowska Maria
Kołąkowski Marek	Rymsza Barbara

Sawelski Andrzej	Szkoła Podstawowa nr 3 im.
Siech Maciej	Marszałka Józefa Piłsudskiego
Słota Maciej	w Sulejówku
Socha Sławomir	Tarsała Jadwiga
Sokolnicki Michał	Terlega Janusz
Sosnowski Paweł	Urbaniak Alicja
Soszyński Stanisław	Urząd Skarbowy Warszawa-Bemowo
Staśkiewicz Marek	Walancik Andrzej
Stawarz Andrzej	Wawrzeńczak Andrzej
Stawowiak Jolanta i Maciej	Wierzbicki Lech
Strzelecka Elza	Właźlak Maciej
Supel Tomasz	Wojewoda Mazowiecki
Suska Łukasz	Zalewski Zenon
Szkoła Podstawowa im. Marszałka	Zawistowski Tomasz
Józefa Piłsudskiego w Gałkowie	Zdziech Urszula
Dużym	

WYPOŻYCZENIA

Pomimo zaawansowanych prac nad budową wystawy stałej Dział Zbiorów zajął się także udzielaniem obiektów ze zbiorów MJP na wystawy czasowe:

- *Historia pisana życiorysami. Ziemiaństwo w walce o Niepodległą* w Muzeum Zamojskich w Kozłówce w terminie 22 czerwca – 12 listopada 2018 (145 obiektów).
- *Krakowski Hejnał Wolności – Kopiec pamięci* w Muzeum Historycznym m. Krakowa w terminie 5 sierpnia 2018 – 21 stycznia 2019 (33 obiekty).
- *Cyfry, Kody, Szyfry – 100 Lat Niepodległej* w Stowarzyszeniu Instytut Kościuszki w Krakowie w terminie 28 września – 15 października 2018 (telegraf).
- *Ajnowie, górale i Bronisław Piłsudski* w Muzeum Techniki i Sztuki Japońskiej Manggha w Krakowie w terminie 28 września 2018 – 7 stycznia 2019 (portret Bronisława Piłsudskiego).
- *Niepodległość. Wokół myśli historycznej Józefa Piłsudskiego* w Muzeum Narodowym w Krakowie w terminie 30 października 2018 – 27 stycznia 2019 (mundur Marszałka Józefa Piłsudskiego).
- *Bohaterowie niepodległości* w Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie w terminie 9 listopada 2018 – 15 marca 2019 (26 obiektów).
- Pokaz filmu *Niepodległość* w Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w Warszawie w dniu 12 listopada 2018 (12 obiektów).
- *Dziedzictwo utracone* w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku w terminie 1 marca – 23 czerwca 2019 (rzeźba Alfonsa Karnego, Głowa Józefa Piłsudskiego, pochodząca z Brańsławia).
- *Tożsamość. 100 lat polskiej architektury. 1945–1956* w Narodowym Instytucie Architektury i Urbanistyki w Warszawie (wystawa miała miejsce w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie) w terminie 8 października – 15 grudnia 2019 r. (Makieta Dzielnicy Marszałka Piłsudskiego na Polu Mokotowskim w Warszawie).

- *Od Marcina Rożka do Ivana Meštrovicia. Utracone i niezaistniałe projekty w przededniu II wojny światowej* w Muzeum Ziemi Wschowskiej we Wschowie w terminie 16 czerwca – 30 września 2019 (Makieta Dzielnicy Marszałka Piłsudskiego na Polu Mokotowskim w Warszawie).
- *Artystyczna pracownia brązowniczo-grawerska Mieczników 1936–2010* w Muzeum Warszawy w terminie 6 lutego – 20 maja 2020 r. (plakietka Józefa Piłsudskiego i popiersie prezydenta Gabriela Narutowicza).
- *Szyfry Wojny. Jan Kowalewski – nieznany bohater 1920 roku* w Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi w terminie 14 sierpnia 2020 – 31 marca 2021 r. (8 karabinów).

DIGITALIZACJA

Digitalizacja zbiorów polega na wykonywaniu skanów obiektów ze zbiorów Muzeum na skanerze do formatu A3. Jeśli chodzi o fotografowanie obiektów trójwymiarowych lub płaskich, większych niż A3, to przeprowadzono je w momencie przygotowywania wystawy stałej. Wszystkie pliki cyfrowe uporządkowano, ponadto wprowadzano miniaturowe wizerunki (odwzorowania) cyfrowe do systemu muzealnego MONA. W czerwcu 2020 r. została w postępowaniu ofertowym wyłoniona firma, która wykonała fotografie do 120 obiektów opublikowanych w katalogu wystawy.

Oprócz tego wszystkie obiekty własne, depozyty oraz przedmioty o charakterze niezabytkowym zapisane w księdze pomocniczej mają zdjęcia poglądowe (tzw. wglądówki), które figurują jako wizerunki w inwentarzu elektronicznym.

KONSERWACJA

W okresie 2018–2020 przeprowadzano przegląd konserwatorski dla nabytków bieżących oraz dla muzealiów nabytych w latach ubiegłych. Przeprowadzono selekcję obiektów wybranych na wystawę stałą: najpierw tylko zakupionych z WPR, a w późniejszym okresie – także darów i depozytów. Z powodu braku pracowni konserwatorskiej ogłoszono przetargi oraz zapytania ofertowe na przeprowadzenie konserwacji przez firmy zewnętrzne. Dotyczyło to obiektów z każdej dziedziny: metalowych, papierowych, tkanin i malarstwa. W ich wyniku zakonserwowano:

Czapka studencka sprzed 1939 r., nr inw. MJP/2498. Stan przed i po konserwacji.

Puszka kwestarska – „Patronat” nad polską młodzieżą rzemieślniczą i przemysłową, 1917 r., nr inw. MJP/8303. Stan przed i po konserwacji.

- w okresie październik – grudzień 2018 r.: słup pamięci spod Kostiuchnówki;
- w okresie październik – listopad 2018 r.: 3 obrazy: *Portret Marszałka Józefa Piłsudskiego* aut. Wojciecha Kossaka, *Rybak I* aut. Apoloniusza Kędzierskiego, *Portret Marii z Billewiczów Piłsudskiej* aut. Janiny Łaszkiewicz-Mieszczankowskiej;
- w okresie styczeń – czerwiec 2019 r.: tkaniny – 34 czapki, 17 mundurów, 23 mniejszych obiektów jak np. opaski naramienne;
- w okresie styczeń – lipiec 2019 r.: 341 obiektów papierowych – książki, archiwalia, plakaty, afisze, fotografie;

Z powodu nieodpowiednich warunków lokalowych w czerwcu i lipcu 2019 r. obiekty papierowe oraz tkaniny po konserwacji zostały wypożyczone na przechowanie do Muzeum Śląskiego w Katowicach.

- w okresie kwiecień – wrzesień 2019 r.: 304 obiekty metalowe – medale, odznaki, oporządzenie wojskowe, rzeźby, projektor filmowy;
- w okresie sierpień – listopad 2019 r.: tkaniny (21 sztuk);
- w okresie sierpień – grudzień 2019 r.: 173 obiekty papierowe, w tym 23 książki ze zbiorów bibliotecznych;
- w okresie sierpień – listopad 2019 r.: 77 obiektów metalowych, w tym fragment balustrady z mostu Poniatowskiego;
- w okresie wrzesień – październik 2019 r.: 80 obiektów metalowych, skórzanych i drewnianych – militaria i varia;
- w okresie październik – listopad 2019 r.: kufer podróżny Aleksandry Piłsudskiej i maska pośmiertna Józefa Piłsudskiego.

Po kolejnej turze konserwacji, w grudniu 2019 r., wszystkie obiekty papierowe, tkaniny, obiekty skórzane i drewniane zostały wypożyczone na przechowanie do Muzeum Śląskiego w Katowicach.

- w okresie listopad – grudzień 2019 r.: zegar szafowy do dworku „Milusin”;
- w okresie lipiec – sierpień 2020 r.: dwa depozyty (obrazy: *Portret Ferdynanda Ignacego Giniatowicza Rymszy Piłsudskiego*, wł. prywatna, oraz *Krwawa Niedziela* aut. Wojciecha Kossaka ze zb. Muzeum Niepodległości).

Ponadto z funduszy Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku przeprowadzono pełne konserwacje obiektów, które wypożyczono w depozyty długoterminowe na wystawę stałą: *Cud nad Wisłą* Jerzego Kossaka z Zamku Królewskiego w Warszawie oraz 5 depozytów: obrazy i stół z Belwederu ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Oprócz tego na miejscu w lipcu i sierpniu 2020 r. przeprowadzono konserwację zachowawczą obiektów metalowych, pozyskanych w formie depozytu od Rodziny Józefa Piłsudskiego, które nie zostały poddane dotychczas zabiegom konserwatorskim.

Po otwarciu Muzeum przeprowadzono konserwację 73 obiektów drewnianych, głównie mebli wybranych do eksponowania w dworku „Milusin”. Konserwacja zakończyła się w grudniu 2020 r.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I POPULARYZUJĄCA WIEDZĘ

Rada Naukowa Muzeum

Studia nad myślą polityczną Józefa Piłsudskiego

Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski
z bolszewicką Rosją

Dialog Dwoch Kultur

Debaty online

Biblioteka i mediateka

Archiwum Historii Mówionej

Popularyzacja wiedzy historycznej

Debaty belwederskie

RADA NAUKOWA MUZEUM

Przy Muzeum działa Rada Naukowa, powołana przez dyrektora i służąca wypracowaniu oraz konsultowaniu koncepcji działań naukowych lub popularyzacyjnych, jak również ekspozycji głównej i wystaw czasowych organizowanych przez tę instytucję.

Skład Rady w latach 2018-2020 przedstawiał się następująco:

- Przewodniczący – prof. Janusz Odziemkowski,
 - Wiceprzewodniczący – prof. Włodzimierz Suleja,
 - Członkowie: prof. Krzysztof Kawalec, dr Tadeusz Krawczak,
prof. Leszek Moczulski, prof. Andrzej Nowak, dr Marek Tarczyński.
- Członkiem Rady był również prof. Janusz Cisek, zmarły w lutym 2020 r.

STUDIA NAD MYŚLĄ POLITYCZNĄ JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

Studia prowadzi samodzielnie od kilku lat prof. Grzegorz Nowik. W rezultacie wykładów prowadzonych na UKSW oraz dla pracowników merytorycznych Muzeum, a także dyskusji, skonstruowana została oś narracyjna wystawy głównej, ogniskującej się wokół zasadniczych nurtów myśli politycznej Józefa Piłsudskiego.

Efektem tych prac, niezależnie od wystawy głównej, stało się wydanie książek prof. Grzegorza Nowika: *Odrodzenie Rzeczypospolitej w myśli politycznej Józefa Piłsudskiego. Część I: Sprawy wewnętrzne*, Warszawa 2018; *Odrodzenie Rzeczypospolitej w myśli politycznej Józefa Piłsudskiego. Część II: Sprawy zagraniczne*, Warszawa 2020. W przygotowaniu: *Część III: Wódz Naczelný Wojska Polskiego 1918–1921*.

SERIA DOKUMENTÓW ŹRÓDŁOWYCH DO WOJNY POLSKI Z BOLSZEWICKĄ ROSJĄ 1918–1920

W grudniu 2018 r. Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego, w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki, uzyskała grant Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na dokończenie projektu badawczego pn. *Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski z bolszewicką Rosją 1918–1920* i na wydanie w latach 2018–2023 dziewięciu woluminów dokumentów. Fundacja od 1995 r. wspierała realizację tego projektu i przy jej wsparciu opublikowano – jak do tej pory – siedem woluminów dokumentów.

W 2019 r. Fundacja podpisała z Muzeum umowę dotyczącą wspólnej realizacji tego przedsięwzięcia (już wcześniej, w 2014 r., Muzeum włączyło się w realizację tego projektu: od tego czasu wydało dwa woluminy dokumentów).

Kierownikiem zespołu badawczego jest prof. Grzegorz Nowik, któremu w 2019 r. płk dr Marek Tarczyński przekazał swoją dotychczasową funkcję.

W 2019 r. prace badawcze prowadzono w trzech podzespołach:

- ▶ *Front Wschodni 1918–1919* (dr Daniel Koreś), części I–IV, X 1918 – XII 1919 (w opracowaniu);
- ▶ *Bitwa na Białorusi 1920* (dr hab. Jerzy Kirszak), części I–III, 1 I – 24 VII 1920 (do tomu *Bitwa Warszawska*, część I *Bitwa nad Bugiem* – w opracowaniu);
- ▶ *Bitwa o Ukrainę 1920* (płk dr hab. Juliusz S. Tym), części II–III.

W roku 2020 opracowano następujące publikacje:

- ▶ ***Bitwa o Ukrainę 1920*** (red.: prof. Grzegorz Nowik i płk dr hab. Juliusz S. Tym, prof. Akademii Sztuki Wojennej). **Część II:** 12 V – 14 VI 1920, Warszawa 2020, w koedycji z Wydawnictwem ISP PAN.
- ▶ ***Bitwa o Ukrainę 1920*** (red.: prof. Grzegorz Nowik i płk dr hab. Juliusz S. Tym, prof. Akademii Sztuki Wojennej), **Części III/1 i III/2:** 15 VI – 24 VII 1920, Warszawa 2020, w koedycji z Wydawnictwem ISP PAN.

W realizację zadania włączeni zostali pracownicy Muzeum: dr Stefan Artymowski, mgr Łukasz Wieczorek, mgr Łukasz Suska.

W roku 2021 planowane jest opracowanie i oddanie do druku kolejnych czterech woluminów: *Front Wschodni* (cz. I–II) oraz *Bitwa na Białorusi* (cz. I–II).

Z okazji 100. rocznicy Bitwy Warszawskiej wydano tom **Misje wojskowe ententy o wojnie Polski z bolszewicką Rosją 1920**, którego współautorami byli: prof. Janusz Cisek, prof. Grzegorz Nowik i dr Marek Tarczyński. W czasie prac nad przygotowaniem tej publikacji zmarł prof. Janusz Cisek i dlatego ten tom dedykowany został Jego pamięci.

DIALOG DWÓCH KULTUR

Dialog Dwóch Kultur w 2018 r., organizowany od 2012 r. wspólnie z Fundacją Pomocy Polakom na Wschodzie, poszerzył swoje oddziaływanie na nowe ośrodki na Ukrainie (Nahujowice, Drohobycz, Żurawno i Lwów). Zbliżył znacznie polskie i ukraińskie środowiska intelektualne, w wyniku czego pogłębił stan badań nad dziedzictwem kulturowym Kresów Wschodnich. Zgromadził też wielu naukowców, twórców i pracowników kultury, Polaków i Ukraińców. Obecnie jest jednym z najbardziej znaczących przedsięwzięć kulturalno-naukowych w relacjach Polski z Ukrainą.

W przedsięwzięciach Dialogu Dwóch Kultur wzięli udział głównie pracownicy nauki, kultury i oświaty, muzealnicy, nauczyciele, duszpasterze, a także studenci Akademii Humanistyczno-Pedagogicznej w Krzemieńcu, Uniwersytetu w Drohobyczu, Państwowego Uniwersytetu Lwowskiego im. Iwana Franki oraz miejscowych środowisk polskich w Krzemieńcu, Drohobyczu, Stryju, Żurawnie, Lwowie i Stawisku.

Podczas konferencji naukowych ogłoszono ok. 50 referatów, prezentacji i odczytów, skupiających się wokół zagadnień najnowszych dziejów Polski i Ukrainy, historii architektury, sztuki, teatru oraz literatury, zwłaszcza polskiego i ukraińskiego romantyzmu, w tym głównie twórczości Juliusza Słowackiego, relacji społecznych i kulturalnych ukraińsko-polskich, stanu zachowania i konserwacji zabytków.

Zorganizowano dwie wystawy (Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku): „Portret z wierszy i pamięci. Grupa poetycka Wołyń” oraz „Stulecie grupy poetyckiej Skamander”.

Wydano dwa tomy wydawnictwa pokonferencyjnego „Dialog Dwoch Kultur”: rocznik XIII (2018) oraz rocznik XIV (2019).

W 2019 r. na Ukrainie i w Warszawie odbyła się kolejna edycja Dialogu Dwoch Kultur. Program skoncentrowano wokół rocznic: 20. edycji Dialogu Dwoch Kultur, 15. rocznicy otwarcia Muzeum Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu, 210. rocznicy urodzin i 170. rocznicy śmierci Juliusza Słowackiego, 210. rocznicy przekształcenia Gimnazjum Krzemienieckiego w Liceum oraz powstania Ogrodu Botanicznego w Krzemieńcu.

Ze względu na pandemię koronawirusa zrezygnowano w 2020 r. z organizowania wyjazdu i konferencji naukowych. Opracowano referaty z 2019 roku, które wydano w kolejnym tomie „Dialogu Dwoch Kultur” (rocznik XIV).

DEBATY ONLINE

Debaty o książkach historycznych, z udziałem naukowców i ekspertów, zainicjowane zostały jesienią 2020 r. w okresie pandemii COVID-19. Debaty były rejestrowane i transmitowane na kanale YouTube Muzeum. Oto ich lista:

- ▶ Andrzej Friszke, *Państwo czy rewolucja – dwie wizje polskiej lewicy*. Udział w debacie wzięli prof. Andrzej Friszke, prof. Jerzy Kochanowski, prof. Grzegorz Nowik oraz prof. Krzysztof Kawalec i prof. Włodzimierz Suleja.
- ▶ Janusz Cisek, Grzegorz Nowik, Marek Tarczyński, *Misje wojskowe ententy o wojnie Polski z bolszewicką Rosją 1920*. Uczestnicy: prof. Grzegorz Nowik, dr Marek Tarczyński, dr Bogusław Winid, prof. Janusz Odziemkowski.
- ▶ Grzegorz Nowik, *Zanim złamano Enigmę... rozszyfrowano... Rewolucję. Polski radiowywiad podczas wojny z bolszewicką Rosją 1918–1920*, cz. 1–2. Uczestnicy: prof. Grzegorz Nowik,

prof. Janusz Odziemkowski, dr Marek Tarczyński, płk Dariusz Matysek z Agencji Wywiadu.

Kolejne cykle debat, poświęcone polskim konstytucjom, traktatowi ryskiemu czy przewrotowi majowemu, zostały przygotowane w 2021 r. z udziałem członków Rady Naukowej.

BIBLIOTEKA I MEDIATEKA

Otwarcie kompleksu w Sulejówku uruchomiło nowy etap tworzenia Mediateki, mającej być nowoczesnym centrum informacyjnym służącym pracownikom Muzeum, a także wszystkim osobom poszukującym wiedzy o Józefie Piłsudskim i jego czasach. Główną jej częścią będzie biblioteka, której systematycznie budowane zbiory obejmowały w końcu 2020 r. ponad 17 000 woluminów. Pokazną część owego księgozbioru to dary, w tym licząca niemalże 10 000 woluminów kolekcja po znanym historyku prof. Andrzeju Garlickim.

W latach 2018-2020 do księgozbioru pozyskano:

- ▶ w 2018 r.: 1370 woluminów (968 – zakupy, 402 – dary);
- ▶ w 2019 r.: 576 woluminów (306 – zakupy, 270 – dary);
- ▶ w 2020 r.: 648 woluminów (525 – zakupy, 123 – dary).

Księgozbiór, poddany fumigacji, od zeszłego roku jest przechowywany w nowoczesnym magazynie, do którego docelowo mają trafić także niebędące muzealiami zbiory specjalne, obejmujące m.in. archiwalia, materiały audiowizualne, dokumenty życia społecznego oraz fotografie współczesne dokumentujące działalność Muzeum. W 2020 r. została zatrudniona bibliotekarka, rozpoczęliśmy też wdrażanie systemu ewidencyjnego oraz przygotowania do udostępnienia zbiorów czytelnikom.

Zbiory cyfrowe

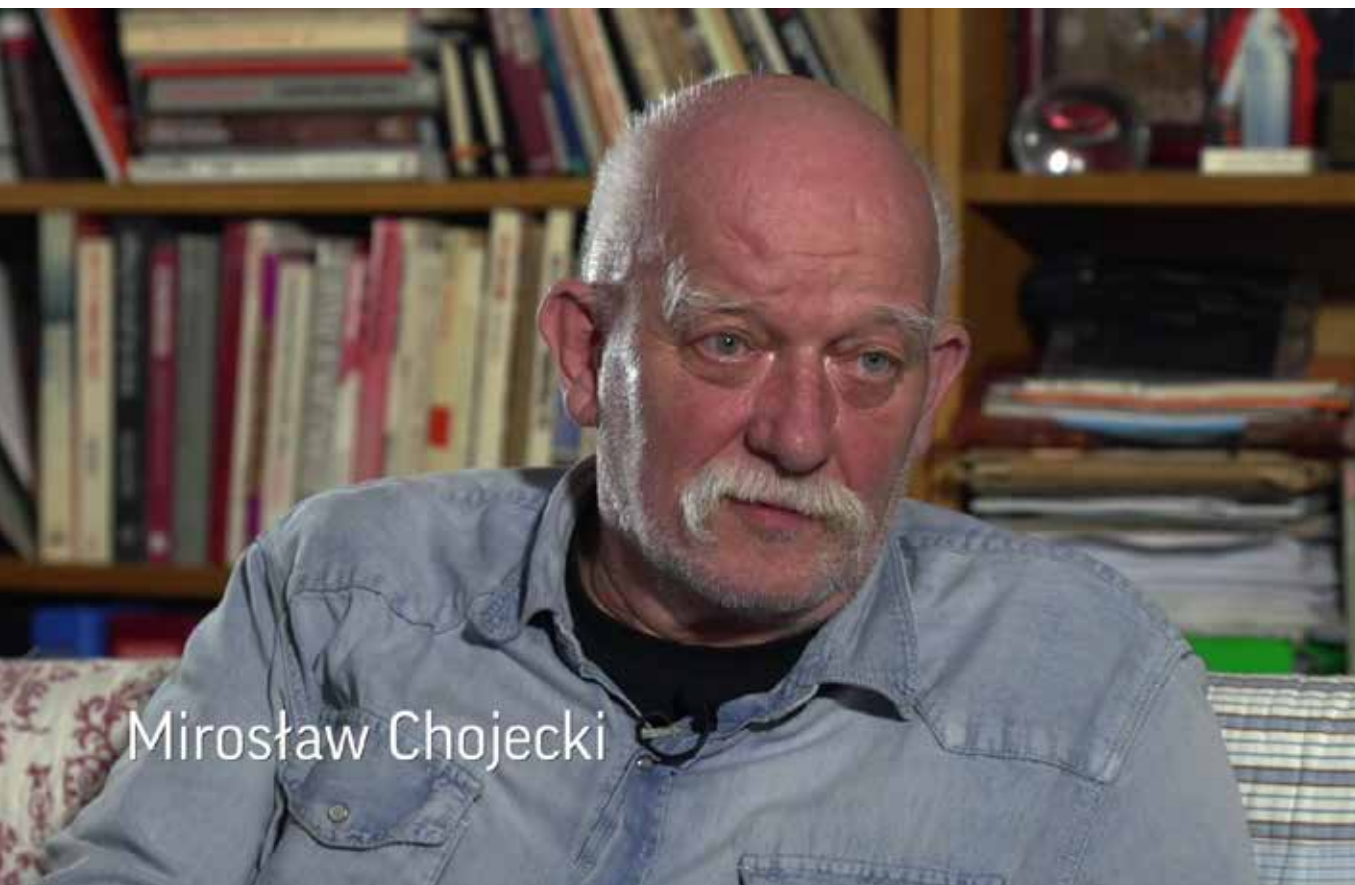
W pracowni będą udostępniane także zasoby cyfrowe Muzeum, których zaczątkiem były materiały wizualne pozyskane (wraz z licencjami na użycie) na potrzeby wystawy stałej (w 2018 r. – 506; w 2019 r. – 542; w 2020 r. – 112). Oprócz zdjęć i grafik zakupiliśmy 96 fragmentów filmów archiwalnych za 71.838,15 zł, a także pozyskaliśmy dwa nagrania głosu Józefa Piłsudskiego. Obecnie trwają prace nad porządkowaniem kolejnych materiałów i budową baz danych. Jedną z nich będzie Archiwum Historii Mówionej, gromadzące efekty wieloletniego programu nagrywania wywiadów biograficznych i tematycznych ze świadkami i uczestnikami historii.

ARCHIWUM HISTORII MÓWIONEJ

Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku kontynuuje realizację programu Archiwum Historii Mówionej (AHM). Celem tego przedsięwzięcia jest gromadzenie wspomnień świadków i uczestników historii, które są pozyskiwane w postaci wywiadów biograficznych oraz tematycznych. Olbrzymią wartością sukcesywnie powiększanej kolekcji nagrań jest szeroka problematyka podejmowana przez rozmówców – są to głównie osoby wywodzące się ze starszego pokolenia, zachowującego wyjątkową pamięć o Józefie Piłsudskim.

Do najciekawszych i najobszerniej poruszanych zagadnień opisywanych w indywidualnych świadectwach należą: losy żołnierzy Legionów Polskich i Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej, przedwojenny kult Marszałka, uroczystości pogrzebowe Józefa Piłsudskiego oraz jego serca, pamięć o Józefie Piłsudskim w czasach PRL, a także historia lokalna Sulejówka, w tym dzieje dworku „Milusin”.

Wśród najcenniejszych nagrań AHM znajdują się m.in. wspomnienia młodszej córki Marszałka – Jadwigi Piłsudskiej-Jaraczewskiej, relacje prof. Leszka Moczulskiego, byłego marszałka Senatu RP Bogdana Borusewicza, działacza Komitetu Samoobrony Społecznej KOR Macieja Radziwiłła, Mirosława Chojeckiego – twórcy Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOWa, o. Eustachego Rakoczego – wieloletniego kapelana Żołnierzy

Niepodległości. Szczególną kategorię wspomnień stanowią narracje darczyńców, dotyczące historii konkretnych obiektów trafiających do zbiorów Muzeum.

Na koniec 2020 r. w zasobie AHM znajdowały się 124 opracowane merytorycznie i skatalogowane nagrania – w tym 71 audio i 53 wideo o łącznym czasie 213:55 godzin – oraz ponad 200 cyfrowych fotografii i plików z ikonografią pozazdjęciową opisanych wg międzynarodowych standardów archiwalnych ISAD(G). Tworzą one unikatową bazę źródłową wykorzystywaną w projektach muzealnych – wybrane fragmenty relacji wzbogacają wystawę stałą i towarzyszą tematycznym prezentacjom internetowym, np. „Sulejówek po sąsiedzku”.

POPULARYZACJA WIEDZY HISTORYCZNEJ

- ▶ We współpracy z Biurem Programu „Niepodległa” i Programem 1. Polskiego Radia przygotowano portal internetowy „Wojna Polski z bolszewicką Rosją 1918–1920”.
- ▶ Powstały filmy dokumentalne: *Niepodległa* oraz *Wojna Światów*, zrealizowane przez firmę BOMEDIA, we współpracy z Muzeum. Współautorem scenariusza i konsultantem naukowym obu filmów był prof. Grzegorz Nowik, a drugiego z nich – także prof. Janusz Cisek.
- ▶ Muzeum objęło patronatem film fabularny *Piłsudski* (scenariusz i reżyseria Michał Rosa, studio filmowe „Kadr”, premiera – wrzesień 2019). Muzeum współtworzyło materiały edukacyjne i uczestniczyło w przygotowaniu materiałów promocyjnych.
- ▶ W Sejmie RP miała miejsce wystawa „Sejm Ustawodawczy i jego posłowie w wojnie Polski z sowiecką Rosją”. Konsultantem naukowym scenariusza wystawy był prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ Przygotowano serię znaczków, wydanych przez Poczta Polską, z okazji Roku ppłk. Jana Kowalewskiego (2020). Konsultantem naukowym serii został prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ Napisano wprowadzenie do katalogu wystawy *Wojna z bolszewicką Rosją* w Muzeum Narodowym w Warszawie (tekst wprowadzenia *Obrócić koło historii* napisał prof. Grzegorz Nowik).
- ▶ Zorganizowano cykl spotkań dotyczących Jana Kowalewskiego i kryptografii – w Łazienkach Królewskich, we współpracy z Biurem Programu Niepodległa i Urzędem Miasta Łodzi. Wykłady o kryptoanalizie i radiowywiadzie przeprowadził prof. Grzegorz Nowik w sierpniu 2020 r.
- ▶ Wraz z Biurem Promocji miasta Łodzi oraz Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi zorganizowano dni historyczne w Łodzi 13–14 sierpnia 2019 r., poświęcone płk. Janowi Kowalewskiemu (wykłady, konferencje itd. prowadził prof. Grzegorz Nowik).
- ▶ Opracowano i skonsultowano pytania do teleturnieju „Giganci Historii” w TVP Historia, z tematów: Bitwa Warszawska, Ignacy Jan Paderewski, Józef Piłsudski (zaangażowani w jury: prof. Grzegorz Nowik, prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski).

DEBATY BELWEDERSKIE

Debata Belwederskie zostały zainicjowane przez Kancelarię Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz Instytut Pamięci Narodowej z okazji 100. rocznicy odzyskania Niepodległości. Miały one na celu – poprzez wymianę myśli przebiegającą w gronie badaczy problematyki odrodzenia Rzeczypospolitej – pogłębienie badań nad jednym z najważniejszych okresów w historii Państwa i Narodu Polskiego, a także szerokie spopularyzowanie tej wiedzy w społeczeństwie.

Debata odbywały się w sali konferencyjnej rezydencji Prezydenta Rzeczypospolitej, z wyjątkiem dwóch, z których jedna (17 XI 2018 r.) miała miejsce na Zamku Królewskim w Warszawie, a druga (13 VIII 2020 r.) – w nowo otwartym Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. W debatach uczestniczyło blisko stuosobowe grono badaczy, ludzi kultury i nauki, działaczy społecznych i politycznych.

Wszystkie debata były transmitowane online, a prowadził je prof. Włodzimierz Suleja z IPN, który jest członkiem Rady Naukowej Muzeum. Brali w nich udział – jako paneliści oraz dyskutanci – pracownicy naukowci Muzeum: dr Stefan Artymowski, prof. Janusz Cisek, mgr Ewa Kozłowska, dr Emil Noiński, prof. Grzegorz Nowik, mgr Łukasz Wieczorek, jak również członkowie Rady Naukowej: prof. Krzysztof Kawalec, prof. Leszek Moczulski, prof. Andrzej Nowak, prof. Janusz Odziemkowski.

W kolejnych debatach uczestniczyli jako paneliści oraz dyskutanci:

- ▶ 5 XI 2016 r. – *Akt 5 listopada 1916 roku. Prolog niepodległości?* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Krzysztof Kawalec.
- ▶ 21 I 2017 r. – *Drogi do Niepodległości. Kontekst międzynarodowy* – prof. Włodzimierz Suleja.
- ▶ 1 IV 2017 r. – *Nie tylko Dmowski i Paderewski. Polska akcja dyplomatyczna* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Andrzej Nowak.
- ▶ 19 VI 2017 r. – *Nie tylko Legiony. Czyn zbrojny 1914–1918* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski, prof. Krzysztof Kawalec.
- ▶ 20 X 2017 r. – *Przed wszystkim Legiony. Czyn zbrojny 1914–1918* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Cisek, prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ 25 I 2018 r. – *Przed wszystkim Legiony. Czyn zbrojny 1914–1918* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Cisek, prof. Grzegorz Nowik, prof. Janusz Odziemkowski.
- ▶ 5 IV 2018 r. – *Wznoszenie zrębów państwa* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ 14 VI 2018 r. – *Wkład Kościoła w budowę Niepodległej* – prof. Włodzimierz Suleja, Ewa Kozłowska.
- ▶ 17 XI 218 r. – *Sto lat z tysiąclecia. Drogi do Niepodległości* – prof. Włodzimierz Suleja.

- ▶ 22 I 2019 r. – *Kształtowanie się ośrodków władzy: listopad 1918 – luty 2019* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ 13 VI 2019 r. – *Walka o granice 1918–1919, część I* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski, prof. Grzegorz Nowik.
- ▶ 24 X 2019 r. – *Walka o granice 1918–1919, część II* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski,
- ▶ 20 II 2020 r. – *Geneza wyprawy kijowskiej* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski, prof. Grzegorz Nowik,
- ▶ 20 VIII 2020 r. – *Bitwa Warszawska – o Polskę i Europę* – prof. Włodzimierz Suleja, prof. Janusz Odziemkowski, prof. Leszek Moczulski, prof. Grzegorz Nowik.

Zaangażowanie pracowników naukowych oraz członków Rady Naukowej Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku świadczy o randze ośrodka naukowego, który powstał przy naszym Muzeum, oraz będzie służyć rozwojowi i pogłębieniu prac badawczych.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA I SPOŁECZNA

O edukacji w Muzeum

Zajęcia muzealne dla szkół i przedszkoli

Warsztaty dla rodzin

Młodzieżowa Rada Muzeum

Klub Nauczyciela Historii

Kluby debat historycznych

Kurs przewodników i edukatorów

Mamy Niepodległą!

Harcerska Akcja Letnia na Wołyniu (Kostiuchnówka)

Spotkania online liderów i liderek edukacji muzealnej

O EDUKACJI W MUZEUM

Edukacja jest jednym z najważniejszych obszarów działania Muzeum, co znalazło swoje odzwierciedlenie w architekturze nowego budynku muzealnego: duże, znakomicie wyposażone centrum edukacyjne, składające się z sali wielofunkcyjnej Tokio oraz sal Zułów, Łódź i Gdynia, skomunikowane bezpośrednio z wystawą stałą, pozwala na realizację nowoczesnego, ambitnego programu edukacji historycznej i obywatelskiej. Idea edukacyjna Muzeum oparta jest z jednej strony na nurcie pedagogiki konstruktywistycznej, zakładającej „uczenie przez działanie”, a z drugiej strony na metodologii interpretacji dziedzictwa i jej zasadach sformułowanych przez Freemana Tildena.

Chcemy budować mosty między historią i współczesnością, aby pokazać, że przeszłość stanowi podstawę do rozumienia teraźniejszości i niewyczerpane źródło inspiracji dla tworzenia przyszłości. Poza przekazywaniem wiedzy pragniemy rozwijać

umiejętności i kompetencje kluczowe dla współczesnego obywatela i obywatelki, takie jak umiejętność współpracy, rozmowy i krytycznego myślenia. Z myślą o zajęciach edukacyjnych sięgamy do języka twórczości i sztuki: teatru, filmu, literatury i sztuki współczesnej. Sami cały czas się uczymy i nie boimy się eksperymentować: uczymy więc o historii, używając klocków lego, metody *design thinking* i drukarek 3D. Odwołujemy się przy tym do wartości przyświecających twórcom i twórczyniom Niepodległej Rzeczypospolitej, takim jak poczucie odpowiedzialności za dobro wspólne, wyrażające się w zaangażowaniu społecznym, rozwijaniu swoich uzdolnień i pasji oraz budowaniu porozumienia ponad podziałami. Nade wszystko pragniemy pokazać, że historia jest ciekawa i ważna oraz zachęcić naszych Gości w każdym wieku do zadawania pytań i szukania na nie odpowiedzi w naszym Muzeum i poza jego murami.

ZAJĘCIA MUZEALNE DLA SZKÓŁ I PRZEDSZKOLI

Program dla szkół i przedszkoli to jeden z ważniejszych projektów realizowanych przez Dział Edukacji Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Propozycje, które przygotowujemy dla uczniów, odnoszą się do podstawy programowej, ale też do najnowszych trendów w edukacji. Stawiamy sobie za cel wspieranie szkół w rozwoju dzieci i młodzieży. Przez ostatnie lata proponowane przez nas programy były prowadzone w szkołach oraz online, ze względu na budowę nowej siedziby Muzeum. W latach 2018–2020 zrealizowaliśmy niemal 470 zajęć muzealnych dla uczniów szkół podstawowych i przedszkoli na terenie Warszawy i aglomeracji stołecznej. Największym zainteresowaniem cieszyły się m.in. zajęcia „Kto ty jesteś?” – o symbolach i barwach narodowych, przygotowane na podstawie literatury dziecięcej, warsztaty „Pies i wilk, czyli o niepodległości dla najmłodszych” – interaktywne zajęcia łączące elementy spektaklu lalkowego z pedagogiką zabawy, przygotowane w formie „teatru w walizce”. Zajęcia były częściowo realizowane w ramach Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa”.

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

Rok 2020 był wyjątkowym czasem dla działań edukacyjnych. Pandemia COVID-19 skłoniła nas do przygotowania nowego programu zajęć online. Dla klas 1–3 szkoły podstawowej przygotowaliśmy zajęcia oparte na filmie animowanym „Mieszkańcy spod 11”, pokazujące wartość współpracy dla zrealizowania wspólnego celu na przykładzie drogi Polaków do niepodległości. Dla klas 4–6 opracowaliśmy lekcję „Od Ziuka do Józefa – komiksowa opowieść o Józefie Piłsudskim”, czyli zajęcia, podczas których uczniowie tworzą komiks historyczny o życiu młodego Ziuka, a także lekcję „Historyk na tropie – z wizytą u rodziny Piłsudskich”, w czasie której, poszukując tropów związanych z historią rodziny Piłsudskich, pokazujemy, na czym polega praca historyka i jak wiele można się nauczyć z rodzinnych opowieści i skarbów zachowanych w muzeach. Z kolei uczniów klas 7–8 zaprosiliśmy na „Spotkanie z »bostonką«” – podróż

w zakamarki konspiracyjnej taktyki działaczy PPS-u, dla których walka słowem (w tym: drukowanie i powielanie „bibuły”) była ważną częścią walki o wolność Polski. W 2020 r. przeprowadziliśmy ponad 361 lekcji zdalnych dla niemal 9000 uczniów z całej Polski. Lekcje realizowane były w ramach WPR „Niepodległa”.

Jednocześnie, w trakcie przygotowań do otwarcia Muzeum, przygotowano i wydano w formie folderu katalog zajęć stacjonarnych opartych na wystawie stałej i przeznaczonych dla wszystkich poziomów nauczania. W programie, dostępnym także na stronie Muzeum, znalazła się oferta obejmująca 15 tematów lekcji muzealnych, 10 warsztatów, 2 ścieżki oprowadzań angażujących oraz 11 zajęć online.

Program warsztatów dla małych szkół

Dla uczniów małych szkół w miejscowościach oddalonych od dużych miast przygotowaliśmy specjalny cykl warsztatów wyjazdowych, realizowany w ramach WPR „Niepodległa”. W roku szkolnym 2018/19 odwiedziliśmy 20 szkół na terenie województwa mazowieckiego z programem „Niepodległość uskrzydla”. Dwudniowe warsztaty o marzeniach o niepodległości i dążeniu do niej oraz o jej odzyskaniu łączyły zdobywanie wiedzy o wydarzeniach i ludziach sprzed stu lat z działaniami twórczymi oraz z chwilą refleksji o przyszłej Polsce.

Widocznym efektem warsztatów była wyjątkowa, wielkoformatowa instalacja w formie wielkich skrzydeł, z wypisanymi na kolorowych piórkach marzeniami uczniów o przyszłej Polsce. Była ona odpowiednikiem wizji Rzeczypospolitej, zawartej przez Józefa Piłsudskiego w depeszy notyfikującej powstanie niepodległej Polski, wysłanej z radiostacji w warszawskiej Cytadeli w nocy z 18 na 19 listopada 1918 roku. Tekst depeszy był punktem wyjścia warsztatów. Obydwa semestry warsztatów podsumowano zaproszeniem uczestników do Warszawy na wernisaż wystaw, na których prezentowano rezultaty ich działań.

Program warsztatów wyróżniono w konkursie „Mazowieckie Zdarzenia Muzealne – Wierzba” oraz zaprezentowano na IX Ogólnopolskiej Giełdzie Projektów w Kielcach w 2019 r.

Jesienią 2019 r. do kolejnej edycji dwudniowych warsztatów zaprosiliśmy uczniów z 10 szkół z województwa łódzkiego. Tym razem tematem przewodnim warsztatów „Wizje w budowie” stało się tworzenie i rozwój odrodzonego państwa, jakim była II Rzeczpospolita. Na zajęciach uczniowie poznawali m.in. zagadnienia związane z realiami społecznymi i gospodarką sprzed stu lat. Podsumowaniem warsztatów było działanie twórcze – wykonanie muralu, na którym za pomocą szablonów uczniowie i uczennice tworzyli wizję przyszej Polski i świata.

Konkursy i filmy dla młodszych uczniów

Od 2018 r. każdej jesieni organizujemy dla dzieci konkurs plastyczny, związany z tematyką Muzeum i wykorzystujący oryginalne techniki twórcze. Aby jak najlepiej przygotować uczniów do wykonania zadania konkursowego, za każdym razem pokazujemy film instruktażowy, dotyczący danej techniki plastycznej. Te filmy, nazywane tutorialami, cieszą się dużą popularnością na muzealnym kanale YouTube. Są utrzymane w podobnej stylistyce, dynamicznej i kolorowej, dostosowanej do młodego odbiorcy.

Pierwszy film instruktażowy: *Przepis na komiks*, powstał w końcu 2018 r. i prezentował uczniom najważniejsze zasady związane z przygotowaniem dobrego komiksu – zadaniem konkursowym było stworzenie planszy komiksowej o wybranym wydarzeniu z życia Józefa Piłsudskiego. Rok później przygotowaliśmy kolejny film – *Przepis na lapbook*, a na koniec 2020 r. – *Przepis na animację poklatkową*. Uczniowie uczestniczący w konkursie mieli za zadanie przygotować lapbooki, czyli kreatywne teczki, o architekturze II Rzeczypospolitej. Konkursy zawsze cieszyły się dużym zainteresowaniem,

a przesłane prace prezentowały wysoki poziom kreatywności, wiedzy i umiejętności plastycznych.

Przepis na komiks

- ▶ [Przepis na komiks \(Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku zaprasza na warsztaty\) - YouTube](#)

Przepis na lapbook

- ▶ [Przepis na lapbook - YouTube](#)

Program realizowano ze środków Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017–2022.

Wiosną 2020 r. zespół edukacji przygotował cykl filmów dla dzieci na podstawie książki Zofii Staneckiej *Nasza paczka i niepodległość. O sześciu polskich świętach*. W przygotowaniu animacji wzięli udział specjaliści – aktor i muzyk. Film *15 sierpnia – święto Wojska Polskiego* posłużył za materiał do zajęć online dla najmłodszych klas szkoły podstawowej: „Z Wojskiem Polskim za pan brat!” oraz „Nieznany żołnierz”.

WARSZTATY DLA RODZIN

Towarzystwo Rzeczy Przyjemnych a Niekoniecznie Pożytecznych

Z okazji obchodów stulecia odzyskania niepodległości przez Polskę Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Robisz.to rozpoczęło cykl warsztatów rodzinnych, łączących naukę historii z majsterkowaniem. Celem projektu jest zaproszenie dzieci i dorosłych do wspólnego działania i pokazanie im, że historia może być inspiracją do kreatywnej twórczości.

Pomysł na warsztaty zaczerpnięto z idei FabLabu (z ang. *Fabrication Laboratory*), czyli rodzaju pracowni umożliwiającej realizację własnych projektów i pomysłów, do których potrzebne są narzędzia, odpowiednia przestrzeń oraz wiedza techniczna. W 2008 r. prof. Paulo Blikstein ze Stanford University postanowił przeszczepić ideę FabLabów, adresowanych do dorosłych, na grunt edukacji dzieci i młodzieży. Zgodnie z jego myślą, postanowiliśmy sprawdzić, czy tego typu zajęcia mogą być z powodzeniem realizowane przez instytucję kultury.

Warsztaty rodzinne to nie tylko okazja, by poznać historię z nieco innej perspektywy, lecz także sposobność, by pobyć z najbliższymi. Józef Piłsudski chętnie spędzał czas ze swoimi córkami – Wandą i Jadwigą. Wspólnie założyli nawet Towarzystwo Rzeczy Przyjemnych a Niekoniecznie Pożytecznych, do którego mogli należeć tylko nieliczni, wybrani dorośli, ale przede wszystkim jego członkami były dzieci. Zainspirowani wyjątkową więzią łączącą Piłsudskiego z córkami, taką właśnie nazwę postanowiliśmy nadać również cyklowi naszych warsztatów rodzinnych.

Podczas warsztatów rodziny wykonywały wspólnie przedmioty, inspirowane zbiorami Muzeum lub historiami z nim związanymi: w nawiązaniu do pasji Jadwigi Piłsudskiej-Jaraczewskiej tworzyliśmy modele szybowców, po obejrzeniu zabytkowego piórnika wykonywaliśmy jego współczesną wersję ze sklejki, szyliśmy także współczesne wersje starych zabawek i czapek „maciejówek”, budowaliśmy makietę przedwojennej Warszawy, model pociągu oraz lamp, inspirowanych sztuką okopową.

Od 2018 do początku 2020 r. warsztaty były realizowane w lokalu partnera projektu, FabLab powered by Orange przy ul. Twardej w Warszawie. W związku z pandemią COVID-19 w 2020 r. nadano im formułę online. Jednocześnie w centrum edukacyjnym Muzeum stworzono i wyposażono Warsztatownię, która w przyszłości stanie się miejscem wspólnego tworzenia i poznawania historii.

Program był realizowany ze środków Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017–2022.

MŁODZIEŻOWA RADA MUZEUM

Młodzieżowa Rada Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku to pierwsze w Polsce muzealne ciało doradcze tego typu. Rada tworzy grupę inicjatywną złożoną z 10–15 osób, mającą realny wpływ na budowanie oferty Muzeum. Cele projektu to także kształtowanie nowego pokolenia świadomych odbiorców kultury i zachęcenie młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym. Podczas dwuletniej kadencji młodzi ludzie mogą realizować własne projekty z wykorzystaniem zasobów Muzeum.

II kadencja Młodzieżowej Rady Muzeum zainaugurowana została w marcu 2019 r. Od kwietnia członkowie rady brali udział w wizytach studyjnych i z różnych perspektyw poznawali specyfikę pracy w instytucjach kultury. Odwiedzili m.in. Muzeum Warszawskiej Pragi, Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN czy Muzeum Narodowe w Warszawie. W tym czasie rada konsultowała także ofertę edukacyjną skierowaną do uczniów szkół ponadpodstawowych.

Jesienią 2019 r. Rada rozpoczęła realizację projektu „Pasjans z Marszałkiem”, dla którego inspiracją stały się historyczne gry karciane oraz zamiłowanie Józefa Piłsudskiego do układania pasjansa. Młodzież zorganizowała dla swoich rówieśników konkurs na projekt figur karcianych, a zwycięskie rysunki znalazły się na talii kart wydanej przez Muzeum. Podsumowaniem tej części projektu był także wernisaż połączony z możliwością nauki nieco już zapomnianych gier z przełomu XIX i XX wieku.

W związku z pandemią COVID-19 wiosną 2020 r. Rada położyła nacisk na aktywność online. Młodzież przygotowywała cykl historycznych zagadek i zadań, które w formie postów publikowano w muzealnych mediach społecznościowych. Kontynuowano także projekt „Pasjans z Marszałkiem”, w ramach którego powstały cztery filmiki instruktażowe, poświęcone wybranym historycznym grom karcianym i kręcone w domowych warunkach.

KLUB NAUCZYCIELA HISTORII

Klub Nauczyciela Historii to inicjatywa Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, zrzeszająca już ponad 500 nauczycieli, wspierająca ich w rozwoju zainteresowań historycznych i pasji pedagogicznej. Członkami tego klubu, działającego od 2013 r., są nauczyciele z całej Polski oraz ze szkół polonijnych, którzy chcą przekazywać wiedzę o historii w sposób ciekawy i atrakcyjny, z wykorzystaniem nowoczesnych form przekazu.

Członkowie KNH regularnie spotykają się na kilkudniowych zjazdach, podczas których mają okazję wymienić się doświadczeniami i rozwijać kompetencje pedagogiczne. W 2019 r. zjazd KNH odbył się 3–5 października w Łodzi i został objęty Narodowym Patronatem Prezydenta Rzeczypospolitej Andrzeja Dudy. W czasie zjazdu nauczyciele mieli okazję zwiedzić ważne łódzkie instytucje kultury – w tym Muzeum Tradycji Niepodległościowych oraz Muzeum Włókiennictwa – i uczestniczyć w warsztatach, m.in. z zakresu tworzenia gier edukacyjnych, myślenia wizualnego, a także wykorzystywania wirtualnych archiwów na lekcjach historii. W czasie spotkania pani Anna Trawka zaprezentowała grę terenową „Przeszłość za rogiem”, która została uznana za najlepszy projekt edukacyjny w ogłoszonym rok wcześniej konkursie dla nauczycieli.

W 2019 r. powołaliśmy do życia dziesięcioosobowy Zespół Konsultacyjno-Doradczy, wspierający Muzeum w prowadzeniu klubu i doradzający w zakresie programu dla szkół. W celu utrzymania stałego kontaktu z członkami KNH utworzyliśmy i moderujemy zamkniętą grupę na Facebooku „Przestrzeń inspiracji Klubu Nauczyciela Historii przy Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku”.

Partner strategiczny projektu: Fundacja PKO BP.

KLUBY DEBAT HISTORYCZNYCH

W związku z obchodami stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, w partnerstwie z Fundacją Polska Debatuje, zainaugurowało w 2018 r. program Klubów Debat Historycznych. To pierwszy tego typu projekt w instytucji muzealnej w Polsce. Celem projektu jest przekazanie jego uczestnikom umiejętności prowadzenia debaty, w której tworzeniu logicznej argumentacji towarzyszą otwartość na racje drugiej strony oraz szacunek dla dyskutanta i jego odmiennych poglądów. Pragniemy także ukazać historię jako pole fascynujących dylematów, które są nieustająco aktualne i inspirują do podejmowania dialogu i przemyśleń nad współczesnością.

W ramach programu w szkołach podstawowych były tworzone Kluby Debat Historycznych, pracujące przy wsparciu nauczycieli – opiekunów. W każdej edycji programu (w latach szkolnych 2018/19, 2019/20, 2020/21) powstawało 12 klubów – często w szkołach spoza wielkich aglomeracji. Na zakończenie programu, wiosną 2021 roku, odbył się wielki turniej, podsumowujący trzy edycje programu.

Bardzo ważnym założeniem programu było otoczenie jego uczestników wszechstronną opieką szkoleniową: opiekunowie klubów, poza przeznaczonymi specjalnie dla nich warsztatami, mogli w każdej chwili skontaktować się z tutorem, który wspierał ich w przygotowaniu spotkań klubu, w prowadzeniu debat treningowych i w przygotowaniach do turnieju. Uczniowie i uczennice – członkowie i członkinie Klubów – byli natomiast zapraszani na szkolenia, które odbywały się stacjonarnie lub online i były prowadzone przez doświadczonych trenerów debatanckich, zazwyczaj ze środowiska akademickiego.

Założeniem projektu było także stworzenie znakomitych materiałów szkoleniowych, które mogłyby służyć nie tylko uczestnikom naszych działań, lecz także wszystkim zainteresowanym debatowaniem, zwłaszcza o historii. Jako wprowadzenie do debat proponujemy *Podręcznik debat historycznych*. Zarówno nauczyciele, jak i uczniowie znajdą w nim informacje o tym, jak budować argumenty, rozumieć tezy debaty, ale także o tym, jak zorganizować klub debat historycznych i jak przeprowadzić samą debatę.

Wsparciem merytorycznym w poznawaniu zagadnień historycznych są natomiast *Zeszyty do debat historycznych*, wydawane przez Muzeum. Każdy z nich składa się ze wstępu historycznego (wprowadzającego w zagadnienie prezentowane w zeszyty), z dwóch tez debat z przykładowymi argumentami za i przeciw oraz z tekstów źródłowych, przybliżających opisane zagadnienia. Ważnym uzupełnieniem *Zeszytów* są materiały ikonograficzne, obrazujące treści zawarte we wstępie historycznym. *Zeszyty* poruszają tematy związane z procesem odzyskiwania niepodległości, walkami o granice oraz budową II Rzeczypospolitej. Zarówno *Zeszyty*, jak i *podręcznik* dostępne są na stronie internetowej Muzeum.

Uzupełnieniem dla muzealnych debatanckich publikacji są dostępne na naszej stronie filmy instruktażowe, prezentujące proste ćwiczenia debatanckie, a także – w serwisie YouTube – seria webinarów i debata pokazowa zorganizowane w czasie pandemii COVID-19.

Kulminacyjnym momentem każdego projektu debatanckiego są turnieje. Pozwalają one na intelektualne zmierzenie się nie tylko z oponentem, lecz także z własną nieśmiałością i ograniczeniami. Są także okazją do przeżycia niezwykłych, emocjonujących chwil oraz do spotkania i integracji z członkami innych klubów. Założeniem programu była organizacja dwóch jednodniowych turniejów podczas roku szkolnego: jesienno i wiosennego. Z powodu braku własnej siedziby w latach 2018 i 2019 organizowaliśmy turnieje w gmachu Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, który objął przedsięwzięcie swoim patronatem.

W czasie oceny projektu, przeprowadzonej po jego pierwszej edycji na wiosnę 2019 r., uczniowie mówili o korzyściach związanych z nabytą wiedzą, z umiejętnościami wygłaszania wystąpień publicznych, a także o radości, jaką dała im sportowa rywalizacja i integracja z klubowiczami z innych szkół. Nauczyciele podkreślali walor wszechstronnego wsparcia szkoleniowego i opieki tutora, a także wysoki poziom organizacyjny.

Nie mniej zyskało samo Muzeum. Obserwowanie młodych ludzi, debatujących z wypiekami na twarzy o dylematach polskiej historii, było dla nas doświadczeniem formującym. Przekonało nas, że jako instytucja kultury możemy i chcemy być miejscem spotkania i żywej debaty, opartej na szacunku i różnorodności punktów widzenia.

Program był realizowany ze środków Wieloletniego Programu Rządowego „Niepodległa” na lata 2017–2022.

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu

niepodległa

POLSKA
STULECIE ODZYSKANIA
NIEPODLEGŁOŚCI

KURS PRZEWODNIKÓW I EDUKATORÓW

W ramach przygotowań do otwarcia Muzeum i tworzenia oferty edukacyjnej w Sulejówku dział edukacji, we współpracy z działami wystaw i popularyzacji nauki oraz komunikacji i promocji, zorganizował pierwszą edycję kursów dla przyszłych przewodników i edukatorów. Na kurs, który rozpoczął się 22 kwietnia 2020 roku i trwał do 24 czerwca, zgłosiło się 66 osób. Z powodu pandemii pierwsza część kursu odbywała się online, z wykorzystaniem platformy Zoom. W trakcie jedenastu spotkań z dyrekcją i kuratorami kursanci mogli się zapoznać z instytucją i jej historią, a także z ideą wystawy stałej Muzeum oraz z jej poszczególnymi galeriami, dworkiem „Milusin”, ogrodem historycznym i z dziejami Sulejówka. Po każdym spotkaniu otrzymywali prezentację oraz wykaz lektur obowiązkowych i rekomendowanych, które służyły jako przygotowanie do egzaminu teoretycznego. W spotkaniach, oprócz kursantów, uczestniczyli licznie pracownicy Muzeum.

Trzydzieści osób, które zdały egzamin teoretyczny, zostało zaproszonych na drugą część kursu. Odbędzie się ona we wrześniu i październiku w formie stacjonarnej z zachowaniem zaostrzonych zasad sanitarnych związanych z pandemią. Kursanci zostali oprowadzeni przez kuratorów po ukończonej wystawie oraz mogli obejrzeć magazyny zbiorów wraz z budynkiem, a także wysłuchać wykładów prof. Grzegorza Nowika o trudnych tematach w biografii Józefa Piłsudskiego, prelekcji o działaniach edukacyjnych i lokalnych Muzeum oraz wykładu o metodologii oprowadzania i teorii interpretacji dziedzictwa.

W październiku na wystawie stałej zorganizowano egzamin praktyczny. Osiemnaście osób, które ukończyły z pozytywnym wynikiem cały kurs, otrzymało certyfikaty ważne przez dwa lata, upoważniające do oprowadzania po wystawie stałej Muzeum, a także propozycję współpracy z Muzeum.

MAMY NIEPODLEGŁĄ!

Mamy Niepodległą! to ogólnopolska akcja społeczna, organizowana od 2013 r. przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, a polegająca na wysyłaniu bezpłatnych kartek z okazji Narodowego Święta Niepodległości. Cykliczna akcja jest skierowana do wszystkich. Pocztówką, która zmniejsza dystans między nadawcą a odbiorcą, chcemy promować radosne świętowanie, uwalniające pozytywne emocje od Bałtyku do Tatr. Każda z edycji to trzy różne projekty kartek okolicznościowych autorstwa znanych polskich artystów, promocja nowoczesnego patriotyzmu i integracja społeczności lokalnej.

W 2018 r. akcja pierwszy raz miała temat przewodni. Setna rocznica odzyskania niepodległości przez Polskę była doskonałą okazją do przypomnienia i promowania jednego z pierwszych, lecz mało znanych, międzynarodowych dokumentów odradzającej się Rzeczypospolitej Polskiej: 16 listopada 1918 r. została podpisana przez Józefa Piłsudskiego, a 18 listopada – nadana, depesza notyfikująca odrodzenie państwa polskiego. Tak zwana polska *Deklaracja Niepodległości*, podczas akcji zorganizowanej przez Muzeum, wybrzmiała po stu latach w Polskim Radiu oraz była nadawana przez stowarzyszenia i niezrzeszonych miłośników łączności radiowej. Przygotowano także cykl filmów przybliżających temat przewodni: <https://www.youtube.com/watch?v=QT5IXLZiC-I>.

Dzięki współpracy z innymi muzeami i instytucjami publicznymi utworzono sieć punktów dystrybucji bezpłatnych pocztówek w całej Polsce, które już na stałe wpisały się w obchody Narodowego Święta Niepodległości. W każdym z punktów była również dostępna treść depeszy zapisana alfabetem Braille’a. Treść depeszy przetłumaczono także na jedyny ustawowy język regionalny, czyli kaszubski, a specjalną kaszubską pocztówkę dystrybuowano na Pomorzu.

W 2019 r. temat przewodni zawarliśmy w tytule „Nowoczesność: ustrój i społeczeństwo”, a był on inspirowany prawami obywatelskimi i przeprowadzonymi reformami socjalnymi na przełomie lat 1918 i 1919. Skutki ówczesnych zmian okazały się trwałe,

dlatego przygotowano także film przybliżający tą tematykę: https://www.youtube.com/watch?time_continue=10&v=orDGeoZ1H6I&feature=emb_title.

Od początku istnienia akcja obejmowana jest patronatem honorowym Marszałka Sejmu RP, a w stulecie odzyskania niepodległości akcję Patronatem Narodowym objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

Patronaty:

edycja 2018

Patronat Narodowy Prezydenta
Rzeczypospolitej Polskiej
Andrzeja Dudy w Stulecie
Odzyskania Niepodległości

Patronat honorowy

Patronat medialny

edycja 2019 i 2020

Patronat honorowy

Partnerzy:

edycja 2019

edycja 2020

ams

envelo
Grupa Poczty Polskiej

Akcja jest finansowana ze środków Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu w ramach Wieloletniego Programu Rządowego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022

**Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu**

niepodległa

HARCERSKA AKCJA LETNIA NA WOŁYNIU (KOSTIUCHNÓWKA)

Od 1998 r. trwa na Wołyniu harcerska Służba Pamięci. Harcerze objęli opieką cmentarz żołnierzy Legionów w Kostiuchnówce oraz inne cmentarze i kwatery legionowe na Wołyniu, gdzie pochowano legionistów poległych w latach 1915–1916.

Animatorem akcji był hm. Jarosław Górecki, ówczesny komendant zgierskiej chorągwi ZHP. Corocznie w Kostiuchnówce są organizowane obozy harcerskie. Ich uczestnicy zrekonstruowali niszczone cmentarze i kwatery legionowe w Kostiuchnówce, Wołczecku, Koszyszcach, Jeziornie, Maniewiczach, Kowlu i innych miejscowościach. Przeprowadzili ekshumację żołnierzy ze zlikwidowanego cmentarza w Kołkach na cmentarz w Polskim Lasku, zidentyfikowali miejsce zbiorowej mogiły w Kuklach i grób kilku legionistów w Jabłonce.

Cmentarze i kwatery legionowe wymagają stałej opieki, dlatego też, po ich rekonstrukcji, harcerze każdego roku przyjeżdżają do Kostiuchnówki, by prowadzić prace porządkowe. Trwają także poszukiwania zatartych mogił legionistów, m.in. pod Polską Górą.

Muzeum w 2013 r. dołączyło do harcerskiej akcji. Nasi pracownicy brali udział w odnawianiu grobów, opiece nad nimi,

poszukiwaniu grobów legionistów, ekshumacjach. Współtworzyli i opiekują się Salą Tradycji w Centrum Dialogu Kostiuchnówka, należącym do łódzkiej chorągwi ZHP (jego powstanie jest także zasługą hm. Jarosława Góreckiego). W Sali Tradycji znajdują się m.in. relikty z poboju pod Kostiuchnówką oraz z innych miejsc: odłamki pocisków artyleryjskich, łuski karabinowe, fragmenty broni, przedmioty znalezione przy poległych legionistach.

SPOTKANIA ONLINE LIDERÓW I LIDEREK EDUKACJI MUZEALNEJ

Dział Edukacji Muzeum wraz z Muzeum Warszawy oraz Forum Edukatorów Muzealnych, wobec szczególnej i trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się edukacja muzealna w 2020 roku, postanowił wspólnie zorganizować serię spotkań online służących wzajemnemu wsparciu, inspiracji i debacie o aktualnych wyzwaniach muzealnictwa. Trzy spotkania, w których wzięło udział ponad 220 muzealniczek i muzealników, zostały poświęcone kolejno: sytuacji edukacji muzealnej w pandemii, perspektywom rozwoju edukacji online oraz jej psychologicznym uwarunkowaniom. Spotkania były organizowane na komunikatorze Zoom, każde z nich składało się z części wspólnej oraz prezentacji i dyskusji w podgrupach. Przeprowadzone ankiety pokazały celowość inicjatywy i wolę jej kontynuowania w przyszłości. Program – jako rzadki i potrzebny przykład sieciowania i wspierania kadry zarządzającej średniego szczebla w instytucjach kultury – został wyróżniony zaproszeniem i prezentacją na Giełdzie Projektów Narodowego Centrum Kultury w dniach 15-16 października 2020 r.

Konferencja online

Dyskusje zapoczątkowane na spotkaniach, ale także potrzeba szerszej refleksji wychodzącej poza horyzont samej pandemii i edukacji muzealnej oraz holistycznego spojrzenia na instytucje muzealne, zachęciły nas do zorganizowania w dniu 14 grudnia 2020 roku konferencji online „Muzea i edukacja w czasach zmian”. Konferencję, współorganizowaną przez Muzeum Warszawy i FEM, objął patronatem Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. W ramach konferencji odbyła się debata ekspercka „Jak zmieniają się muzea?” z udziałem dyrektorów muzeów oraz prezentacja wyników ankiety „Instytucje kultury w okresie COVID-19. Muzealne strategie docierania do widzów”. Po niej nastąpił podział na 5 pokoi konferencyjnych: „Muzea i edukacja muzealna w czasach pandemii – analiza i perspektywy na przyszłość”, „Muzea online: dzisiaj i jutro”, „Edukacja muzealna a edukacja formalna – czego nauczyła nas pandemia?”, „Klimat a dziedzictwo” oraz „Muzeum i edukacja wobec zjawisk dyskryminacji i wykluczania”. W sumie w konferencji wzięło udział 250 osób, wygłoszono 37 referatów. Ankieta podsumowująca pokazała, że poziom organizacyjny i merytoryczny konferencji został oceniony wysoko przez jej uczestników.

OGÓLNOPOLSKA OLIMPIADA
PRZEDMIOTOWA IM. MJR.
MARKA GAJEWSKIEGO
*LOSY ŻOŁNIERZA I DZIEJE
ORĘŻA POLSKIEGO*

CELE I ZADANIA OLIMPIADY

Ogólnopolska Olimpiada Przedmiotowa im. mjr. Marka Gajewskiego *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego* jest skierowana do młodzieży szkół średnich. Jednym z jej celów jest popularyzacja wiedzy na temat historii i dziejów oręża polskiego. Współorganizatorami są: Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego oraz Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, natomiast partnerem – Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego. W 2017 r. olimpiada uzyskała status olimpiady przedmiotowej, dający zwolnienie finalistów z egzaminu maturalnego z historii. Przewodniczącym Komitetu Głównego Komisji Egzaminacyjnej jest prof. Grzegorz Nowik.w

ROK SZKOLNY 2017/2018

W roku szkolnym 2017/2018 XI edycja olimpiady pt. „O niepodległość i granice Rzeczypospolitej” obejmowała okres od 1887 do 1922 r. Organizację obu etapów sfinansowano ze środków współorganizatorów oraz dotacji pozyskanej przez Muzeum z Fundacji PZU.

ROK SZKOLNY 2018/2019

W roku szkolnym 2018/2019 XII edycja olimpiady nosiła tytuł „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 1921–1956. Żołnierze II Rzeczypospolitej – Żołnierze Niezłomni”. Do udziału w olimpiadzie zgłosiło się blisko 2.000 uczniów z 254 szkół.

ROK SZKOLNY 2019/2020

W rok szkolnym 2019/2020 kolejną edycję olimpiady zatytułowano: „O Niepodległość i granice Rzeczypospolitej (1887–1922)”. Wzięło w niej udział 1414 uczniów z 335 szkół.

ROK SZKOLNY 2020/2021

W rok szkolnym 2020//2021 XIV edycja olimpiady była poświęcona tematowi „Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego w latach 972–1514. Od Cedyni do Orszy”. Wzięło w niej udział 919 uczniów, spośród blisko 2000 zgłoszonych. Ze względu na pandemię COVID-19 zawody międzyszkolne, planowane na grudzień 2020 r., przesunięto na styczeń 2021 r. Wszystkie etapy olimpiady zrealizowano.

Szczerbińska

wałkach. c. Piotra Pawła,
z d. Zahorska, w.

Leopold „Lis, Jeleński, Malewski,
Czajkowski, kpt, Kortyna” Kula (Lis-
Kula)

ur. 11 XI 1896 w m. Kosina k. Łańcuta, s.
Tomasza, pracownika kolei, i Elżbiety z d.
Czajkowska, w....

PORTAL INTERNETOWY ŻOŁNIERZE NIEPODLEGŁOŚCI

Wspomnienie
o prof. Januszu Cisku
Żołnierze Niepodległości

Polskie 1914-1918

ku I wojny światowej
Isce wydawały si

WSPOMNIENIE O PROF. JANUSZU CISKU

Prof. Janusz Cisek to jeden z najwybitniejszych polskich historyków dziejów najnowszych, autor wielu prac naukowych, w tym współautor obszernego *Kalendarium życia Józefa Piłsudskiego*, dyrektor Instytutu Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku. Współpracował z Fundacją Rodziny Józefa Piłsudskiego przy publikowaniu dokumentów dotyczących wojny z bolszewicką Rosją 1918–1920 oraz z Muzeum Józefa Piłsudskiego, początkowo jako dyrektor Muzeum Wojska Polskiego, przy organizacji Ogólnopolskiej Olimpiady Przedmiotowej *Losy żołnierza i dzieje oręża polskiego*, a następnie wchodząc w 2014 r. w skład zespołu naukowego Muzeum i Rady Naukowej. Opracował wówczas, wraz z zespołem, w setną rocznicę wymarszu 1. Kompanii Kadrowej – Wykaz Legionistów Polskich 1914–1918.

Przez Polskę przetoczyła się wtedy fala rocznicowych konferencji i wystaw, ale wykaz *Tych, którzy odważyli się być wolnymi i podjąć walkę o niepodległość*, opublikowany został jedynie na stronie internetowej Muzeum. Był to zbiorowy pomnik postawiony Pokoleniu Niepokornych. Przez kilka lat portal odnotował tysiące, dziesiątki i setki tysięcy odsłon. Zachęciło to prof. Janusza Ciska do kontynuowania pracy, wraz z Ewą Kozłowską i Łukaszem Wieczorkiem. Owocem ich starań jest *Słownik Legionistów Polskich*, zawierający biogramy ponad 55 tysięcy żołnierzy Legionów.

W 2018 r. ponownie podjął pracę w Muzeum i jego Radzie Naukowej: kierował rozbudową portalu *Żołnierze Niepodległości*, a także przygotował wybór dokumentów: *Misje wojskowe ententy o wojnie Polski z bolszewicką Rosją 1920*. Śmierć profesora Janusza Ciska 28 lutego 2020 r. przerwała te prace. Kontynuujemy również Jego badania, rozbudowując portal o kolejne grupy żołnierzy walczących o Niepodległość i granice Rzeczypospolitej.

ŻOŁNIERZE NIEPODLEGŁOŚCI

Muzeum oraz Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego pozyskały bazę danych *Słownik Legionistów Polskich 1914–1918* autorstwa prof. Janusza Ciska, Ewy Kozłowskiej i Łukasza Wieczorka.

Umowę między Fundacją a autorami podpisano 27 września 2019 r.

Premiera portalu *Żołnierze Niepodległości* odbyła się 13 listopada 2019 r. w siedzibie PKN Orlen – mecenasa projektu.

Docelowo portal ma gromadzić biogramy wszystkich, którzy walczyli o niepodległość Rzeczypospolitej w latach 1908–1921, nie tylko zbrojnie. Projekt jest kontynuacją uruchomionego przez Muzeum w 2014 r. *Wykazu Legionistów Polskich*, liczącego 34 tysiące biogramów. Został poszerzony do 56 tysięcy biogramów oraz stanowi obecnie trzeci projekt naukowy Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Portal *Żołnierze Niepodległości* wzbudził duże zainteresowanie i ponownie pobudził rodziny legionistów do kontaktu z pracownikami Muzeum. Dzięki tej współpracy zespół naukowy pod kierownictwem prof. Janusza Ciska mógł stworzyć wiele biogramów legionistów i uzupełnić je o nowe informacje i fotografie.

Kierownik naukowy projektu prof. Janusz Cisek zmarł 28 lutego 2020 r. Ewa Kozłowska i Łukasz Wiczorek kontynuują pracę nad portalem. W marcu 2020 r., na mocy zarządzenia dyrektora Muzeum, powołano do życia Dział Programu *Żołnierze Niepodległości*, wyodrębniony z Działu Badań Naukowych.

W 2020 r. trwały prace nad opracowaniem spisu oficerów Wojska Polskiego wg stanu z 1921 r. Spis zawiera ok. 24 tysięcy nazwisk żołnierzy. Umieszczenie biogramów na portalu zaplanowano na sierpień 2021 r., z myślą o Święcie Wojska Polskiego. Jednocześnie rozbudowano portal *Żołnierze Niepodległości* o nowe funkcje. Uruchomiono zaawansowaną wyszukiwarkę, której działanie opiera się na 20 tagach (kluczach wyszukiwania).

Po zakończeniu prac nad spisem oficerów z 1921 r. zespół podejmie prace nad opracowaniem biogramów lub spisów kolejnych grup, tj. członków Drużyn Bartoszewych i obrońców Lwowa. Istniejące biogramy wzbogaci materiał ikonograficzny, a strona internetowa zostanie rozbudowana o nowe treści: kalendarium legionowe, mapy, artykuły opisujące wyposażenie żołnierzy z okresu Legionów Polskich i wojny z bolszewicką Rosją.

Mecenas projektu

PROGRAMY LOKALNE

Wprowadzenie
Muzeum relacyjne
„Odkryj Sulejówek”
„Archiwum Społeczne Sulejówka”
„Stoję przed jakąś dziwną trąbą”
„Wielość rzeczywiście”
„Panorama”
„Posul. Miejskie spacery”
„Muzealny think-tank”

WPROWADZENIE

Nawiązanie ścisłych związków i relacji z lokalną społecznością to jedna z głównych idei, która przyświecała Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku od czasu jego powołania. Realizowano ją poprzez zainicjowanie przez Muzeum szeregu programów, projektów, wydarzeń i działań mających na celu wciągnięcie do możliwie jak najbliższej i najszerzej współpracy mieszkańców Sulejówka. Zadaniem tych projektów była wieloaspektowa i wielopłaszczyznowa popularyzacja wiedzy nie tylko na temat życia i spuścizny Marszałka oraz epoki, w której żył i działał, lecz także dziejów i tradycji Sulejówka – miejsca bardzo ściśle związanego z pamięcią o sławnym mieszkańcu tego miasta.

Realizowane projekty i programy mają bardzo zróżnicowany charakter, zarówno pod względem treści merytorycznych, jak i ich formy. Obejmują takie obszary, jak historia, kultura, etnografia, działania artystyczne, rozrywka, aktywny wypoczynek czy promowanie zdrowego stylu życia. Programy skierowane są do zróżnicowanych grup odbiorców: od dzieci i młodzieży poczynając, przez osoby w średnim wieku i całe rodziny, na seniorach kończąc.

MUZEUM RELACYJNE

Gdzie się zaczyna, a gdzie kończy muzeum? Czy muzeum to jedynie jego kolekcja? Czy to tylko zbiór różnych przedmiotów, mających wartość poznawczą, kulturową i historyczną?

Czy jest to zestaw obrazów, fotografii, wycinków, rzeźb i innych artefaktów, świadczących o czymś lub opowiadających jakąś historię?

My, muzealnicy i muzealnicy, wiemy, że tak nie jest. Pogląd ten podziela również coraz więcej osób i instytucji, znajdujących się w otoczeniu muzeum. Zdajemy sobie sprawę z tego, że muzeum to również ludzie i interakcje między nimi. Jesteśmy świadomi, że muzeum to także jego relacje z otoczeniem. Dlatego też w naszym Muzeum zostało ukute pojęcie *muzeum relacyjnego*.

Muzeum relacyjne zwraca się ku tym, którzy tworzą wokół niego różnorodne wspólnoty, poszerza pole aktywności i stawia pytania o relacje muzeum z sąsiadami

i pomiędzy nimi. Dlatego do słownika tradycyjnych pojęć muzealnych, takich jak *wystawa, zbiory, gabloty, lekcje muzealne*, w 2017 roku dodaliśmy *otoczenie, społeczność, relacje*. Aby te nowe słowa zagościły w słowniku Muzeum, musieliśmy opuścić naszą siedzibę i spotkać się z mieszkańcami i mieszkankami Sulejówka w różnych przestrzeniach miasta, a także otworzyć naszą przestrzeń na wspólne działania. Wiele z tych działań podejmowanych jest z sukcesem i ma dużą wartość relacyjną i więziotwórczą.

Dzieląc się przestrzenią muzealną i realizując wspólnie z mieszkańcami Sulejówka, naszymi sąsiadkami i sąsiadami, różne przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym, kulturowym czy przyrodniczym, staramy się praktykować współdziałanie i współdzielenie. Poznajemy się. Z każdym zrealizowanym wspólnie przedsięwzięciem, nasze sąsiedzkie relacje stają się coraz bliższe. Łączą nas coraz trwalsze więzi. Stajemy się partnerami. Ulepszamy przestrzeń wspólną. Budujemy muzeum relacyjne.

Koncepcja *muzeum relacyjnego* została opisana w książce *Muzeum relacyjne. Przed progiem / za progiem*. Ta publikacja, autorstwa Beaty Nessel-Łukasik, wieloletniej pracowniczki Muzeum, która swoimi działaniami przyczyniła się do powstania działu programów lokalnych, i Janusza Byszewskiego – niezależnego twórcy, projektanta sytuacji twórczych, wykładowcy i kuratora, domyka proces tworzenia się muzeum relacyjnego. Publikacja została wydana w 2020 roku przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku i Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie. Otworzyła nową serię wydawniczą „Muzeologia – nowe miejsca” (więcej o tej książce w rozdziale PUBLIKACJE).

„ODKRYJ SULEJÓWEK”

„Odkryj Sulejówek” to wieloletni program Muzeum realizowany od 2013 do 2020 r. Jego główne cele to zbudowanie społeczności lokalnej wokół nowo powstającej instytucji kultury oraz stworzenie razem z mieszkańcami miasta przestrzeni do realizacji wspólnych programów.

W trakcie różnych działań, warsztatów filmowych (dziecięca animacja o dworku „Milusin”) i fotograficznych (projekty: „Oswoić przestrzeń” i „Sulejówek w obiektywie”), a także spotkań z pasjonatami mikrohistorii (cykl „Moje miasto. Moja historia”, międzypokoleniowe warsztaty twórcze „Szafa” – wyróżnienie Sybilla 2017), wspólnie poszukiwaliśmy śladów pamięci stanowiących o wyjątkowości Sulejówka. Z odnalezionych skrawków opowieści o dawnych mieszkańcach miasta i przy

wykorzystaniu różnorodnych środków wyrazu (fotografii, animacji, nagrań audio i wideo) powstały różnorodne obrazy Sulejówka oraz portrety ludzi związanych z tą miejscowością. W atrakcyjnej formie (miejskie audioprzewodniki, questingi) pozwalają one odkryć to miejsce także innym osobom. W ten sposób historia lokalna łączy różne pokolenia oraz umacnia więzi i relacje między Muzeum a lokalną społecznością.

Realizacji działań artystycznych towarzyszyły badania społeczne. Poszerzyły one wiedzę na temat Józefa Piłsudskiego, Sulejówka, jego mieszkańców oraz roli Muzeum. Były realizowane w ramach udziału Muzeum w programach przygotowywanych przez organizacje pozarządowe (projekt „Latający animatorzy kultury i latający socjologowie dla Muzeum” Towarzystwa Inicjatyw Twórczych „ę”) oraz instytucje samorządowe (projekt „Zbadaj Kulturę” Mazowieckiego Instytutu Kultury), a także dzięki stałej współpracy z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie.

„ARCHIWUM SPOŁECZNE SULEJÓWKA”

„Archiwum Społeczne Sulejówka” to projekt realizowany od września 2016 r. przez Muzeum we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną w Sulejówku oraz Towarzystwem Przyjaciół Sulejówka. Głównym celem podejmowanych wspólnie działań jest dotarcie do archiwaliów związanych z mieszkańcami Sulejówka i Miłosny. W 2020 r. w ramach działań związanych z Archiwum zrealizowano wystawę archiwalnych fotografii, zatytułowaną „Sąsiedztwo – Spotkanie – Świątowanie”.

Wystawa, otwarta 25 czerwca 2020 r., składała się z dwóch części. Pierwsza znajdowała się w Willi Bzów, będącej częścią Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku,

natomiast drugą – plenerową – można było zobaczyć na ogrodzeniu willi „Walerianka” przy ulicy Świętochowskiego 44. W Willi Bzów eksponowane były zdjęcia, które zapraszały do podróży przez XX wiek.

Na wystawie plenerowej zaprezentowano fotograficzny reportaż z czerwca 1944 r. z pierwszej Komunii Świętej Zofii Szałkiewicz. Pani Zofia zmarła w 2017 r., do końca życia mieszkała w willi „Walerianka”. Klisze fotograficzne z komuniijnym reportażem odnalazł Mirosław Orzechowski, obecny właściciel domu, a zarazem wolontariusz Muzeum.

Zdjęcia zaprezentowane na wystawie pochodzą właśnie ze zbiorów Archiwum Społecznego Sulejówka. Zostały подарowane Muzeum przez mieszkańców i mieszkanki miasta.

Do przygotowania ekspozycji wykorzystano fotografie подарowane przez: Andrzeja Borodzika, Andrzeja Dziurzyńskiego, Barbarę Jażdżik, Mariusza Kolmasiaka, Irminę Matyjasek-Jałowiecką, Mirosława Orzechowskiego, Elżbietę Krzak, Barbarę Pasińską-Kruk, Elżbietę Puczniewską-Pyszyńską, Mirosława Pyszyńskiego, Irenę Tarasow, Andrzeja Tomaszewskiego, Mirosława Krzysztofa Smosarskiego, Alicję Zdanowicz, Franciszkę Żerańską.

Wystawę zakończyły finisaż – warsztaty literackie poprowadzone 10 września przez Tomasza Gromadkę – oraz Sąsiedzkie Studio Fotograficzne, przygotowane 12 września przez Pawła Ogrodzkiego.

Sulejówek po sąsiedzku – serwis internetowy

W ramach „Archiwum Społecznego Sulejówka”, prowadzonego przez Muzeum we współpracy z Miejską Biblioteką Publiczną i Towarzystwem Przyjaciół Sulejówka, w 2020 r. powstał portal internetowy prezentujący część archiwów zbieranych od 2016 r. Portal „Sulejówek po sąsiedzku” to wielowymiarowy obraz historii społecznej miasta. To także niepowtarzalny zapis bardzo osobistych emocji oraz opowieści o tym, co było i co wciąż pozostaje ważne dla mieszkańców i mieszkanki tej podwarszawskiej miejscowości.

Na portalu zamieszczono obecnie 1500 archiwaliów, w tym 800 cytatów z nagrań z mieszkańcami i mieszkankami miasta, 500 zdjęć oraz nagrania audio i materiały filmowe.

„STOJĘ PRZED JAKĄŚ DZIWACZNĄ TRĄBĄ”

„Stoję przed jakąś dziwną trąbą” to program Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku i Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego, realizowany w latach 2017–2018 pod patronatem Polskiego Radia, dokumentujący prawie pół wieku historii niezwyklego przedszkola działającego w dworku „Milusin”. W ramach programu, dzięki ogólnopolskiej akcji społecznej „Milusin w eterze”, w której wzięło udział ponad 160 osób, nagrano wspomnienia niemal 100 absolwentów przedszkola ze wszystkich roczników oraz jego pracowników.

Wszyscy oni spotkali się w Belwederze na zjeździe podsumowującym akcję i wszystkie inne działania zrealizowane w ramach Programu. W wydarzeniu współorganizowanym z Kancelarią Prezydenta RP wzięło udział 75 uczestników projektu oraz przedstawiciele Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego, Muzeum i zespół realizatorów w składzie: Janusz Byszewski, Zbyszek Gozdecki, Mariusz Libel, Katarzyna Lipińska, Beata Nessel-Łukasik, Maria Parczewska, Tomasz Taracha, Jakub Tarka, Agnieszka Uścińska, Jarosław Wątor.

W trakcie wydarzenia przedstawiciele tej niezwyklej społeczności przekazali na ręce Roberta Supła, dyrektora Muzeum, radio z 91 miniaudycjami o dworku „Milusin”, które po otwarciu Muzeum zostaną udostępnione gościom. Specjalne relacje z tego wydarzenia opublikowały TVP INFO oraz Program Trzeci Polskiego Radia i Informacyjna Agencja Radiowa.

„WIELOŚĆ RZECZYWISTOŚCI”

„Wielość rzeczywistości” to projekt badawczo-edukacyjny Muzeum. Jego celem było poznanie oczekiwań i potrzeb dwóch grup reprezentujących potencjalną publiczność nowej instytucji. Pierwszą stanowili przedstawiciele różnych społeczności lokalnych, którzy mieszkają w pobliskich miejscowościach (edycja 2018).

W drugiej grupie badawczej znaleźli się „młodzi dorośli”, czyli osoby w wieku 16–19 lat, reprezentujące najmniej liczną podgrupę dorosłej publiczności polskich muzeów. Zgodzili się oni wziąć udział w badaniach obejmujących etap planowania wizyty w Muzeum, a następnie etap zwiedzania instytucji i powrotu do własnej miejscowości (edycja 2019–2020).

W rezultacie, w ramach tego projektu, zespół Muzeum oraz socjologów, artystów i animatorów kultury:

- ▶ opracował program badawczy potencjalnej publiczności Muzeum;
- ▶ zaprojektował interaktywną, mobilną wystawę pozwalającą poznać potrzeby i oczekiwania odbiorców – społeczności mieszkających w sąsiedztwie Muzeum;
- ▶ zorganizował w przestrzeni wystawy 20 warsztatów edukacyjnych, podczas których stworzył możliwość wymiany zdań i doświadczeń o obecności zwiedzających w Muzeum (edycja 2018);
- ▶ zorganizował cykl 5 warsztatów dla 5 grup badawczych z różnych miejscowości pozwalających na uchwycenie procesu budowania relacji z Muzeum i zmian zachodzących w trakcie tego procesu (edycja 2019–2020);
- ▶ zrealizował 15 zogniskowanych wywiadów grupowych dla uczestników tych badań.

W prezentację wystawy i realizację warsztatów prowadzonych w ramach I edycji badań zaangażowało się 6 lokalnych partnerów: Ochotnicza Straż Pożarna, Prywatne Centrum Kultury w Sulejówku-Miłosna, Gminny Domu Kultury w Okuniewie, Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim oraz miejskie biblioteki w Wesołej

i Rembertowie, czyli w dzielnicach m.st. Warszawy znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie Sulejówka.

Natomiast w dwuletni proces badawczy włączyło się 5 partnerów z trzech województw: Dom Warsztat Warszawski (odległość od Muzeum 20 km), Dom Kultury w Łapach (182 km), Liceum Plastyczne im. Artura Grottgera w Supraślu (220 km), Muzeum im. Marii Konopnickiej Oddział Muzeum Okręgowego w Suwałkach (300 km) i Ośrodek Kultury w Sejnach (310 km).

„PANORAMA”

„Panorama” to projekt włączający społeczność mieszkającą w sąsiedztwie Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku w proces przygotowań do otwarcia kompleksu muzealno-edukacyjnego.

„Panorama” stanowi trzecią i ostatnią, po projektach „Stoję przed jakąś dziwną trąbą” (wyróżnionym nagrodą Sybilla 2018) i „Wielość rzeczywistości” (druga nagroda na Warszawskiej Giełdzie Projektów Edukacyjnych), część programów tworzonych ze społecznością Sulejówka.

Dzięki tym przedsięwzięciom Muzeum zaciera granicę między widzem a dziełem i domyka proces włączania mieszkańców w tworzenie Muzeum przed jego otwarciem.

„Panorama” to wizualno-dźwiękowa instalacja zainspirowana architekturą XIX-wiecznych panoram i częścią centralną wystawy stałej Muzeum. Jej przestrzeń została wypełniona kompozycją muzyczną i typograficzną panoramy Sulejówka. Każdy z tych elementów stworzyli uczestnicy letnich warsztatów twórczych wraz z Patrykiem Lichotą, kompozytorem zajmującym się sound designem, i Mariuszem Liblem, autorem wielu realizacji opartych na typografii słowa.

Wystawę dopełniły cytaty Józefa Piłsudskiego zapisane na kartach 40 książek, tworzące swoisty pomost między dźwiękowym i wizualnym pejzażem miasta a narracją Muzeum.

Autorem koncepcji „Panoramy” był Janusz Byszewski, a kuratorką – Beata Nessel-Łukasik.

„POSUL. MIEJSKIE SPACERY”

„PoSul” to cykl spacerów po Sulejówku przygotowanych przez Muzeum we współpracy z Towarzystwem Krajoznawczym Krajobraz oraz z grupą wolontariuszy i wolontariuszek Muzeum. W okresie od kwietnia do listopada 2020 r. przygotowano sześć tras spacerowych. Każda z nich zaczyna się przy Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku i prowadzi w inne niezwykle miejsce. Siódmy spacer pomyślano jako trasę rowerową.

Dzięki autorom i autorkom spacerów mamy okazję odkryć aleję zabytkowych dębów – piękny, a mało znany pomnik przyrody – poznać tajemnice osiedla wojskowego zbudowanego w latach 50. minionego wieku, przyjrzeć się ogródkom kwiatowym i warzywnym tworzonemu z dużym zaangażowaniem przez mieszkańców i mieszkanki miasta.

Trasy spacerów zostały opracowane podczas warsztatów przez mieszkańców i mieszkanki Sulejówka – wolontariuszy i wolontariuszki Muzeum. W działania zaangażowali się: Monika Brózda, Grzegorz Chrupek, Oliwia Gromek, Marta Kałuska, Jerzy Kołnierzak, Anna Kożuchowska, Mirosława Krawczak, Tomasz Kujawski, Agnieszka Łączyńska, Zofia Łozowska, Anna Osiak, Justyna Sadowska, Adrian Włodarczyk.

„MUZEALNY THINK-TANK”

W 2020 r. Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku było partnerem projektu realizowanego przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN: „Muzealny Think-Tank – Muzea i sąsiedztwo”.

„Muzealny Think-Tank” jest prowadzony przez Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN od 2014 r. Celem tego przedsięwzięcia jest tworzenie nieformalnej sieci pracowników i pracowniczek muzeów oraz organizacji i jednostek wspierających rozwój muzealnictwa. Think-tank to platforma wymiany inspiracji, praktyk i doświadczeń, a także przestrzeń wspólnej dyskusji wokół wątpliwości i pytań. Każda edycja jest poświęcona innemu tematowi. Są to zazwyczaj zagadnienia niedoreprezentowane na innych muzealnych forach lub dopiero rodzące się w refleksji muzealnej i wymagające zmapowania. Program think-tanku współtworzą uczestnicy i uczestniczki, a kolejne spotkania i wymiana wiedzy mają charakter kolektywny.

W ramach współpracy z POLIN zrealizowano trzy zjazdy warsztatowe osób pracujących w muzeach w całej Polsce.

1. 20–21 maja 2020 r.
2. 22–23 czerwca 2020 r.
3. 12–15 września 2020 r.

Podczas kolejnych zjazdów think-tanku zastanawialiśmy się, wraz z kilkudziesięcioosobową (łącznie w programie udział wzięło 36 osób) grupą uczestników i uczestniczek, m.in. nad następującymi kwestiami:

- jak – w zależności od lokalnych uwarunkowań i lokalizacji muzeum – definiujemy społeczność lokalną;
- jakie przyjmujemy modele pracy;
- jak budujemy relacje z sąsiedztwem;
- jak w strukturze i priorytetach muzeów plasują się działania sąsiedzkie (czy powinniśmy mieć specjalne komórki, które nieustannie współdziałają z sąsiadami i sąsiadkami?);
- jak lepiej kreować wspólną przestrzeń do spotkań i współdziałania;
- czym różni się komunikacja i promocja sąsiedzka od standardowych kanałów;
- czy i jak muzea angażują się w lokalne wyzwania, zabierają głos w sprawach ważnych dla lokalnej społeczności, budują partnerstwa i współpracę z lokalnymi organizacjami;
- jak modele współpracy sąsiedzkiej – tj. lokalnej – wpisać w globalne wyzwania, takie jak wspólne reagowanie na wyzwania ekologiczne.

Podsumowaniem programu jest publikacja dostępna online oraz krótki materiał wideo. Materiały są dostępne tu: [Muzealny think-tank: Muzea i sąsiedztwo // publikacja | Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN w Warszawie](#)

WOLONTARIAT

WOLONTARIAT — „MUZEUM PO GODZINACH”

Od września 2019 r. w Muzeum działa program wolontariatu „Muzeum po godzinach”.

Celem programu jest tworzenie przestrzeni do działań społecznych. Stawiamy na rozwój osobisty, współpracę oraz wsparcie społeczne dla działań Muzeum. Nasi wolontariusze i wolontariuszki rozwijają swoje pasje, realizują własne pomysły oraz wspierają działalność Muzeum – wolontariat ma charakter partycypacyjny. Uważamy, że wolontariat jest dla każdego – dlatego też współpracujemy z osobami w różnym wieku, z różnym wykształceniem, doświadczeniem i umiejętnościami.

Muzealni wolontariusze:

- ▶ poszerzają swoją wiedzę – regularnie przygotowujemy dla nich szkolenia;
- ▶ zdobywają nowe doświadczenia – gdy angażują się w działania muzealne, w których ich wsparcie przyczyni się do sukcesu danego przedsięwzięcia;
- ▶ służą wiedzą ekspercką – gdy angażują się np. w charakterze przewodników podczas spacerów po Sulejówku, realizowanych w ramach projektu „PoSul” (opis tego przedsięwzięcia znajduje się w części publikacji dotyczącej programów lokalnych), rozpoczętego w 2020 r.;
- ▶ realizują własne przedsięwzięcia – np. w formie wystaw plenerowych: w 2020 r. była to wystawa „Sąsiedztwo – Spotkanie – Świątowanie” zrealizowana z inicjatywy i przy wsparciu wolontariusza (opis tego przedsięwzięcia znajduje się w części raportu dotyczącej programów lokalnych);
- ▶ przyjemnie spędzają czas wolny, w trakcie którego poznają bliżej Muzeum i innych ludzi.

Obecnie działamy na kilku polach, takich jak:

- ▶ tworzenie koncepcji oraz opracowywanie planu realizacji wystaw czasowych w Willi Bzów;
- ▶ transkrypcje (czyli spisywanie nagrań) rozmów z osobami, które chodziły do przedszkola mieszczącego się niegdyś w dworku „Milusin”;
- ▶ porządkowanie księgozbioru znajdującego się w dworku „Siedziba” (dawny dom Zofii i Jędrzeja Moraczewskich);
- ▶ współtworzenie Archiwum Społecznego Sulejówka: www.sulejowekposasiedzku.pl;
- ▶ wspieranie obsługi wystawy stałej;
- ▶ wspieranie prac Działu Zbiorów.

The background image shows a modern architectural courtyard. On the left, a large, flowing red fabric sculpture with a yellow-orange cutout is visible. In the center, a tall, slender tree with a textured trunk stands in a gravel-covered area. To the right, a multi-story building with a white facade and a grid of small, square windows is visible. A low, textured stone wall runs along the base of the building. In the bottom right corner, there are some outdoor seating arrangements, including a black metal frame chair and a small table.

NOWA IDENTYFIKACJA WIZUALNA MUZEUM

NOWA IDENTYFIKACJA WIZUALNA MUZEUM

W lipcu 2018 roku rozpoczęto prace zmierzające do opracowania nowej identyfikacji wizualnej Muzeum. Prace zostały podzielone na trzy etapy, których efektem były: prezentacja koncepcji identyfikacji i jej wybór, projektowanie logotypu, przygotowanie Księgi Znaków oraz opracowanie systemu identyfikacji wraz z projektami materiałów firmowych. W październiku tego samego roku przyjęto nowy system identyfikacji wizualnej Muzeum, stworzony przez studio Type2.

Inspiracją do opracowania nowego logotypu Muzeum była typografia dwudziestolecia międzywojennego, geometryczna i bardzo nowoczesna. Nowe logo uzupełnia architekturę nowego budynku Muzeum, dodaje do prostoty i surowości odniesienie do człowieka, któremu instytucja została poświęcona. W znaku można odczytać skrót zarówno od inicjałów Józefa Piłsudskiego, jak i od Polski.

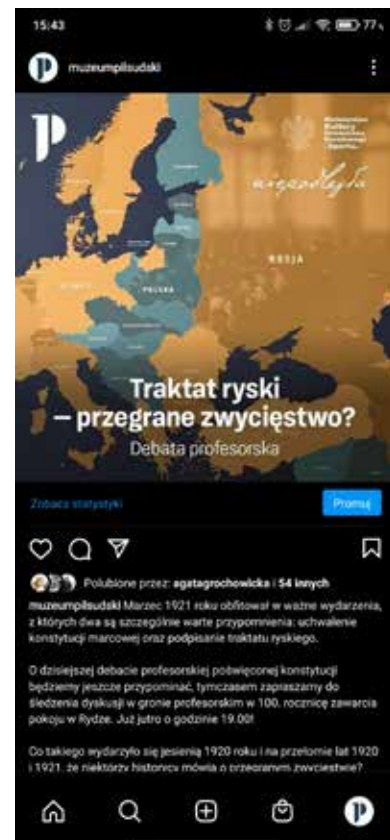

Kolorystyka systemu identyfikacji zainspirowana została projektem wystawy stałej Muzeum. Wybrane kolory zaczerpnięte zostały z epoki Józefa Piłsudskiego, wówczas stosowane były m.in. w sztuce plakatowej i reklamowej. Dobór głównych kolorów uwzględniał potrzeby działalności programowej Muzeum oraz architekturę, dzięki czemu stanowi podstawę do projektu identyfikacji kierunkowej wewnątrz nowego budynku.

Logotyp został zaprojektowany z uwzględnieniem potrzeb nowoczesnych technologii oraz produkcji gadżetów. Prosty i surowy sygnet jest czytelny, wyróżnia się i łatwo dopasowuje się do potrzeb działalności w sieci.

Identyfikacja Muzeum z każdym rokiem działalności jest rozwijana i wypracowywane są kolejne formy jej zastosowania.

A wooden bookshelf with two shelves is mounted on a wall with vertical wood paneling. The top shelf holds several books, including 'THE YEAR 1920' and 'THE YEAR 1920', a framed black and white photo of a person, and a red book. The bottom shelf holds a collection of books, including 'Zanim złamano ENIGMĘ...', 'Wojna światów. Bitwa Warszawska 1920', 'Ziuk', '1920', and 'Misje wojskowe ententy o wojnie Polski z bolszewicką Rosją 1920'. Below the shelf, a wooden cabinet with a metal leg holds two framed black and white photos and a green plant. In the top right corner, there are several overlapping colored squares in shades of blue, red, yellow, and orange.

PUBLIKACJE

Nasza paczka i niepodległość

Ziuk. Opowieść o Józefie Piłsudskim

Wojna światów. Bitwa Warszawska 1920

Zanim złamano „Enigmę” cz. 1 i 2

Odrodzenie Rzeczypospolitej w myśli politycznej
Józefa Piłsudskiego 1918-1922

Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski
z bolszewicką Rosją 1920

Misje wojskowe ententy o wojnie Polski
z bolszewicką Rosją 1920

Muzeum relacyjne

Katalog wystawy stałej

Opowieść o Bronisławie Piłsudskim

Ambicją Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku jest nie tylko możliwie atrakcyjne zaprezentowanie udostępnionych w nim zbiorów i pamiątek historycznych, lecz także wieloaspektowe przybliżenie zwiedzającym postaci Marszałka oraz epoki, w której żył i działał. Te cele są realizowane m.in. za pomocą różnego rodzaju wydawnictw, zarówno o charakterze ściśle naukowym i akademickim, jak i popularnonaukowych. Dlatego wśród tytułów ostatnio opublikowanych znajdują się wydawnictwa dotyczące i samej biografii bohatera Muzeum, i związanych z nią różnych kontekstów i jej tła historycznego. Także z tego powodu wśród książek wydanych przez Muzeum nie zabrakło publikacji przeznaczonych dla dzieci i młodzieży.

NASZA PACZKA I NIEPODLEGŁOŚĆ. O SZEŚCIU POLSKICH ŚWIĘTACH

Autorka: **Zofia Stanecka**

Ilustracje: **Daniel de Latour**

Niezwykła książka dla dzieci powyżej 6. roku życia, na którą składa się zestaw sześciu pełnych ciepła i humoru historii przybliżających młodym czytelnikom genezę i znaczenie najważniejszych polskich świąt narodowych i państwowych, obchodzonych: 11 listopada, 1 maja, 2 maja, 3 maja, 4 czerwca, 15 sierpnia.

Paczka młodych przyjaciół – Jacek, Maśka, Jagoda, Wiktor i Malinowski – przeżywa sześć trzymających w napięciu przygód, których kanwą jest zawsze historia związana z genezą jednego z polskich świąt. Informacje historyczne podano w sposób bardzo przystępny, a przy tym niepozbawiony poczucia humoru. Uzupełniają je znakomite kolorowe ilustracje, pozwalające dzieciom identyfikować się z małymi bohaterami opowiadań.

Wydawcy: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku/HarperCollins**

- Objętość: 80 stron
- Format: 198x228 mm
- Okładka: zintegrowana/miękka

ZIUK. OPOWIEŚĆ O JÓZEFIE PIŁSUDSKIM

Autorka: **Anna Czerwińska-Rydel**

Ilustracje: **Magdalena Pilch**

Ciekawa i wciągająca opowieść dla dzieci powyżej 8. roku życia, dotycząca historii Ziuka, czyli chłopca, który w przyszłości stanie się Naczelnikiem Państwa i zwycięskim Marszałkiem. Przybliża młodym czytelnikom nie tylko fakty historyczne dotyczące małego Ziuka, lecz także to, jakim był dzieckiem, co go fascynowało oraz czym się interesował i o czym marzył. Opowieść wyjaśnia także, jakie jego cechy charakteru spowodowały, że stał się on w przyszłości jedną z najbardziej znanych postaci w dziejach Polski.

Publikacja umożliwia dzieciom odbycie wspaniałej podróży do czasów, gdy w majątku Żułów na Litwie, a potem w Wilnie, dorastał mały Ziuk. Daje szansę młodym czytelnikom, by dowiedzieli się czegoś więcej o okresie, gdy Polski nie było, co prawda, na mapie, ponieważ znajdowała się rządami trzech państw zaborczych, ale żyła w sercach i umysłach wielu Polaków – nie tylko dorosłych, lecz także dzieci. Historia małego Ziuka jest tego najlepszym dowodem.

Podobno sam Józef Piłsudski, gdy już dorósł i stał się jednym z najbardziej znanych Polaków swoich czasów, stwierdził kiedyś na swój temat:

„Nikt nie wie, jak wiele we mnie zawsze małego Ziuczka”.

Książce towarzyszy płyta w formacie MP3, zawierająca audiobook z jej treścią, którą czyta Leszek Filipowicz.

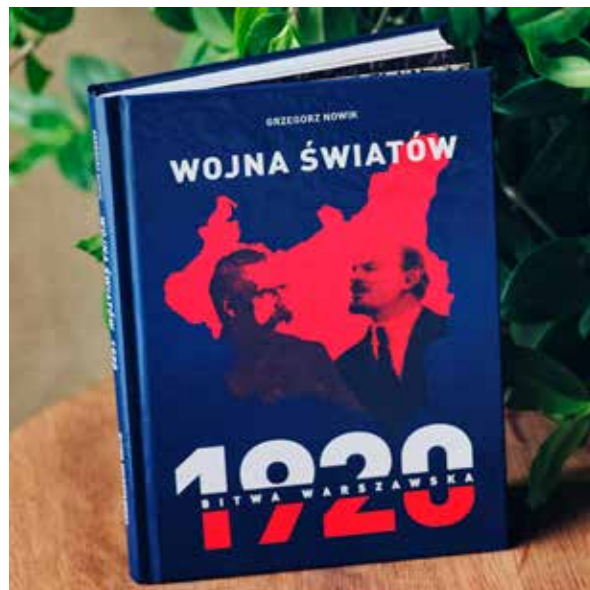
Wydawcy: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Wydawnictwo Literatura**

- Objętość: 112 stron
- Format: 168x235 stron
- Oprawa: twarda
- Czas trwania audiobooka: 1 godzina 53 minuty

WOJNA ŚWIATÓW. BITWA WARSZAWSKA 1920

Autor: **prof. dr hab. Grzegorz Nowik**

Publikacja jest poświęcona jednemu z najważniejszych i najbardziej dramatycznych wydarzeń w naszej historii – wojnie Polski z bolszewicką Rosją oraz Bitwie Warszawskiej 1920 roku.

Publikacja ma atrakcyjny walor wizualny: jej tekst wzbogacono dziesiątkami ilustracji, reprodukcji, fotografii i map. Dzięki temu przyczynia się do głębszego zainteresowania czytelników historycznym tłem epoki, a przy tym pełni nieocenioną funkcję popularyzatorską i edukacyjną, zwłaszcza dla młodego pokolenia czytelników.

Książka jest nowym spojrzeniem na genezę wojny, ukazuje w innym świetle okoliczności decyzji podejmowanych w Belwederze (wskazuje na osiągnięcia polskich kryptologów informujących Józefa Piłsudskiego o planach i posunięciach wroga) i na Kremlu dzięki czemu stanowi próbę odpowiedzi na pytania o źródła zwycięstwa Wojska Polskiego i przyczyny klęski Armii Czerwonej.

Mamy nadzieję, cytując słowa córki Marszałka – Jadwigi Piłsudskiej-Jaraczewskiej, że lektura tej książki pozwoli zrozumieć i docenić motywy działania pokolenia walczącego o niepodległość i granice Rzeczypospolitej, a także budującego jej zręby, a przez to będzie służyła pokoleniom współczesnym.

Wydawcy: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Oficyna Wydawnicza G&P**

- Objętość: 218 stron
- Format: 155x215 mm
- Oprawa: twarda

ZANIM ZŁAMANO „ENIGMĘ”... POLSKI RADIOWYWIAD PODCZAS WOJNY Z BOLSZEWICKĄ ROSJĄ W LATACH 1918–1920. CZĘŚĆ 1 I 2.

Autor: prof. dr hab. Grzegorz Nowik

Wznowienie dwutomowej monografii *Zanim złamano „Enigmę”... Polski radiowywiad podczas wojny z bolszewicką Rosją 1918–1920* stanowi jeden z elementów uświetniających zarówno 100. rocznicę Bitwy Warszawskiej, jak i rok Jana Kowalewskiego oraz otwarcie Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Wydawcy wyrażają podziękowania Agencji Wywiadu za pomoc okazaną przy publikacji tej monografii.

Książka wypełnia istotną lukę na polskim rynku wydawniczym, gdyż od kilku lat ta wielkiej wagi monografia była niedostępna dla szerokiego grona czytelników – z uwagi na wyczerpanie nakładu.

Z satysfakcją należy przypomnieć, że ukazanie się na rynku księgarskim obu tomów pracy prof. Grzegorza Nowika wyzwoliło wiele emocji w środowiskach czytelników, głównie wśród historyków, wojskowych i ludzi nauki. Pierwszy powód to imponująca objętość woluminów. Drugi to ich merytoryczna zawartość – bogactwo informacji i faktów i zebranych przez Autora po wnikliwej analizie polskich i zagranicznych źródeł, ich profesjonalne opracowanie oraz przeprowadzenie rzetelnego procesu edytorskiego. Trzeci to upublicznienie po raz pierwszy w tak skondensowanej postaci świadectwa wielkiej myśli naukowej naszych rodaków oraz umiejętności ówczesnej klasy politycznej i władz wojskowych do jej praktycznego wykorzystania.

Wydawcy: **Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego / Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Oficyna Wydawnicza RYTM**

- Format: B5 (175 x 245 mm)
- Objętość: 1056 stron (część 1) i 1408 stron (część 2)
- Oprawa: twarda

ODRODZENIE RZECZYPOSPOLITEJ W MYŚLI POLITYCZNEJ JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 1918–1922

Część 1. Sprawy wewnętrzne
Część 2. Sprawy zagraniczne

Autor: prof. dr hab. Grzegorz Nowik

Dwutomowa monografia bardzo dogłębnie analizuje koncepcje Józefa Piłsudskiego w okresie odradzania się Rzeczypospolitej, czyli w latach 1918–1922. Część 1. opisuje budowanie zrębów ustrojowych państwa powstającego od podstaw, a część 2. ujmuje dramatyczne procesy tworzenia się i obrony jego granic oraz utrwalania pozycji międzynarodowej kraju. Józef Piłsudski miał silny wpływ na te wydarzenia z racji pełnionych funkcji Naczelnika Państwa oraz Wodza Naczelnego: skupiał w swoim ręku zarówno władzę cywilną, jak i wojskową. Monografia jest oparta na bogatym materiale źródłowym, z którego jednoznacznie wynika, że odrodzenie Rzeczypospolitej nie było dziełem przypadku lub pomyślnego zbiegu okoliczności, a raczej konsekwencją działań wynikających z określonych koncepcji politycznych, przyjętych przez Józefa Piłsudskiego.

Recenzenci naukowci: prof. dr hab. Janusz Cisek, prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Wydawcy: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Instytut Studiów Politycznych PAN / Oficyna Wydawnicza VOLUMEN**

- Format: B5 (175 x 245 mm)
- Objętość: część 1 – 506 stron, część 2 – 781 stron
- Oprawa: twarda

SERIA DOKUMENTÓW ŹRÓDŁOWYCH DO WOJNY POLSKI Z BOLSZEWICKĄ ROSJĄ 1918–1920

Autor: prof. dr hab. Grzegorz Nowik

Projekt *Seria dokumentów źródłowych do wojny Polski z bolszewicką Rosją 1918–1920* jest realizowany przez Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego i Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Publikacje prezentują szerokie spektrum materiałów źródłowych mających charakter nie tylko operacyjny, lecz także polityczno-strategiczny. Seria stanowi kontynuację wydawnictwa zapoczątkowanego w 1935 r. przez Wojskowe Biuro Historyczne, które przed wybuchem II wojny światowej wydało dwa tomy:

- *Bitwa nad Bugiem. Część I i II*
- *Bitwa nad Wisłą. Część I i II.*

Po wznowieniu prac w 1995 r. ukazały się w ramach tej serii następujące publikacje dokumentów źródłowych:

- *Bitwa Warszawska. Część I i II*
- *Bitwa niemeńska. Część I i II*
- *Bitwa lwowska i zamojska*
- *Bitwa wołyńsko-podolska*
- *Bitwa o Ukrainę. Część I (1 I – 12 V 1920)*
- *Bitwa o Ukrainę. Część III (15 VI – 24 VII 1920).*

Kolejne tomy serii w przygotowaniu:

- *Bitwa na Białorusi. Część I (1 I – 13 V 1920),*
- *Front wschodni. Część I (XI 1918 – IV 1919)*
- *Front wschodni. Część II (V – VII 1919)*

Wydawcy: **Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego / Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Instytut Studiów Politycznych PAN / Oficyna Wydawnicza RYTM**

- Format: B5 (175 x 245 mm)
- Objętość: od 100 do 1512 stron
- Oprawa: twarda

MISJE WOJSKOWE ENTENTY O WOJNIE POLSKI Z BOLSZEWICKĄ ROSJĄ 1920

Autorzy: **prof. dr hab. Janusz Cisek,**
prof. dr hab. Grzegorz Nowik,
dr Marek Tarczyński

Książka zawiera zbiór świeżo przetłumaczonych i nigdy wcześniej niepublikowanych w naszym kraju materiałów pochodzących z archiwów amerykańskich, brytyjskich i francuskich, wytworzonych przez Brytyjską Misję Wojskową, Francuską Misję Wojskową oraz attachat Stanów Zjednoczonych w Polsce. Wszystkie dokumenty powstały od kwietnia do października 1920 roku, a więc w najbardziej gorącym okresie konfliktu Polski z bolszewicką Rosją. Opublikowane materiały źródłowe rzucają więcej światła na temat wojny 1920 r., a zwłaszcza Bitwy Warszawskiej. Rozwijają ostatecznie wszelkie wątpliwości na temat autorstwa jej planu.

Zbiór raportów misji wojskowych ententy o wojnie 1920 roku, przygotowany i wydany niezwykle profesjonalnie, przynosi obraz polsko-bolszewickich zmagani postrzeganych z całkowicie odmiennej od polskiej perspektywy. Sporządzali je oficerowie o frontowych doświadczeniach zupełnie nieprzystających do realiów wojny manewrowej (z wyjątkiem attaché Stanów Zjednoczonych, mającego doświadczenia z pogranicza amerykańsko-meksykańskiego), toteż trudno się dziwić, że realiów polsko-bolszewickich starć zwyczajnie nie rozumieli. (...)

Warto zwrócić uwagę na jeszcze jeden element narracji – co dla zdecydowanej większości badaczy jest oczywiste – autorstwo planu batalii, znajduje w opublikowanych raportach jednoznaczne potwierdzenie. Jestem przekonany, że dla wciąż obecnych na gruncie krajowym kontestatorów roli, jaką w zmaganiach z bolszewikami odegrał Józef Piłsudski, owa zewnętrzna argumentacja okaże się wreszcie przekonująca...

prof. dr hab. Włodzimierz Suleja

Wydawcy: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku / Fundacja Rodziny Józefa Piłsudskiego / Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk**

- Objętość: 224 strony
- Format: 165x235 mm
- Oprawa: twarda

MUZEUM RELACYJNE

Autorzy: Janusz Byszewski, Beata Nessel-Łukasik

Muzeum relacyjne. Przed progiem/za progiem. to publikacja autorstwa Beaty Nessel-Łukasik – wieloletniej pracowniczki Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, która swoimi działaniami przyczyniła się do powstania działu programów lokalnych – oraz Janusza Byszewskiego, projektanta sytuacji twórczych, wykładowcy i kuratora.

Publikacja w ciekawy, żywy i niekonwencjonalny sposób przedstawia oryginalną koncepcję nowego typu muzeum określoną mianem „muzeum relacyjnego”. Autorzy przybliżają ją i opisują, a do tego celu wykorzystują zarówno informacje teoretyczne i aparat naukowy, jak i doświadczenia praktyczne, które stały się udziałem współtwórców Muzeum. W publikacji opisano społeczne i partycypacyjne działania z mieszkańcami i mieszkankami miasta, realizowane od 2013 r.

Publikacja została wydana w 2020 r. przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku i Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie. Ta pozycja otwiera nową serię wydawniczą „Muzeologia – nowe miejsca”.

Autorzy piszą we wstępie do książki: *Muzeum relacyjne to próba uchwycenia i zapisu kilkuletniego procesu krystalizowania się koncepcji i metod działania w otoczeniu nowo powstającego Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Nie jest to zatem ani teoretyczny podręcznik, ani katalog dobrych praktyk. To wielowątkowa narracja, którą rozpisaliliśmy na kilka głosów po to, aby ukazać w jednym miejscu różne wymiary stopniowego kształtowania społecznego oddziaływania nowoczesnego muzeum na jego własny ekosystem w odwołaniu do różnych koncepcji muzeum jak i do własnych praktyk i doświadczeń.*

Publikacja wydana została również w wersji angielskojęzycznej.

Wydawcy: Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku/Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

- Objętość: 182 strony
- Format: 240×240 mm
- Oprawa: twarda z obwolutą
- Data premiery: 9 listopada 2020 r.

DLA RZECZYPOSPOLITEJ

Józef Piłsudski 1867–1935
Katalog wystawy stałej
Muzeum Józefa Piłsudskiego
w Sulejówku

Autorzy: zespół kuratorów i kuratorek
Muzeum

Publikacja stanowi nie tylko rodzaj przewodnika po wystawie stałej Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, lecz także jej dopełnienie, dopowiedzenie, uzupełnienie, a nawet rozwinięcie, zarówno co do treści, jak i co do formy. Zawiera bowiem informacje, do których często trudno dotrzeć podczas bezpośredniego oglądania ekspozycji. Katalog, podobnie jak całe Muzeum, stawia sobie za cel przybliżenie wielowymiarowej postaci Marszałka zbiorowej pamięci Polaków.

We wstępie do katalogu Krzysztof Jaraczewski, dyrektor Muzeum w latach 2008–2018 i przedstawiciel Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego, a zarazem wnuk Marszałka, napisał:

Gdy Ziuk – dwudziestoparoletni Piłsudski – po pięciu latach zesłania spędzonych na Syberii wrócił do Wilna, spotkał na progu rodzinnego domu swoją siostrę. Nie poznała go, więc zapytała: „Przepraszam, a pan to kto?”. Od tamtego momentu, od końca XIX wieku, aż do dzisiaj staramy się odpowiedzieć sobie na to proste pytanie.

Zespół historyków oraz muzealników, zarówno młodych, jak i mających długie doświadczenie zawodowe, spojrzeli na postać i historię Józefa Piłsudskiego na nowo, uzupełnił ją i uporządkował, zachowując całą wielowymiarowość tej postaci. Piłsudski jest bowiem postrzegany wielorako z powodu niezwyklej różnorodności ról i funkcji, jakie przyszło pełnić mu w życiu: Polak, Litwin, buntownik, sybirak, socjalista, konspirator, drukarz, redaktor, radykał, rewolucjonista, terrorysta, skazaniec, legionista, żołnierz, komendant, brygadier, więzień sumienia, twórca niepodległości, Wódz Naczelny, obrońca Europy, Naczelnik Państwa, polityk, pisarz, publicysta, historyk, humanista, marszałek, premier, minister spraw wojskowych, dyktator, strateg, romantyk, państwowiec, niepodległościowiec, demokrat, konserwatysta, federalista, geopolityk, wizjoner, patriota, pragmatyk, człowiek czynu, myśliciel, mąż stanu, Dziadek – postać będąca obiektem nienawiści i kultu.

Publikacja wydana została również w wersji angielskojęzycznej.

Wydawca: **Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku**

- Objętość: 366 stron
- Format: 210x210 mm
- Oprawa: broszurowa
- Data premiery: 15.08.2020 r.

W przygotowaniu:

OPOWIEŚĆ O BRONISŁAWIE PIŁSUDSKIM. POLAK NAZWANY KRÓLEM AJNÓW

Autor: Kazuhiko Sawada

Tłumaczenie z języka japońskiego: Barbara Słomka

Przygotowywana do wydania przez Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku książka Kazuhiko Sawady, profesora Uniwersytetu Saitama *Opowieść o Bronisławie Piłsudskim. Polak nazwany Królem Ajnów*, to pierwsza w języku polskim szczegółowa biografia krytyczna Bronisława Piłsudskiego.

Ten litewski Polak, wychowany w zaborze rosyjskim, zamachowiec mimo woli, zesłaniec sachaliński, etnograf, działacz społeczny i narodowy, przez długie lata pozostawał w oficjalnej niepamięci, mimo prób opisanego przez badaczy jego życia i dokonań.

Bronisław miał sławnego brata – Komendanta I Brygady Legionów, Naczelnika Państwa. To dzięki jego staraniom odkryta została nieznana historia osobista Bronisława, która rozpoczęła się na Sachalinie. Teraz Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku w pełni przybliży Polakom kolejne losy Bronisława.

Opowieść o Bronisławie Piłsudskim zaczyna się w Zułowie, wraz z narodzinami Bronisława, ale nie kończy z jego śmiercią, przedstawia bowiem w skrócie dalsze losy jego ajnoskiej rodziny. Autor prześledził dokładnie losy bohatera książki; fakty udokumentowane są źródłowo, bogato ilustrowane cytatami, autorstwa samego Piłsudskiego (dzienniki z lat młodości, listy, artykuły), bądź pochodzącymi z tekstów o nim. Poznajemy więc Bronisława jako gimnazjalistę prowadzącego tajną działalność patriotyczną, studenta, pomocnika rosyjskich zamachowców, zesłańca, który swoją tragedię przekuł w szlachetny czyn – pomoc uciśnionym ludom, a obcując z nimi, odkrył w sobie powołanie etnograficzne – a także jako redaktora, przyjaciela rosyjskich rewolucjonistów i japońskich intelektualistów, muzealnika, naukowca i patriotę.

Imponująca bibliografia pokazuje, jak wiele powstało dotychczas w świecie prac o tym badaczu i jego dziele.

Publikacja otrzymała dotację Japan Foundation. Ukaże się na przełomie lat 2021/2022.

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA W LATACH 2018-2020

Sybilla 2018

- Wyróżnienie w kategorii EDUKACJA za projekt „Stoję przed jakąś dziwną trawą”

Warszawska Nagroda Edukacji Kulturalnej 2019

- II Nagroda dla Janusza Byszewskiego i Beaty Nessel-Łukasik za projekt „Wielość rzeczywistości”

IX Ogólnopolska Giełda Projektów 2019

Narodowe Centrum Kultury

- Zaproszenie i prezentacja projektu „Niepodległość uskrzydła” (WPR „Niepodległa”)

XIII edycja konkursu „Mazowieckie Zdarzenia Muzealne – Wierzba”

- Wyróżnienie w 2019 r. w kategorii „Muzealny projekt edukacyjny” za zrealizowanie projektu „Niepodległa uskrzydła – edycja 2018”

X Ogólnopolska Giełda Projektów 2020

Narodowe Centrum Kultury

- Zaproszenie i prezentacja projektów „Przepis na... – tutoriale dla najmłodszych” oraz „Spotkania liderów i liderów edukacji muzealnej”

Narodowy Instytut Wolności

Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

- Olga Ślifirska – laureatka III miejsca w konkursie „Koordynator Roku Korpusu Solidarności 2020”

KALENDARIUM 1988-2017

1988 r.

- ▶ Wpisanie do rejestru zabytków dworku „Milusin” w Sulejówku, domu rodzinnego Aleksandry i Józefa Piłsudskich.
- ▶ Powstanie – z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Sulejówka – enklawy historycznej, obejmującej również działkę, na której znajduje się dworek i otaczający go ogród.

1989 r.

- ▶ Miejska Rada Narodowa podejmuje, z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Sulejówka, uchwałę zmierzającą do utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego z siedzibą w dworku „Milusin”.

1990 r.

- ▶ Po ponad pięćdziesięciu latach emigracji powracają do Polski Wanda Piłsudska i Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska - córki Marszałka. Odwiedzają dworek „Milusin”.

1994 r.

- ▶ Wanda Piłsudska i Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska zakładają Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego, której celem jest doprowadzenie do powstania Muzeum Józefa Piłsudskiego.

2000 r.

- ▶ Władze Sulejówka przekazują Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego dworek „Milusin” z przeznaczeniem na utworzenie tam muzeum.

2001 r.

- ▶ Umiera Wanda Piłsudska. W testamencie przekazuje swą spuściznę na rzecz utworzenia Muzeum Józefa Piłsudskiego.

2004 r.

- Prezentacja w dworku „Milusin” pamiątek związanych z Józefem Piłsudskim, które powróciły do kraju.

2007 r.

- Władze Sulejówka przekazują „Drewniak” Fundacji Rodziny Józefa Piłsudskiego.

10 listopada 2008 r.

- Podpisanie przez Jadwigę Piłsudską-Jaraczewską, reprezentującą Fundację Rodziny Józefa Piłsudskiego, oraz członków zarządu Fundacji – Jacka Rusieckiego i Jerzego Świdra oraz Bogdana Zdrojewskiego, ministra kultury i dziedzictwa narodowego, umowy o utworzeniu Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku. Dyrektorem Muzeum zostaje Krzysztof Jaraczewski.

2010 r.

- Rozpoczęcie przez Muzeum działalności edukacyjnej.

2011 r.

- Uchwalenie przez Radę Ministrów Wieloletniego Programu Rządowego „Budowa kompleksu Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku”.

2012 r.

- Przedstawienie w Belwederze koncepcji Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, autorstwa Krzysztofa Jaraczewskiego i Radosława Kacprzaka.

2014 r.

- Umiera Jadwiga Piłsudska-Jaraczewska.

2014 r.

- ▶ Podpisanie umowy z firmą Strabag na wybudowanie kompleksu muzealno-edukacyjnego.
- ▶ Odnalezienie części wyposażenia dworku „Milusin”, m.in. mebli i obrazów.

2016 r.

- ▶ Podpisanie umowy z firmą PORR S.A., która odtąd kontynuuje budowę kompleksu muzealno-edukacyjnego.
- ▶ Podpisanie umowy z konsorcjum Ralph Applebaum Associates/WXCA/Platige Image na zaprojektowanie wystawy stałej.
- ▶ 9 listopada 2016 r. - wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę kompleksu muzealno-edukacyjnego, w przeddzień obchodów stulecia odzyskania Niepodległości.

2017 r.

- ▶ Zakończenie projektowania wystawy stałej.

KALENDARIUM 2018-2020

2018 r.

- ▶ Gmach muzealny osiąga etap stanu surowego zamkniętego.
- ▶ Dyrektorem Muzeum zostaje Robert Supeł.
- ▶ 10 listopada 2018 r. - zawieszenie wiechy na gmachu muzealno-edukacyjnym.

2019 r.

- ▶ Podpisanie umowy na wykonanie wystawy stałej z firmą MWE sp. z o.o.
- ▶ Muzeum kupuje od miasta Sulejówek nieruchomość „Willa Bzów” oraz sąsiadującą z nią działkę, na której wybudowany został nowy gmach Muzeum.

14 sierpnia 2020 r.

- ▶ Otwarcie Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku, w przeddzień obchodów stulecia Bitwy Warszawskiej.

PRACOWNICZKI I PRACOWNICY MUZEUM JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W SULEJÓWKU W LATACH 2018-2020

Katarzyna Andrzejewska
Katarzyna Antonowicz
Stefan Artymowski
Justyna Barańska
Marta Bartnicka
Mateusz Bartnicki
Małgorzata Basaj
Ewa Bielecka
Krzysztof Błachowski
Violetta Bork
Janusz Borkowski
Sylwia Borowska-Monkiewicz
Michał Bronowicki
Chmielewski Wojciech
Janusz Cisek
Katarzyna Czajka-Kowalczyk
Anna Dąbrowska
Angelika Dłuska
Zbigniew Dziedzic
Elżbieta Finzi
Eliza Gajowczyk
Jakub Gniadzik
Barbara Gołębiowska
Krystian Górnicki
Agata Grochowicka
Robert Iłło
Krzysztof Jabłonka
Kamil Jaroszyński
Michał Janik
Julia Janowska
Krzysztof Jaraczewski
Katarzyna Jaruzelska-Kastory
Radosław Kacprzak
Agnieszka Kaczmarska
Anna Kania
Anna Klammer
Małgorzata Klimek
Dorota Koral
Karolina Korek
Adam Kowalczyk

Ewa Kozłowska
Justyna Kraszewska-Wraga
Mieczysław Kuras
Anna Lipińska
Michał Lis
Katarzyna Liszewska
Monika Majcherek
Monika Marciniak
Wojciech Markert
Ewa Michalska-Markert
Ireneusz Mitura
Eugeniusz Młynarczyk
Beata Nessel-Łukasik
Emil Noiński
Grzegorz Nowik
Katarzyna Nowosad
Roman Olkowski
Janusz Ostrowski
Wojciech Paprocki
Maria Pawlak
Anna Pawlina
Jerzy Pawłowski
Michał Pazura
Marta Piotrkiewicz
Damian Pisarski
Karolina Pluta
Renata Płotczyk
Sylwia Polkowska
Anna Postek
Paweł Przeździecki
Arkadiusz Pszczoła
Katarzyna Radziwiłko
Jadwiga Rodowicz-Czechowska
Katarzyna Rogalska
Sławomir Różański
Michał Rukat
Beata Rusiecka
Bogumiła Rusiecka
Piotr Rusiecki
Aneta Sapilak

Anna Serafin
Sławomir Skrzydlewski
Agnieszka Sobieraj
Michał Sokolnicki
Tomasz Stańczyk
Włodzimierz Suleja
Robert Supeł
Łukasz Suska
Martyna Sypniewska
Stanisław Szczerbiński
Barbara Szołtysek
Monika Szulawska
Agnieszka Szymoniak-Daniłowicz

Olga Ślifirska
Monika Śliwińska
Jerzy Świdrak
Joanna Świeczko
Maria Świtkowska
Łukasz Truściński
Łukasz Wieczorek
Wojciech Wróblewski
Bogusław Wydra
Aleksandra Zagrodzka
Jakub Zakrzewski
Waldemar Zimny
Paulina Zwolińska

Muzeum
Józefa Piłsudskiego
w Sulejówku

Fundacja Rodziny
JÓZEF PIŁSUDSKIEGO

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu

niepodległa

POLSKA
STUJECIA OBYWATELSTWA
NIEPODLEGŁOŚCI

Fundacja

FUNDACJA